ปริวาสกถา

ฉบับปรับปรุง

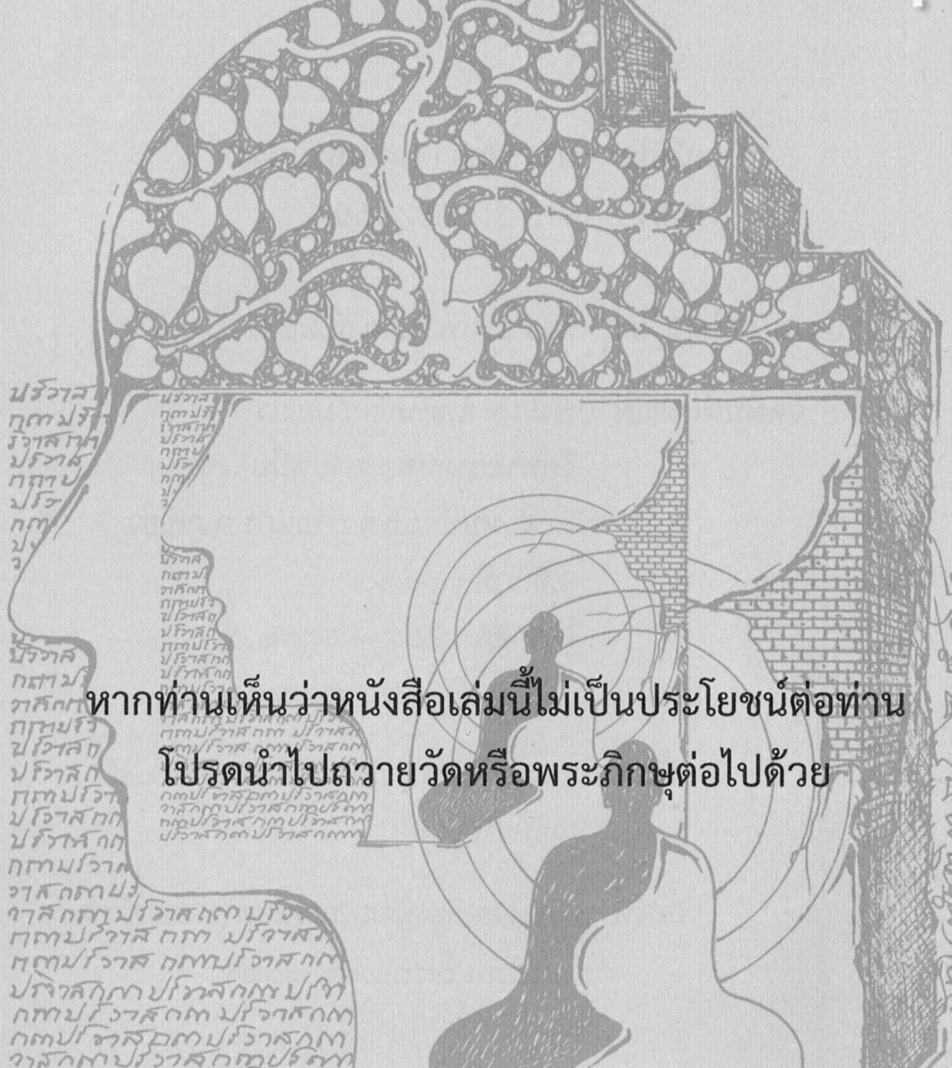

ผู้รวบรวม/เรียบเรียง
พระมหาเพลินชัย ธมฺมธโร

ปริวาสกถา ฉบับปรับปรุง

ปริวาสกถา

ฉบับปรับปรุง

หากท่านเห็นว่าหนังสือเล่มนี้ไม่เป็นประโยชน์ต่อท่าน
โปรดนำไปถวายวัดหรือพระภิกษุต่อไปด้วย

ผู้รวบรวม/เรียบเรียง
พระมหาเพลินชัย ธมฺมธโร

หนังสือ ปริวาสกถา (ฉบับปรับปรุง)
ISBN : 978-616-582-956-4

ผู้รวบรวม / เรียบเรียง พระมหาเพลินชัย ธมฺมธโร

จัดพิมพ์เผยแผ่ พระมหาเพลินชัย ธมฺมธโร
วัดพระธาตุหนองสามหมื่น
๓๐๐ หมู่ที่ ๑๕ ต.บ้านแก้ง อ.ภูเขียว
จ.ชัยภูมิ ๓๖๑๑๐
โทร. ๐๙๖-๒๙๑-๕๙๗๑,
๐๙๔-๑๘๐-๕๐๘๐

พิมพ์ ๒,๕๐๐ เล่ม กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๔
(ฉบับปรับปรุง)

พิมพ์ที่ บริษัท สหมิตรพัฒนาการพิมพ์ (1992) จำกัด
โทรศัพท์ ๐๘๐-๗๘๔-๑๑๘๒

คำนำ

หนังสือปริวาสกถาฉบับปรับปรุงเล่มนี้ ได้ทำออกมาใหม่เนื่องจากมีผู้แนะนำว่าหนังสือปริวาสกถาเล่มแรกที่ทำออกมานั้นมีเนื้อหาละเอียดมากเกินไป ยากแก่การทำความเข้าใจและกำหนดจดจำ โดยเฉพาะสำหรับพระนวกะและฆราวาสญาติโยมที่ต้องการศึกษาเรื่องปริวาส ขอให้ขมวดเนื้อหาให้กระชับและเข้าใจง่ายกว่านี้ อีกทั้งมีคำอธิบายบางจุดที่ยังผิดพลาดอยู่ จะต้องแก้ไข ข้าพเจ้าจึงได้ทำออกมาใหม่ โดยมีโยมป้าอุบล จำรูญรัตน์ช่วยขมวดเนื้อหาบางส่วนให้ พระอาจารย์มหาอัมพร อาภสฺสโร ให้คำปรึกษาเนื้อหาความถูกต้องและคำแปลภาษาบาลีบางตอน พระมหาสินชัย กนฺตสีโล ให้คำแนะนำเกี่ยวกับคำแปลภาษาบาลี และพระบุญทรง คมฺภีรปุญฺโญ ช่วยตรวจชำระคำผิดและสำนวนกฎเกณฑ์ภาษาไทย

หนังสือปริวาสกถาเล่นนี้ได้ทำเฉพาะ ๓ ตอนที่เป็นคำอธิบายเกี่ยวกับปริวาสและวินัยกรรม โดยไม่มีคำสวดกรรมวาจารวมอยู่ด้วยเหมือนเล่นแรกดังนี้

กัณฑ์ที่ ๑ ว่าด้วยการอธิบายคำศัพท์

กัณฑ์ที่ ๒ ว่าด้วยปริวาสและวินัยกรรม

กัณฑ์ที่ ๓ ว่าด้วยการวิเคราะห์ศัพท์ บทบาลีและคำปลงอาบัติ

เหตุผลที่ไม่ใส่คำสวดกรรมวาจาเข้าไปด้วยเพราะหนังสือกรรมวาจาปริวาสที่ทำออกมาแจกในงานสัมมนานั้นยังเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก และการทำแยกเล่มออกมาเช่นนี้ทำให้หนังสือไม่หนา

มากเกินไป สะดวกแก่การพกพาและนำไปใช้เฉพาะส่วนที่ต้องการ ท้ายสุดนี้ขออนุโมทนากับเจ้าภาพและทุกท่านที่ช่วยกันสนับสนุนทำให้หนังสือเล่มนี้ออกมา

ขอความสุขความสวัสดี ความเจริญในธรรมวินัยของพระ-สัมมาสัมพุทธเจ้าจงมีแก่ท่านทั้งหลายด้วยกันทุกท่านเทอญ

จิรํ ติฏฺฐตุ สทฺธมฺโม

ขอพระสัทธรรม จงดำรงอยู่ตลอดกาลนาน

พระมหาเพลินชัย ธมฺมธโร

๘ กรกฎาคม ๒๕๖๔

หมายเหตุ:

คัมภีร์ที่ใช้อ้างอิง ทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้งหมด

ส่วนการอ้างอิงจะเรียงลำดับจาก เล่ม / หน้า / ข้อ เช่น วิ. มหา. ๔/๑๔๔/๑๓๑ เท่ากับ วินัยปิฎกมหาวรรค เล่ม ๔ หน้า ๑๔๔ ข้อ ๑๓๑ เพราะเป็นการเรียงลำดับจากจุดใหญ่ไปหาจุดย่อย ทำให้สะดวกแก่การกำหนดจดจำ ตามแบบที่ใช้ในพระไตรปิฎกฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (E-TIPITAKA+)

สารบัญ

หน้า

หน้า

หน้า

ปณามคาถา

มหาโมหตโมนทฺเธ โลเก โลกนฺตทสฺสินา
เยน สทฺธมฺมปชฺโชโต ชาลิโต ชลิติทฺธินา
ตสฺส ปาเท นมสฺสิตฺวา สมฺพุทฺธสฺส สิรีมโต
สทฺธมฺมญฺจสฺส ปูเชตฺวา กโรมิ สํฆสฺส จญฺชลึ

ครั้งเมื่อโลกถูกความมืด คือโมหะใหญ่ห่อหุ้มปกคลุมแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้ทรงเห็นซึ่งที่สุดแห่งโลก ผู้มีพระ-ฤทธิ์อันรุ่งเรือง ทรงยังประทีปคือพระสัทธรรมให้สว่างไสวขึ้นแล้ว ข้าพเจ้าขอนมัสการพระบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงสิริพระองค์นั้น ขอบูชาซึ่งพระสัทธรรมและกระทำอัญชลีแด่พระอริยสงฆ์

กัณฑ์ที่ ๑ ว่าด้วยการอธิบายคำศัพท์

๑. **อาบัติ** แปลว่า การล่วงละเมิดหรือโทษที่ภิกษุพึงต้อง (ถึงหรือได้รับ) ได้แก่ การล่วงละเมิดสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ทำให้มีโทษต่างๆ หรือโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ มีอยู่ ๗ กองด้วยกัน คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาสิต ซึ่งแยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ อาบัติหนัก (ปาราชิก สังฆาทิเสส) และอาบัติเบา (๕ กองที่เหลือ)

๒. อาปัตติเทสนา แปลว่า การแสดงอาบัติหรือการปลงอาบัตินั่นเอง มี ๓ แบบ คือ

๑) การลาสิกขาสละความเป็นภิกษุ เป็นการปลงอาบัติปาราชิก
๒) การประพฤติวุฏฐานวิธี โดยการอยู่ปริวาสเป็นต้น เป็นการปลงอาบัติสังฆาทิเสส
๓) การแสดงอาบัติต่อหน้าภิกษุผู้เป็นสภาคะกัน (ชอบพอกันหรือเป็นเพื่อนกัน) เป็นการปลงอาบัติเบา ๕ กองที่เหลือ

๓. สังฆาทิเสส แปลว่า กองอาบัติที่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดแล้วจำต้องปรารถนาสงฆ์ทั้งในกรรมเบื้องต้น (ให้ปริวาส) และกรรมที่เหลือ (ให้มูลายปฏิกัสสนา มานัต และอัพภาน)

ฉะนั้น ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสนี้แล้ว ปรารถนาจะออกจากอาบัติจำต้องอาศัยสงฆ์เท่านั้นในการให้ปริวาสเป็นต้น ในเรื่องออกจากอาบัติสังฆาทิเสสนี้ ไม่อาจจะทำกรรมแม้อย่างหนึ่งเว้นจากสงฆ์ได้เลย

๔. วุฏฐานวิธี แปลว่า วิธีออกจากอาบัติ หมายถึง วิธีออกจากอาบัติหนัก คือ อาบัติสังฆาทิเสสเท่านั้น โดยการอยู่ปริวาส การชักเข้าหาอาบัติเดิม การประพฤติมานัต และการออกอัพภานเป็นที่สุด เพราะศัพท์นี้จะไม่ใช้กับการออกจากอาบัติหมวดอื่น ในฎีกาท่านจึงประกอบศัพท์ให้เต็มว่า **ครุกาปัตติวุฏฐาน (วิธิ)** ซึ่งแปลว่า

วิธีออกจากอาบัติหนัก

๕. อรุณ แปลว่า แสงสีแดงอ่อนระเรื่อที่ส่องขึ้นก่อนพระ-อาทิตย์อุทัย

๖. รัตติ หรือ ราตรี แปลว่า กลางคืน ในเรื่องการออกจากอาบัติสังฆาทิเสสนี้ หมายถึง จำนวนราตรีหรือวันที่ปกปิดอาบัติ หรืออยู่ปริวาส หรือประพฤติมานัต

การนับวันใหม่ตามพระวินัยหรือตามหลักพระพุทธศาสนาท่านให้นับเมื่ออรุณขึ้นแล้ว ไม่ได้นับหลังเที่ยงคืน ซึ่งคนไทยสมัยก่อนก็นับวันใหม่ตามหลักการนี้ ต่อมาภายหลังได้คล้อยตามชาวตะวันตก คือ นับวันใหม่หลังเที่ยงคืน

ฉะนั้น ไม่ว่าภิกษุจะต้องอาบัติช่วงไหนก็ตาม ถ้าไม่ได้เปิดเผยอาบัติ ปล่อยไว้จนอรุณวันใหม่ขึ้น ก็ได้ชื่อว่า ปกปิดอาบัติไว้แล้ว ๑ ราตรี หรือ ๑ วันนั่นเอง

ส่วนการอยู่ประพฤติวัตรปริวาสหรือมานัต ก็เช่นเดียวกันคือ ภิกษุจะสมาทานประพฤติข้อวัตรช่วงไหนก็ตามแล้วอยู่จนอรุณวันใหม่ขึ้น ก็จัดว่า อยู่ประพฤติวัตรได้ ๑ ราตรี หรือ ๑ วันแล้ว

(ในพระบาลีและอรรถกถามีใช้ทั้งราตรีและวัน)

๗. ปริวาส แปลว่า การกำหนดจำนวนวัน ปักษ์ เดือน หรือปี (ที่ต้องอาบัติ) แล้วอยู่ (ตามที่กำหนด) หมายถึง วินัยกรรมอันเป็น

ส่วนเบื้องต้น ที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วปกปิดไว้ โดยให้ภิกษุนั้นอยู่ประพฤติข้อวัตรจนครบกำหนดราตรีที่ปกปิดไว้ แล้วจึงให้ประพฤติมานัตและออกอัพภานในที่สุด หรือหมายถึงการทำ (ประพฤติ) วินัยกรรม ที่ภิกษุต้องกำหนดก่อนว่าตนเองปกปิดอาบัติไว้กี่ราตรีหรือสิ้นราตรีเท่าใด แล้วจึงอยู่ประพฤติข้อวัตรเท่ากับราตรีที่ปกปิดอาบัติไว้นั้น

๘. **อัปปฏิจฉันนปริวาส** แปลว่า ปริวาสที่สงฆ์พึงให้แก่เดียรถีย์ผู้ไม่ได้ปกปิดอาบัติไว้ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **ติตถิยปริวาส** หมายถึงปริวาสที่สงฆ์พึงให้แก่เดียรถีย์ผู้มุ่งหวังการบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา

๙. **ปฏิจฉันนปริวาส** แปลว่า ปริวาสที่สงฆ์พึงให้เพื่ออาบัติที่ภิกษุปกปิดไว้

๑๐. **สโมธานปริวาส** แปลว่า ปริวาสที่สงฆ์ทำการรวบรวมอาบัติที่มีกาลต่างกัน มีวัตถุต่างกัน ทำให้เป็นอันเดียวกันด้วยอำนาจแห่งค่า (การกำหนด) ของอาบัติที่ปกปิดราตรีไว้นานที่สุดเป็นต้น

๑๑. **สุทธันตปริวาส** แปลว่า ปริวาสที่มีความบริสุทธิ์เป็นที่สุด

๑๒. มานัต แปลว่า ความเป็นแห่งการนับถือของภิกษุทั้ง-หลายหรือความเป็นผู้ที่ภิกษุทั้งหลายควรนับถือ ได้แก่ **วินัยกรรมเพื่อการยังภิกษุทั้งหลายให้นับถือ คือ เพื่อยังภิกษุทั้งหลายให้ยินดี** หมายถึง วินัยกรรมที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสประเภทไม่ได้ปกปิดไว้และประเภทปกปิดไว้ แต่ได้อยู่ปริวาสจนครบกำหนดราตรีที่ปกปิดแล้ว เพื่อให้ภิกษุนั้นประพฤติข้อวัตรอันเป็นการยังภิกษุทั้งหลายให้ยินดี

ซึ่งมานัตทั้ง ๒ ประเภทนี้มีกำหนดวันอยู่ประพฤติข้อวัตรแน่นอน คือ ๖ ราตรีจะประพฤติหย่อนกว่านี้ไม่ได้ แต่จะอยู่เกินกว่าย่อมควร

๑๓. อัพภาน แปลว่า การยอมรับ หมายถึง การเรียก (กลับ) เข้าหมู่หรือการรับกลับเข้าหมู่ด้วยอำนาจอัพภานกรรม อันเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการออกจากอาบัติสังฆาทิเสส (ทำให้ภิกษุเป็นผู้บริสุทธิ์จากอาบัติ) ซึ่งการทำสังฆกรรมนี้ ต้องมีพระสงฆ์ถึง ๒๐ รูปจะหย่อนกว่าแม้รูปเดียวไม่ได้เลย เพราะถ้ามีพระสงฆ์ไม่ครบ ๒๐ รูปภิกษุรูปที่ขออัพภานนั้น ย่อมไม่เป็นอันอัพภาน (ยังไม่ได้ออกจากอาบัติสังฆาทิเสส) และภิกษุทั้งหลายที่ทำกรรมให้ทั้งที่รู้อยู่ ก็จะต้องอาบัติทุกกฏด้วย

๑๔. อันตราบัติ แปลว่า อาบัติที่ภิกษุต้องในระหว่างประพฤติวัตรและยังไม่ได้เก็บวัตร หมายถึง อาบัติสังฆาทิเสสที่ภิกษุต้องขณะ

กำลังอยู่ปริวาสก็ดี เป็นผู้ควรแก่มานัตก็ดี กำลังประพฤติมานัตก็ดี หรือเป็นผู้ควรแก่อัพภานก็ดี นิยมเรียกกันว่า **อาบัติซ้อน** แต่ถ้าเก็บวัตรแล้วต้องอาบัติสังฆาทิเสสอีก ก็จะไม่เรียกว่าต้องอาบัติในระหว่างหรืออาบัติซ้อน

๑๕. มูลอาบัติ แปลว่า อาบัติเดิม หมายถึง อาบัติสังฆาทิเสสตัวเดิม ก่อนที่ภิกษุจะต้องอันตราบัติ

๑๖. มูลายปฏิกัสสนา แปลว่า การชัก (ดึง) เข้าสู่อาบัติเดิม นิยมเรียกกันว่า การชักเข้าหาอาบัติเดิม หมายถึง การประมวลอาบัติที่ต้องในภายหลัง (อันตราบัติ) รวมเข้ากับอาบัติเดิม ด้วยกรรมวาจามูลายปฏิกัสสนา เมื่อสงฆ์สวดกรรมวาจาจบลงแล้ว ปริวาสเป็นต้นที่ภิกษุประพฤติมาถือว่าเป็นโมฆะทั้งหมด ต้องอยู่ประพฤติวัตรนับราตรีใหม่เท่ากับราตรีของอาบัติเดิม

๑๗. มูลายปฏิกัสสนาปริวาส แปลว่า ปริวาสสำหรับอาบัติที่มีการชัก (ดึง) เข้าสู่อาบัติเดิม หมายถึง ปริวาสที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติซ้อนแล้วปกปิดไว้ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **โอธาน-สโมธานปริวาส** โดยการที่ภิกษุนั้นต้องขอมูลายปฏิกัสสนา (การชักเข้าหาอาบัติเดิม) ก่อน เมื่อสงฆ์สวดกรรมวาจาจบลงแล้ว จึงขอมูลายปฏิกัสสนาปริวาสเป็นลำดับต่อไป

๑๘. ปาริวาสิกะ แปลว่า ภิกษุผู้อยู่ปริวาส หมายถึง ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วขอปริวาสต่อสงฆ์และสมาทานอยู่ปริวาส ประพฤติข้อวัตร ตลอดเวลาที่อยู่ปริวาสยังไม่เสร็จ (ยังไม่ครบกำหนดราตรี) และไม่ได้เก็บวัตร ก็จะเรียกภิกษุนั้นว่า **ปาริวาสิกภิกษุ**

๑๙. มูลายปฏิกัสสนารหะ แปลว่า ภิกษุผู้ควรแก่การชักเข้าหาอาบัติเดิม หมายถึง ภิกษุผู้ต้องอาบัติซ้อนหรือภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสในระหว่างประพฤติวัตรนั่นเอง ก็จะเรียกภิกษุนั้นว่า **มูลายปฏิกัสสนารหภิกษุ**

๒๐. มานัตตารหะ แปลว่า ภิกษุผู้ควรแก่มานัต หมายถึง ภิกษุผู้จะต้องขอมานัตและสมาทานประพฤติข้อวัตร ก็จะเรียกภิกษุนั้นว่า**มานัตตารหภิกษุ**

๒๑. มานัตตจาริกะ แปลว่า ภิกษุผู้ประพฤติมานัต หมายถึง ภิกษุผู้ขอมานัตต่อสงฆ์และสมาทานประพฤติวัตรอยู่ ตลอดเวลาที่ประพฤติมานัตยังไม่เสร็จ (ยังไม่ครบกำหนดราตรี) และไม่ได้เก็บวัตร ก็จะเรียกภิกษุนั้นว่า **มานัตตจาริกภิกษุ**

๒๒. อัพภานารหะ แปลว่า ภิกษุผู้ควรแก่อัพภาน หมายถึง ภิกษุผู้ประพฤติมานัตครบ ๖ ราตรีแล้วและไม่ได้เก็บวัตร ก็จะเรียกภิกษุนั้นว่า **อัพภานารหภิกษุ**

ตั้งแต่ข้อ ๑๘-๒๒ เป็นชื่อของภิกษุ ๕ ประเภทผู้ประพฤติวุฏฐานวิธี

๒๓. ปกตัตตะ แปลว่า ภิกษุผู้มีตนเป็นสภาพมีมาแต่เดิม ท่านเรียกว่า **ปกตัตตภิกษุ** หมายถึง ภิกษุปกตินั่นเอง ได้แก่ ภิกษุ ๓ ประเภท คือ

๑) ภิกษุผู้ไม่ได้ต้องอาบัติปาราชิก
๒) ภิกษุผู้ไม่ได้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง
๓) ภิกษุผู้ไม่ได้กำลังอยู่ประพฤติปริวาสหรือมานัตเป็นต้นเพื่อออกจากอาบัติสังฆาทิเสส

๒๔. วัตร แปลว่า ข้อปฏิบัติที่ภิกษุต้องให้เป็นไป คือ ต้องประพฤตินั่นเอง หมายถึง กฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือขนบธรรมเนียมที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลาย มีปาริวาสิกภิกษุและมานัตตจาริกภิกษุ เป็นต้น

๒๕. สมาทาน แปลว่า การรับไว้ด้วยดีหรือการถือเอาโดยชอบ

๒๖. สมาทานวัตร แปลว่า การรับเอาข้อวัตรไว้ด้วยดี คือ โดยเคารพเพื่อจะประพฤติปฏิบัติตาม หมายถึง การถือเอาข้อวัตรเพื่อประพฤติ หลังจากที่ขอปริวาสหรือมานัตต่อสงฆ์และสงฆ์ได้สวดกรรมวาจาให้แล้ว

๒๗. บอกวัตร หมายถึง การบอกหรือประกาศแก่ภิกษุทุกรูป ทั้งที่เป็นปกตัตตะและเป็นผู้ประพฤติวัตร ให้ทราบว่าตนต้องอาบัติสังฆาทิเสสข้อนั้นๆ จำนวนเท่านี้ราตรีและกำลังอยู่ประพฤติวัตร (ปริวาส หรือ มานัต) ชนิดนั้นๆ เพื่อความสำรวมระวังต่อไป

๒๘. เก็บวัตร หมายถึง การยกเลิก (พัก) วัตรที่ตนสมาทานประพฤติอยู่ ในขณะที่ยังไม่เสร็จสิ้นขั้นตอนการออกจากอาบัติสังฆาทิเสส

๒๙. ปาริวาสิกวัตร แปลว่า ข้อวัตรสำหรับภิกษุผู้อยู่ปริวาส หมายถึง ข้อวัตรต่างๆ ที่ปาริวาสิกภิกษุจะต้องประพฤติ

๓๐. มานัตตจาริกวัตร แปลว่า ข้อวัตรสำหรับภิกษุผู้ประพฤติมานัต หมายถึง ข้อวัตรต่างๆ ที่มานัตตจาริกภิกษุจะต้องประพฤติ

๓๑. ติตถิยวัตร แปลว่า ข้อวัตรของพวกเดียรถีย์หรือข้อวัตรสำหรับพวกเดียรถีย์ ในเรื่องของปริวาสนี้ หมายถึง ข้อวัตรที่พวกอาชีวกและอเจลกผู้มุ่งหวังการบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธ-ศาสนาจะต้องประพฤติ

๓๒. อัญญติตถิยะ (อัญญเดียรถีย์) แปลว่า ผู้ถือท่าอื่น คือถือลัทธิความเห็นอย่างอื่นนอกจากคำสอนหรือธรรมวินัยของพระ-

สัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกสั้นๆ ว่าเดียรถีย์ หมายถึง นักบวชนอกพระพุทธศาสนานั่นเอง อันมี ปริพาชก อาชีวก อเจลก นิครนถ์ เป็นต้น

๓๓. รัตติเฉท แปลว่า ความขาดแห่งราตรี หมายถึง นับราตรีไม่ได้หรือเสียราตรีนั่นเอง

๓๔. วัตตเภท แปลว่า ความแตกทำลายแห่งวัตร คือ ข้อวัตรเสียหายหรือข้อวัตรไม่บริสุทธิ์ อันเป็นเหตุทำให้ต้องอาบัติทุกกฏ

กัณฑ์ที่ ๒ ว่าด้วยปริวาสและวินัยกรรม

กัณฑ์นี้แบ่งหัวข้ออธิบายออกเป็น ๔ หมวด คือ

- อธิบายประเภทของปริวาสและมานัต
- เนื้อหาที่ควรทราบเกี่ยวกับการอยู่ประพฤติปริวาสและมานัต
- กฎระเบียบที่ต้องเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่ประพฤติปริวาส และมานัต
- ข้อควรทราบเกี่ยวกับการขอและการสวดกรรมวาจา

อธิบายประเภทของปริวาสและมานัต

ปริวาส มี ๔ ประเภท คือ

๑. อัปปฏิจฉันนปริวาส หรือ ติตถิยปริวาส

๒. ปฏิจฉันนปริวาส

๓. สโมธานปริวาส

๔. สุทธันตปริวาส

๑. อัปปฏิจฉันนปริวาส หรือติตถิยปริวาส

(ปริวาสสำหรับเดียรถีย์ ๒ จำพวก)

ปริวาสที่สงฆ์พึงให้แก่เดียรถีย์ ๒[๑] จำพวก คือ อาชีวก (นักบวชที่ห่มสไบเฉียงข้างบนผืนเดียว ข้างล่างเปลือย) และอเจลก

---

[๑] (สี. ฏี. ๒/๔๖๒/๔๐๘)

(นักบวชที่เปลือยกายไม่นุ่งหรือห่มผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว) ผู้มุ่งหวังการบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา โดยต้องให้บรรพชาเป็นสามเณรก่อน

หมายเหตุ

ถ้าอาชีวกหรืออเจลกแม้นั้น นุ่งผ้าสาฎกหรือบรรดาผ้ามีผ้าวาฬกัมพลเป็นต้น อันเป็นธง (สัญลักษณ์) ของเดียรถีย์อย่างใดอย่างหนึ่งมา ไม่ควรให้ปริวาสแก่เขา อนึ่งนักบวชอื่นมีดาบสและชีปะขาวเป็นต้น ไม่ต้องให้ปริวาส (อุปสมบทให้ได้เลย) (วิ. อฏฺ. ๓/๕๐/๘๖)

กุลบุตรนั้นเมื่อบรรพชาเป็นสามเณรแล้ว พึงกล่าวคำขออัปปฏิจฉันนปริวาส ๓ ครั้งว่า

“อหํ ภนฺเต อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อากงฺขามิ อุปสมฺปทํ, โสหํ ภนฺเต สํฆํ จตฺตาโร มาเส ปริวาสํ ยาจามิ.

(วิ. มหา. ๔/๑๐๒/๘๖)

ท่านผู้เจริญ กระผมเคยเป็นอัญญเดียรถีย์มาก่อน หวังการอุปสมบทในธรรมวินัยนี้ ท่านผู้เจริญ กระผมขอการอยู่ปริวาส ๔ เดือน ต่อสงฆ์”

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา แล้วให้อยู่ปริวาสตลอด ๔ เดือน ในระหว่างที่อยู่ปริวาสก็ไม่ต้องบอกวัตร ครั้นอยู่ครบ ๔ เดือนแล้วจึงให้อุปสมบท

ติตถิยวัตร

เป็นข้อวัตรที่อัญญเดียรถีย์ผู้อยู่ปริวาส ต้องประพฤติตลอด ๔ เดือน เพื่อยังภิกษุทั้งหลายให้ยินดี ให้พอใจ มี ๘ ประการเหล่านี้ คือ

๑. เข้าบ้านไม่ผิดเวลา กลับไม่สายนัก

๒. ความเป็นผู้ไม่มีหญิงแพศยาเป็นต้น เป็นโคจร

๓. ความเป็นผู้ขยันในกิจทั้งหลายของเพื่อนสพรหมจารี

๔. ความเป็นผู้มีฉันทะแรงกล้าในอุทเทสเป็นต้น

๕. ความเป็นผู้มีใจแช่มชื่น ในเพราะติโทษพวกเดียรถีย์

๖. ความเป็นผู้มีใจไม่แช่มชื่น ในเพราะติโทษพระรัตนตรัย มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น

๗. ความเป็นผู้มีใจไม่แช่มชื่น ในเพราะสรรเสริญคุณพวกเดียรถีย์

๘. ความเป็นผู้มีใจแช่มชื่น ในเพราะสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น

แต่ถ้าวัตรประการใดประการหนึ่งทำลายเสีย แม้ในโรงอุปสมบทก็ต้องให้อยู่ปริวาสใหม่จนครบ ๔ เดือนอีก

(วิ. อฏฺ. ๓/๕๔/๘๗)

เหตุที่ทำให้ชนเหล่านั้นอยู่ปริวาสก่อน ๔ เดือน เพราะว่าชนเหล่านั้นเป็นผู้มีปกติเปลือยกายอยู่เสมอ ไม่ชินกับการนุ่งห่มผ้า

ฉะนั้น จึงให้อยู่ปริวาสก่อน เป็นการฝึกให้นุ่งห่มผ้า ทำความเคยชินกับการนุ่งห่มผ้า เพื่อป้องกันอนาจารในสถานที่ต่างๆ ในคราวเป็นภิกษุแล้วและเพื่อให้แน่ใจว่า พวกเขานับถือพระรัตนตรัยมั่นคงแล้ว (ไม่พบหลักฐานคาดว่าท่านอาจารย์สงเคราะห์ตามเหตุผลพระวินัย)

๒. ปฏิจฉันนปริวาส

(ปริวาสเพื่ออาบัติที่ปกปิดไว้)

ปริวาสที่สงฆ์พึงให้ เพื่ออาบัติที่ภิกษุปกปิดไว้

อาบัติที่**ปกปิด**ไว้จะตัวเดียวหรือหลายตัว จะมีวัตถุเดียวกันหรือต่างวัตถุกันก็ตาม **ราตรี**ที่ปกปิดจะต้องสามารถรับรู้หรือ**จำได้**แน่นอนและต้องมีจำนวนเท่ากันด้วย[๒]

การอยู่ปริวาส ให้อยู่เท่ากับราตรีที่ตนปกปิดอาบัติเอาไว้ ถ้ามีอาบัติที่ไม่ได้ปกปิดไว้รวมอยู่ด้วย อาบัตินี้ไม่ต้องขอปริวาสขอแต่มานัตรวมกับอาบัติที่ปกปิดไว้ และถ้ามีแต่อาบัติที่ไม่ได้ปกปิดไว้ก็ขอแต่มานัตอย่างเดียว

๓. สโมธานปริวาส

(ปริวาสที่ประมวลหรือรวบรวมอาบัติต่างๆ)

ปริวาสที่สงฆ์พึงให้โดย**การประมวลหรือการรวบรวมอาบัติ**ทั้งหลายที่มี**ราตรีปกปิดต่างกัน มีวัตถุต่างกัน** ให้เป็นอันเดียวกัน

---

[๒] อาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า ได้แก่ อาบัติที่ภิกษุต้องและเปิดเผยในคราวเดียวกัน

ด้วยอำนาจแห่งค่า คือ การกำหนดของอาบัติ**ที่ปกปิดราตรีไว้นานที่สุดเป็นต้น**

สโมธานปริวาสนั้น มี ๓ ประเภท คือ

๓.๑. โอธานสโมธานปริวาส

๓.๒. อัคฆสโมธานปริวาส

๓.๓. มิสสกสโมธานปริวาส

๓.๑. โอธานสโมธานปริวาส หรือจะเรียกว่า **มูลายปฏิกัสสนาปริวาสก็ได้**

ปริวาสที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส**ในระหว่างประพฤติวัตร** คือ **ต้องอาบัติซ้ำอีก** (อันตราบัติ) ขณะที่อยู่ปริวาสก็ดี เป็นผู้ควรแก่มานัตก็ดี กำลังประพฤติมานัตก็ดี เป็นผู้ควรแก่อัพภานก็ดี **แล้วปกปิดไว้**

การอยู่ปริวาสจะต้องยกเลิกวันที่อยู่ปริวาสเป็นต้น**มาแล้วทั้งหมด** ด้วยการ**ขอมูลายปฏิกัสสนา** (เพื่อทำวันที่อยู่ปริวาสเป็นต้นมาแล้วทั้งหมดให้เป็นโมฆะ ประมวลอาบัติที่ต้องในภายหลังลงในกำหนดวันเดิมของอาบัติที่ต้องทีแรก) แล้วขอ**มูลายปฏิกัสสนาปริวาส**เริ่มนับราตรี**อยู่ปริวาสใหม่เท่ากับราตรีของอาบัติเดิม แต่ถ้าอันตราบัติปิดไว้นานกว่าให้อยู่เท่ากับราตรีของอันตราบัติ**

สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

“โย ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสํ คเหตฺวา ปริวสนฺโต วา มานตฺตารโห วา มานตฺตํ จรนฺโต วา อพฺภานารโห วา อญฺญํ

อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา สมา วา อูนตรา วา รตฺติโย ปฏิจฺฉาเทติ, ตสฺส มูลายปฏิกสฺสเนน เต ปริวุตฺถทิวเส จ มานตฺตจิณฺณทิวเส จ สพฺเพ โอธุนิตฺวา อทิวเส กตฺวา ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตึ มูลาปตฺติยํ สโมธาย ปริวาโส ทาตพฺโพ. เตนสเจ มูลาปตฺติ ปกฺขปฏิจฺฉนฺนา อนฺตราปตฺติ อูนกปกฺขปฏิจฺฉนฺนา, ปุน ปกฺขเมว ปริวาโส ปริวสิตพฺโพ. อถาปิ อนฺตราปตฺติ ปกฺข-ปฏิจฺฉนฺนาว, ปกฺขเมว ปริวสิตพฺพํ. เอเตนุปาเยน ยาว สฏฺฐิ-วสฺสปฏิจฺฉนฺนา มูลาปตฺติ, ตาว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ. สฏฺฐิวสฺสานิ ปริวสิตฺวา มานตฺตารโห หุตฺวาปิ หิ เอกทิวสํ อนฺตราปตฺตึ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ปุน สฏฺฐิวสฺสานิ ปริวาสารโห โหติ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๘๑/๑๐๒)

ภิกษุใดรับปริวาสเพื่ออาบัติที่ปกปิดไว้ กำลังอยู่ปริวาสก็ดี เป็นผู้ควรแก่มานัตก็ดี ประพฤติมานัตอยู่ก็ดี เป็นผู้ควรแก่อัพภานก็ดี ต้องอาบัติ (สังฆาทิเสส) ตัวอื่นอีก แล้วปกปิดไว้สิ้นราตรีเท่ากับอาบัติเดิมหรือหย่อนกว่า สงฆ์พึงล้มเลิกวันที่อยู่ปริวาสและวันที่ประพฤติมานัตแล้วนั้นทั้งหมด คือ ทำให้เป็นวันที่ใช้ไม่ได้ด้วยมูลาย-ปฏิกัสสนาแล้วพึงให้ปริวาสประมวลเอาอาบัติที่ต้องในภายหลังลงในอาบัติเดิมแก่ภิกษุนั้น ถ้าอาบัติเดิมเธอปกปิดไว้ ๑๕ วัน อันตราบัติปกปิดไว้หย่อนกว่า ๑๕ วัน, พึงอยู่ปริวาสอีก ๑๕ วันทีเดียว แม้ถ้าอันตราบัติเธอปกปิดไว้ ๑๕ วันแล ก็พึงอยู่ปริวาส ๑๕ วันเหมือนกัน โดยอุบายนี้ พึงทราบวินิจฉัย จนถึงอาบัติเดิมที่ปกปิดไว้ ๖๐ ปี จริงอยู่ ภิกษุอยู่ปริวาสครบ ๖๐ ปี เป็นผู้ควรแก่มานัต ปกปิด

อันตราบัติไว้ ๑ วัน ย่อมเป็นผู้ควรอยู่ปริวาสอีก ๖๐ ปี”

“ตสฺมา ยา อติเรกปฏิจฺฉนฺนา โหติ, ตํ มูลาปตฺตึ กตฺวา ตตฺถ อิตรํ สโมธาย ปริวาโส ทาตพฺโพ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๘๒/๑๐๒)

เพราะเหตุนั้น อันตราบัติใดที่ภิกษุปกปิดไว้เกิน (นาน) กว่า (อาบัติเดิม) สงฆ์พึงทำอันตราบัตินั้นให้เป็นอาบัติเดิม แล้วประมวลเอาอาบัตินอกนี้ลงในอันตราบัตินั้น แล้วจึงให้ปริวาสแก่เธอ”

แต่ถ้าอันตราบัติ (อาบัติที่ต้องในระหว่าง) ภิกษุไม่ได้ปกปิดไว้ ก็ขอมูลายปฏิกัสสนาให้สงฆ์ชักเข้าหาอาบัติเดิมอย่างเดียว ไม่ต้องขอมูลายปฏิกัสสนาปริวาส เมื่อสงฆ์สวดกรรมวาจาจบลงแล้วให้สมาทานและบอกวัตรได้เลย (กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๗-๑๗๘)

ถ้าภิกษุผู้ประพฤติปริวาสเป็นต้น ต้องอาบัติสังฆาทิเสสซ้ำอีก ตอนเก็บวัตรแล้ว ก็ไม่ชื่อว่าต้องอันตราบัติหรืออาบัติซ้อน ไม่ต้องขอมูลายปฏิกัสสนาและมูลายปฏิกัสสนาปริวาสอย่างที่ได้อธิบายไปแล้ว แต่ให้ขอปริวาสหรือมานัตแยกต่างหากตามกรณีของอาบัติที่ต้อง สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

แต่ถ้าเธอเก็บวัตรแล้วต้องอาบัติไซร้ ย่อมเป็นผู้ไม่ควรแก่มูลายปฏิกัสสนา เพราะเหตุอะไร

เพราะเหตุที่เธอไม่ได้ต้องขณะกำลังอยู่ปริวาส เธอตั้งอยู่ในฐานะเป็นปกตัตตะแล้วต้อง เธอพึงแยกประพฤติมานัตเพื่ออาบัตินั้น ถ้าเธอผู้เก็บวัตรแล้วต้องอาบัติและปกปิดไว้ไซร้ ต้องอยู่ปริวาสด้วย

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๘๘/๑๐๘)

๓.๒. อัคฆสโมธานปริวาส

ปริวาสที่สงฆ์ให้โดย**รวบรวมอาบัติทั้งหลาย ที่มีราตรีปกปิดไว้ต่างกัน**หรือ**เท่ากัน**ก็ตาม (อันมีวัตถุเหมือนกันหรือต่างกันก็ตาม) โดยทำการรวบรวมอาบัติที่มีราตรีปกปิดไว้ไม่นานลงในอาบัติที่มีราตรีปกปิดไว้นานที่สุด **ด้วยอำนาจแห่งค่า** คือ การกำหนดของอาบัติที่มีราตรี**ปกปิดไว้นานที่สุดนั้นเป็นเกณฑ์**

การอยู่ปริวาส ให้อยู่เท่ากับราตรีของอาบัติที่ปกปิดไว้นานที่สุดนั้น

มีคำปุจฉาวิสัชนาในเรื่องนี้ว่า

ถามว่า ก็อาบัติของภิกษุใด ๑๐๐ ตัว ปกปิดไว้ ๑๐ วัน แม้อีก ๑๐๐ ตัว ก็ปกปิดไว้ ๑๐ วัน นับอย่างนี้รวม ๑๐ ครั้ง จึงเป็นอาบัติ ๑,๐๐๐ ตัวปกปิดไว้ ๑๐๐ วัน ภิกษุนั้นจะทำอย่างไร?

ตอบว่า พึงประมวลอาบัติทั้งหมดอยู่ปริวาส ๑๐ วัน แม้วันตั้ง ๑๐๐ ย่อมเป็นวันซึ่งภิกษุต้องอยู่ปริวาสจริงๆ เพียง ๑๐ วัน หนเดียวเท่านั้น ด้วยประการฉะนี้ (วิ. อฏฺ. ๓/๒๘๒/๑๐๒)

จริงอยู่ แม้คำนี้ท่านพระอุบาลีเถระก็ได้กล่าวไว้แล้วว่า

ทสสตํ รตฺติสตํ อาปตฺติโย ฉาทยิตฺวาน
ทสรตฺติโย วสิตฺวาน มุจฺเจยฺย ปาริวาสิโก

(วิ. ป. ๘/๔๓๓/๔๗๗)

ปาริวาสิกภิกษุ ปกปิดอาบัติ ๑,๐๐๐ ตัว ไว้ ๑๐๐ ราตรี อยู่ปริวาสเพียง ๑๐ ราตรีก็พ้นได้

๓.๓. มิสสกสโมธานปริวาส

ปริวาสที่สงฆ์**รวบรวมอาบัติ**ที่เจือปนกันด้วย**อำนาจแห่งวัตถุ (อาบัติที่มีวัตถุต่างกัน)** เข้าด้วยกัน (หมายถึงต้องอาบัติหลายข้อ) **แต่มีราตรีที่ปกปิดอาบัติไว้เท่ากัน**[๓] เช่น ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสส ๔ ข้อ คือ ข้อที่ ๑ (ทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน) ข้อที่ ๒ (เคล้า-คลึงกายผู้หญิง) ข้อที่ ๓ [พูดวาจาชั่วหยาบ (ลามก) กับผู้หญิง] ข้อที่ ๔ (พูดให้ผู้หญิงบำเรอกามแก่ตน) หรือต้องอาบัติสังฆาทิเสสทั้ง ๑๓ ข้อเลย แต่มีราตรีที่ปกปิดอาบัติไว้เท่ากัน

การอยู่ปริวาส ให้อยู่เท่ากับราตรีที่ตนปกปิดอาบัติไว้

หมายเหตุ : อัคฆสโมธานปริวาส นอกจากจะรวบรวม**อาบัติทั้งปวงที่ปกปิดไว้นานและไม่นานซึ่งมีวัตถุเหมือนกันแล้ว** ยังสามารถรวบรวมอาบัติที่ปกปิดไว้นานและไม่นาน**ที่มีวัตถุต่างกันได้ด้วย** โดยการระบุถึงวัตถุ โคตร ชื่อ และอาบัติ ในกรรมวาจาด้วยคำว่า

อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา สํฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ หรือ **สํฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ นานาวตฺถุกาโย** หรือ **สํฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ**

(วินยาลงฺการ. ๒/๒๑๗-๒๑๘, วิ. สงฺคห. ๔๓๑/๒๔๕)

---

[๓] อาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า ได้แก่ อาบัติที่ภิกษุต้องและเปิดเผยในคราวเดียวกัน

ฉะนั้น อัคฆสโมธานปริวาส จึงครอบคลุมมิสสกสโมธานปริวาส ด้วยเหตุนี้ หนังสือกรรมวาจาปริวาสที่ใช้กันมากในประเทศพม่า ๔ ฉบับจึงไม่เขียนกรรมวาจามิสสกสโมธานปริวาสไว้ เขียนไว้แต่กรรมวาจาอัคฆสโมธานปริวาสเท่านั้น เพราะอัคฆสโมธานปริวาสใช้ได้กับอาบัติที่ปกปิดไว้ไม่เท่ากัน แม้จะมีวัตถุต่างกันก็ตาม ดังได้อธิบายไปแล้ว

แต่ในหนังสือกรรมวาจาปริวาสที่ได้ทำออกมาแจกก่อนหน้านี้ ได้แสดงกรรมวาจาของปริวาสทุกประเภทไว้ ตามที่โบราณาจารย์ทั้งหลายได้บันทึกไว้ อันสอดคล้องกับคำอธิบายในพระบาลีและอรรถกถา เพื่อความบริบูรณ์ของหนังสือและเพื่อแสดงความต่างกันของกรรมวาจาในปริวาสแต่ละประเภท

๔. สุทธันตปริวาส

(ปริวาสที่กำหนดเอาความบริสุทธิ์เป็นที่สุด)

ปริวาสที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุผู้**ไม่รู้ ระลึกไม่ได้** หรือ**มีความสงสัย**ในการกำหนด**จำนวนราตรี** ที่ปกปิดอาบัติไว้จะทั้งหมดหรือบางส่วนก็ตาม ก็ภิกษุนั้นจะรู้ซึ่งที่สุดแห่งอาบัติว่า “เราต้องอาบัติมีประมาณเท่านี้” หรือจะไม่รู้ก็ตาม นั่นไม่ใช่เหตุแห่งการให้สุทธันตปริวาส

(กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๗)

สุทธันตปริวาส มี ๒ ประเภทคือ

๔.๑. จูฬสุทธันตปริวาส

๔.๒. มหาสุทธันตปริวาส

๔.๑. จูฬสุทธันตปริวาส ได้แก่ ปริวาสที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว**สงสัยและกำหนดวันปกปิดอาบัติได้ไม่แน่นอน** แต่**พอกะประมาณได้**

การอยู่ปริวาส ให้อยู่**ตามจำนวนราตรีที่คิดว่าปกปิดอาบัติไว้** และ**เปลี่ยน**จำนวนราตรีไป**ตามที่ระลึกได้** ซึ่ง**อาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่า**ที่กำหนดอยู่ปริวาสไว้แต่แรกก็ได้

เช่น เมื่อกำหนดได้ว่าตนปกปิดอาบัติไว้ประมาณ ๑๐ ราตรี แล้วจึงขออยู่ปริวาส ในระหว่างอยู่ปริวาสระลึกได้ว่าตนปกปิดอาบัติไว้นานกว่านั้น ก็ให้อยู่เพิ่มราตรีขึ้นไปเท่ากับวันที่ปกปิดไว้ ถ้านึกขึ้นได้ว่าตนปิดไว้ ไม่ถึง ๑๐ วัน ก็ให้ลดหย่อนลงมาอยู่เท่ากับวันที่ปกปิดอาบัติไว้จริงๆ **โดยไม่ต้องขอปริวาสจากสงฆ์ใหม่**

หรือประมาณราตรีที่ปกปิดอาบัติไว้จากจำนวนราตรีตั้งแต่วันอุปสมบทมาจนถึงวันเปิดเผยอาบัติ (คิดแบบตามลำดับ อนุโลม) หรือจากจำนวนราตรีตั้งแต่วันเปิดเผยอาบัติย้อนไปจนถึงวันอุปสมบท (คิดแบบทวนลำดับ ปฏิโลม) **หักด้วยจำนวนราตรีที่คิดว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ จำนวนราตรีที่เหลือจะเป็นราตรีที่ปกปิดอาบัติไว้และต้องอยู่ปริวาส**

สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

บรรดาสุทธันตปริวาส ๒ อย่างนั้น ภิกษุรูปใดถูกพระวินัยธรถามอยู่ว่า "ท่านรู้สึกว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดวัน หรือปักษ์ หรือเดือน หรือปี โน้นและโน้นหรือ" ดังนี้ ตามลำดับตั้งแต่วันอุปสมบทมาจนถึงวันเปิดเผยอาบัติ หรือทวนลำดับตั้งแต่วันที่เปิดเผยอาบัติ

ไปจนถึงวันอุปสมบท จึงตอบว่า “ทราบอยู่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดกาลเพียงเท่านี้ สุทธันตปริวาสที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุนั้นชื่อว่า จูฬสุทธันตปริวาส

ภิกษุผู้รับเอาจูฬสุทธันตปริวาสนั้นแล้วอยู่ปริวาส พึงแบ่งกาลเท่าที่ตนรู้สึกว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ออกเสีย แล้วอยู่ปริวาสตลอด ๑ เดือน หรือ ๒ เดือนที่เหลือ...(เนื้อความซ้ำกับที่ได้อธิบายไปแล้ว)

เป็นความจริงว่า ชื่อว่า จูฬสุทธันตปริวาสนี้ เขยิบสูงขึ้นก็ได้ลดต่ำลงก็ได้ นี้เป็นลักษณะของจูฬสุทธันตปริวาสนั้น

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๗๙-๒๘๐)

๔.๒. มหาสุทธันตปริวาส ได้แก่ ปริวาสที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว**ระลึกไม่ได้เลยว่าต้องอาบัติมานานเท่าไร**

การอยู่ปริวาส ให้อยู่ตามจำนวนวัน เดือน หรือปีที่อุปสมบทมาจนถึงวันเปิดเผยอาบัติ และ**เปลี่ยน**จำนวนราตรีไป**ตามที่ระลึกได้** ซึ่ง**จะน้อยกว่าที่กำหนด**อยู่ปริวาสไว้แต่ทีแรกเสมอ

สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า ฝ่ายภิกษุใด แม้ถูกพระวินัยธรถามอยู่โดยนัยอนุโลมและปฏิโลม (ตามลำดับและทวนลำดับ) ตามที่กล่าวแล้ว ก็ไม่รู้ ระลึกไม่ได้ ซึ่งที่สุดแห่งราตรีหรือเป็นผู้มีความสงสัยในที่สุดแห่งราตรีนั้น สุทธันตปริวาสที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุนั้น เรียกว่า มหาสุทธันตปริวาส ภิกษุรับปริวาสนั้นแล้วพึงอยู่ปริวาสนับราตรีตั้งแต่วันที่รับปริวาสมา (เปิดเผยอาบัติ) จนถึงวันอุปสมบท

มหาสุทธันตปริวาสนี้เขยิบสูงขึ้นไม่ได้ แต่ลดต่ำลงได้ เพราะฉะนั้น ถ้าภิกษุกำลังอยู่ปริวาส ทำความตกลงใจในกำหนดราตรีได้ว่า เราต้องอาบัติเป็นเวลา ๑ เดือน หรือ ๑ ปี พึงอยู่ปริวาสตลอด ๑ เดือน หรือ ๑ ปี (วิ. อฏฺ. ๓/๒๘๐)

ส่วนคำขอและคำสวดกรรมวาจาของสุทธันตปริวาสทั้ง ๒ ประเภทนี้ เป็นอย่างเดียวกันไม่ต่างกันเลย

หมายเหตุ :

การอยู่ปริวาส ต้องอยู่เท่ากับวันที่ตนปกปิดอาบัติเอาไว้ ถ้าไม่รู้ระลึกไม่ได้ หรือสงสัยในราตรีว่าปกปิดไว้กี่วันกันแน่ ก็ให้ขอสุทธันตปริวาส อยู่ปริวาสไปจนกว่าจะรู้สึกว่าตนบริสุทธิ์จากอาบัติ ตามที่ได้อธิบายมา จะให้สงฆ์มากำหนดว่าให้อยู่ ๓ วัน หรือ ๑๐ วัน โดยอ้างว่าสงฆ์เป็นใหญ่ไม่ได้ เพราะไม่สมด้วยหลักฐานและสงฆ์ก็ต้องเป็นใหญ่ตามธรรมวินัยด้วย

มานัต

(ข้อประพฤติเพื่อให้สงฆ์นับถือ คือ เพื่อทำให้สงฆ์ยินดี)

มี ๔ อย่าง คือ

๑. อัปปฏิจฉันนมานัต ๒. ปฏิจฉันนมานัต

๓. ปักขมานัต ๔. สโมธานมานัต

๑. อัปปฏิจฉันนมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุผู้ไม่ได้ปกปิดอาบัติไว้และไม่ได้เป็นการต้องอาบัติซ้อน

๒. ปฏิจฉันนมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุผู้อยู่ปฏิจ-ฉันนปริวาสและสุทธันตปริวาสเสร็จแล้ว

๓. ปักขมานัต ได้แก่ มานัตกึ่งเดือนที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุณีเพื่ออาบัติที่ปกปิดไว้หรือไม่ได้ปกปิดไว้ (จะไม่อธิบายวิธีการประพฤติเพราะสมัยปัจจุบันภิกษุณีไม่มีแล้ว)

๔. สโมธานมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์รวม คือ ประมวลกันให้ สโมธานมานัตนั้นมี ๓ อย่าง (ตามชื่อของปริวาส) คือ ๔.๑. โอธาน-สโมธานมานัต ๔.๒. อัคฆสโมธานมานัต ๔.๓. มิสสกสโมธานมานัต

๔.๑. โอธานสโมธานมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติในระหว่างประพฤติวัตรอย่างใดอย่างหนึ่ง มีวัตรปริวาสเป็นต้น แล้วปกปิดไว้หรือไม่ได้ปกปิดไว้ก็ตาม และขอมูลายปฏิกัสสนาพร้อมกับมูลายปฏิกัสสนาปริวาส หรือขอมูลายปฏิกัสสนาอย่างเดียวโดยล้มเลิกราตรีที่อยู่ปริวาสและประพฤติมานัตมาทั้งหมดและได้อยู่ปริวาสเริ่มนับราตรีใหม่เรียบร้อยแล้ว ประมวลให้พร้อมกับอาบัติเดิมทั้งหมดหรือเพื่ออาบัติที่ต้องในระหว่าง

๔.๒. อัคฆสโมธานมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์พึงให้ในที่สุดแห่งอัคฆสโมธานปริวาส

๔.๓. มิสสกสโมธานมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์พึงให้ในที่สุดแห่งมิสสกสโมธานปริวาส

อัคฆสโมธานมานัตและมิสสกสโมธานมานัต พึงประกอบให้ตามทำนองกรรมวาจาของปริวาส

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๘ และ ๒๘๗-๒๘๘)

เนื้อหาที่ควรทราบเกี่ยวกับการอยู่ประพฤติปริวาสและมานัต

๑. อาการปกปิดอาบัติ ๑๐ อย่าง

"อาปตฺติ จ โหติ อาปตฺติสญฺญี จ, ปกตตฺโต จ โหติ ปกตตฺตสญฺญี จ, อนนฺตรายิโก จ โหติ อนนฺตรายิกสญฺญี จ, ปหุ จ โหติ ปหุสญฺญี จ, ฉาเทตุกาโม จ โหติ ฉาเทติ จ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๗๑/๑๐๒)

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ปกปิดอาบัติ รู้ได้ด้วยอาการ ๑๐[๔] อย่าง คือ

๑. เป็นอาบัติ ๒. รู้ว่าเป็นอาบัติ
๓. เป็นปกตัตตะ ๔. รู้ว่าเป็นปกตัตตะ
๕. ไม่มีอันตราย ๖. รู้ว่าไม่มีอันตราย
๗. สามารถจะบอกได้ ๘. รู้ว่าสามารถจะบอกได้
๙. ต้องการจะปกปิด ๑๐. ปกปิดอาบัติไว้

อธิบาย อาการปกปิดอาบัติพร้อมทั้งอาการที่ไม่ได้ปกปิดดังต่อไปนี้

ข้อว่า **อาปตฺติ จ โหติ อาปตฺติสญฺญี จ** มีความว่า ภิกษุต้องอาบัติแล้วและรู้ว่าเป็นอาบัติ ทั้งที่รู้อยู่ก็ปกปิดไว้ เธอชื่อว่าปกปิดอาบัติ แต่ถ้าเธอสำคัญในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ ไม่ชื่อว่าปกปิด

ส่วน **อนาบัติ** ที่ภิกษุปกปิดด้วยความสำคัญว่าเป็นอาบัติก็ดี ด้วยความสำคัญว่าไม่เป็นอาบัติก็ดี ไม่เป็นอันปกปิดเลย

ภิกษุปกปิดอาบัติเบาด้วยความสำคัญว่าเป็นอาบัติหนักก็ดี

---

[๔] กำกับตัวเลขให้ไว้ เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการท่องจำและเข้าใจ

ปกปิดอาบัติหนักด้วยความสำคัญว่าเป็นอาบัติเบาก็ดี เธอตั้งอยู่ในฝ่ายอลัชชี (ผู้ไม่ละอาย) ไม่ชื่อว่าปกปิดอาบัติ

ภิกษุผู้สำคัญอาบัติหนักว่าเป็นอาบัติเบา แสดง (ปลง) อาบัติอยู่ อาบัตินั้นไม่เป็นอันแสดง หมายความว่า ยังไม่พ้นจากอาบัติหนัก แต่ไม่ชื่อว่าปกปิดอาบัติ เธอรู้อาบัติหนักว่าเป็นอาบัติหนักแล้วปกปิดไว้ อาบัติเป็นอันปกปิดไว้ ภิกษุไม่รู้ว่าเป็นอาบัติหนัก (หรือ) อาบัติเบา (รู้แต่ว่าตนเองต้องอาบัติ) ปกปิดไว้ด้วยตั้งใจว่าเราจะปกปิดอาบัติ อาบัติก็เป็นอันปกปิดแท้

แต่ถ้าเธอสำคัญในอาบัติสังฆาทิเสสนี้ว่าไม่เป็นอาบัติหรือสำคัญว่าเป็นอาบัติประเภทอื่น หรือมีความสงสัย (แล้วปกปิดไว้) ชื่อว่าไม่ได้ปกปิดอาบัติเลย (กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๔)

ข้อว่า **ปกตตฺโต** มีความว่า ภิกษุผู้ชื่อว่าเป็นปกตัตตะ ก็คือภิกษุที่สงฆ์ไม่ได้ลงอุกเขปนียกรรม ๓ จำพวก ถ้าเธอเป็นผู้มีความสำคัญว่าตนเป็นปกตัตตะแล้วปกปิดอาบัติไว้ อาบัติก็ชื่อว่าเป็นอันปกปิดไว้แท้

ถ้าเธอเป็นผู้มีความสำคัญตนว่าไม่ใช่ปกตัตตะ ด้วยเข้าใจว่าสงฆ์ทำกรรมแก่เราแล้วและปกปิดไว้ อาบัติไม่เป็นอันปกปิดก่อน

อาบัติที่ภิกษุผู้ไม่ใช่ปกตัตตะ ซึ่งมีความสำคัญตนว่าเป็นปกตัตตะหรือสำคัญตนว่าไม่ใช่ปกตัตตะ ปกปิดไว้ อาบัติไม่เป็นอันปกปิดไว้แท้

จริงอยู่ คำนี้แม้ท่านพระอุบาลีเถระก็ได้กล่าวไว้แล้ว (ในคัมภีร์บริวาร) ว่า

อาปชฺชติ ครุกํ สาวเสสํ ฉาเทติ อนาทริยํ ปฏิจฺจ
น ภิกฺขุนี โน จ ผุเสยฺย วชฺชํ ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตา
(วิ. ป. ๘/๔๔๗/๔๘๑, วิ. อฏฺ. ๓/๒๗๒/๑๐๒)

บุคคลต้องครุกาบัติมีส่วนเหลือ อาศัยความไม่เอื้อเฟื้อปกปิดไว้ บุคคลนั้นไม่ใช่ภิกษุณี แต่ไม่พึงต้องโทษ ปัญหานี้ท่านผู้ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้ว

จริงอยู่ปัญหานี้ท่านกล่าวหมายเอาภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตร

ข้อว่า **อนนฺตรายิโก** มีความว่า ในอันตราย ๑๐ อย่าง อันตรายแม้อย่างหนึ่ง ไม่มีแก่ภิกษุใด ถ้าภิกษุนั้นเป็นผู้มีความสำคัญว่าไม่มีอันตรายแล้วปกปิดไว้ อาบัตินั้นเป็นอันปกปิดแท้

ถ้าเธอเป็นผู้มีความสำคัญว่ามีอันตรายเพราะอมนุษย์และสัตว์ร้าย ในเวลากลางคืน เหตุว่าเป็นคนขี้กลัวจึงปกปิดไว้ (ไม่ได้บอก) อาบัตินั้น ไม่เป็นอันปกปิดนั่นเทียว

ก็เมื่อภิกษุใดอยู่ในวิหารใกล้ภูเขา ครุกาบัติที่ภิกษุนั้นจะต้องข้ามซอกเขา หรือแม่น้ำไปบอก ภัยมีสัตว์ดุร้ายและอมนุษย์เป็นต้นมีอยู่ในระหว่างทาง งูทั้งหลายนอนอยู่ในหนทาง แม่น้ำเต็มตลิ่ง ก็เมื่ออันตรายอย่างหนึ่งมีอยู่จริงๆ เธอมีความสำคัญว่ามีอันตรายจึงปกปิดไว้ อาบัตินั้นไม่เป็นอันปกปิดนั่นเทียว

อนึ่ง เมื่อภิกษุผู้มีอันตราย ปกปิดอาบัติไว้ด้วยสำคัญว่ามีอันตรายก็ตาม ไม่มีอันตรายก็ตาม อาบัตินั้นไม่เป็นอันปกปิดเหมือนกัน

ข้อว่า **ปหุ** มีความว่า ภิกษุใดสามารถเพื่อจะไปสู่สำนักของ

ภิกษุและบอกอาบัติได้ ถ้าเธอเป็นผู้มีความสำคัญว่าตนสามารถแล้ว ปกปิดไว้ อาบัตินั้นเป็นอันปกปิดแท้

ถ้าที่ปากของเธอเป็นฝีเล็กน้อย หรือลมเสียดคาง หรือปวดฟัน หรือได้ภิกษาน้อย ก็แล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น จะจัดว่าไม่อาจบอก ไม่อาจไป หาได้ไม่

ก็แต่ว่าเธอเป็นผู้มีความสำคัญว่าเราไม่อาจ ภิกษุนี้เป็นผู้สามารถแต่มีความสำคัญว่าไม่สามารถ อาบัติที่ภิกษุนี้ปกปิดไว้ จัดว่าไม่เป็นอันปกปิดไว้

อนึ่ง อาบัติที่ภิกษุผู้ไม่อาจ คือ ไม่สามารถเพื่อจะบอกหรือเพื่อจะไป มีความสำคัญว่าตนอาจก็ตาม มีความสำคัญว่าตนไม่อาจก็ตาม ปกปิดไว้ ไม่เป็นอันปกปิดแท้

ข้อที่ว่า **ฉาเทตุกาโม จ โหติ ฉาเทติ จ** มีอธิบายดังนี้ ถ้าภิกษุทอดธุระว่าเราจักปกปิด (อาบัติ) พอในเวลาก่อนภัต (เช้าถึงเที่ยง) ก็ดี หลังภัตก็ดี ในปฐมยามเป็นต้นก็ดี หยั่งลงสู่ลัชชีธรรม (เกิดความละอาย) แล้วบอกตอนก่อนอรุณขึ้นนั่นเทียว ภิกษุนี้ชื่อว่าผู้ใคร่จะปกปิด แต่ไม่ปกปิด

แต่ภิกษุใดอยู่ในสถานที่ซึ่งไม่มีภิกษุ ต้องอาบัติแล้ว คอยการมาของภิกษุผู้เป็นสภาคะกัน (ถูกกัน) หรือไปสู่สำนักของภิกษุผู้เป็นสภาคะกัน ล่วงไปกึ่งเดือนก็ดี เดือนหนึ่งก็ดี ภิกษุนี้ชื่อว่าปกปิดไว้ทั้งที่ไม่ประสงค์จะปกปิด แม้อาบัตินี้ก็ไม่เป็นอันปกปิด

ส่วนภิกษุใดพอต้องอาบัติเข้าแล้ว ก็รีบไปสู่สำนักของภิกษุผู้เป็นสภาคะกันกระทำให้แจ้งเสีย เหมือนบุรุษเหยียบไฟฉะนั้น ภิกษุ

นี้ชื่อว่าผู้ไม่ประสงค์จะปกปิด ทั้งไม่ปกปิดไว้

(ภิกษุผู้ที่ควรเปิดเผยอาบัติด้วย)

ถ้าเห็นภิกษุผู้เป็นสภาคะกันแล้ว แต่ไม่บอก เพราะละอายว่า ผู้นี้เป็นอุปัชฌาย์ของเรา ผู้นี้เป็นอาจารย์ของเรา อาบัติเป็นอันปกปิดแท้

จริงๆ แล้ว ความเป็นอุปัชฌาย์เป็นต้น ไม่เป็นประมาณในการบอกอาบัตินี้เลย ข้อที่ภิกษุไม่ใช่ผู้มีเวรและเป็นสภาคะกันต่างหากเป็นประมาณ **เพราะฉะนั้น ควรบอกในสำนักของภิกษุซึ่งไม่ใช่ผู้มีเวรและเป็นสภาคะกัน**

ไม่ควรบอกในสำนักของภิกษุผู้เป็นวิสภาคกัน (ไม่ถูกกัน) ซึ่งเป็นผู้มุ่งจะฟังแล้วเอาไปประจาน แม้จะเป็นอุปัชฌาย์ก็ตาม

ภิกษุต้องอาบัติเวลาก่อนเที่ยงก็ตาม หลังเที่ยงก็ตาม กลางวันก็ตาม กลางคืนก็ตาม ต้องบอกเสียตั้งแต่อรุณยังไม่ทันขึ้น เพราะเมื่ออรุณขึ้นแล้ว จัดว่าเป็นอันปกปิดอาบัติไว้ ทั้งยังต้องอาบัติทุกกฏเพิ่มอีก เพราะการปกปิดอาบัตินั้นเป็นปัจจัย

ภิกษุไม่ควรเปิดเผยอาบัติสังฆาทิเสสในที่อยู่ของภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสข้อเดียวกัน ถ้าหากเปิดเผย อาบัติก็เป็นอันเปิดเผยอยู่ แต่ย่อมไม่พ้นจากอาบัติทุกกฏ เพราะเปิดเผยสภาคาบัติ คือ อาบัติข้อเดียวกัน เพราะฉะนั้น ควรเปิดเผยอาบัติในที่อยู่ของภิกษุผู้บริสุทธิ์จากอาบัติสังฆาทิเสสวัตถุเดียวกัน (ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสคนละข้อคนละวัตถุกันหรือผู้ไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสสเลย)

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๗๔/๑๐๒)

๒. การบอกหรือเปิดเผยอาบัติ

ภิกษุจะบอกเฉพาะวัตถุที่ตนต้องก็ตาม บอกเฉพาะชื่ออาบัติที่ตนต้องก็ตาม บอกทั้งวัตถุที่ตนต้องและชื่ออาบัติที่ตนต้องทั้ง ๒ อย่างก็ตาม แม้ทั้ง ๓ วิธีนี้ จัดว่าเป็นการเปิดเผยอาบัติทั้งนั้น

แต่ถ้าหากภิกษุบอกอาบัติหนักที่ตนต้อง (ทั้งที่รู้อยู่ว่าเป็นอาบัติหนัก) โดยนัยเป็นต้นว่า

"ลหุกาปตฺตึ อาวิกโรมิ ผมขอเปิดเผยอาบัติเบา"

ดังนี้ใช้ไม่ได้ อาบัติจัดว่าถูกปกปิดไว้อย่างแน่นอน เพราะว่าตนต้องอาบัติหนัก แต่กลับบอกว่าเป็นอาบัติเบา

๓. ตัวอย่างคำกล่าวเปิดเผยอาบัติ

เมื่อต้องอาบัติเพียงตัวเดียว

๑) **ตุยฺหํ สนฺติเก เอกํ อาปตฺตึ อาวิกโรมิ.**[๕]

ผมขอเปิดเผยอาบัติตัวหนึ่งในที่ใกล้ของท่าน

๒) **ตุยฺหํ สนฺติเก เอกํ อาปตฺตึ อาจิกฺขามิ.**

ผมขอบอกอาบัติตัวหนึ่งในที่ใกล้ของท่าน

๓) **ตุยฺหํ สนฺติเก เอกํ อาปตฺตึ อาโรเจมิ.**

ผมขอแจ้งอาบัติตัวหนึ่งในที่ใกล้ของท่าน

๔) **มม เอกํ อาปตฺตึ อาปนฺนภาวํ ชานาหิ.**

ท่านจงรับรู้ว่าผมต้องอาบัติตัวหนึ่ง

---

[๕] ตามฉบับพม่า

๕) เอกํ ครุกาปตฺตึ อาวิกโรมิ.

ผมขอเปิดเผยอาบัติหนักตัวหนึ่ง

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๗๔/๑๐๒)

เมื่อต้องอาบัติหลายตัว ใช้เป็นพหูพจน์แทนการออกชื่ออาบัติทุกตัวว่า

"สมฺพหุลา อาปตฺติโย" หรือ

"สมฺพหุลา นานาวตฺถุกา (นานาวตฺถุกาโย) สพฺพา อาปตฺติโย"

๔. ตัวอย่างคำแสดงอาบัติเบาที่รวมคำเปิดเผยอาบัติหนักเข้าไปด้วย

แบบวัดท่ามะโอ

นวกะ. **อหํ ภนฺเต สพฺพา อาปตฺติโย อาวิกโรมิ.**

ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอเปิดเผยอาบัติทั้งปวง

เถระ. **สาธุ สาธุ.**

ดีแล้ว ดีแล้ว

นวกะ. **อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาวตฺถุกา สพฺพา อาปตฺติโย อาปชฺชึ ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมิ.**

ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าต้องอาบัติมากมายหลายตัว ที่มีวัตถุต่างๆ กัน ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเหล่านั้นในที่ใกล้ของท่าน ฯลฯ

แบบนิยมใช้ตามหนังสือมนต์พิธี ของพระครูอรุณธรรมรังษี (พรรษาอ่อนปลง)

พรรษาอ่อนว่า **สพฺพา ตา อาปตฺติโย อาโรเจมิ.**
ข้าพเจ้า ขอแจ้งอาบัติทั้งปวง (ว่า ๓ หน)
สพฺพา ครุลหุกา อาปตฺติโย อาโรเจมิ.
ข้าพเจ้า ขอแจ้งอาบัติทั้งหนักและเบาทั้งปวง (ว่า ๓ หน)
อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาวตฺถุกาโย อาปตฺติโย อาปชฺชึ ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมิ.
ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าต้องอาบัติมากมายหลายตัว ที่มีวัตถุต่างๆ กัน ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเหล่านั้นในที่ใกล้ของท่าน ฯลฯ

๕. ข้อควรจำในการทำวินัยกรรม

ภิกษุใดทำวินัยกรรมว่าปกปิดไว้ สำหรับอาบัติที่ไม่ได้ปกปิด อาบัติของภิกษุนั้นย่อมออก ส่วนภิกษุใดทำวินัยกรรมว่าไม่ได้ปกปิด สำหรับอาบัติที่ปกปิดไว้ อาบัติของภิกษุนั้นไม่ออก

ภิกษุใดทำวินัยกรรมว่าปกปิดไว้นาน สำหรับอาบัติที่ปกปิดไว้ไม่นาน อาบัติของภิกษุแม้นั้นย่อมออก ภิกษุใดทำวินัยกรรมว่าปกปิดไว้ไม่นาน สำหรับอาบัติที่ปกปิดไว้นาน อาบัติของภิกษุนั้นย่อมไม่ออก

ภิกษุใดต้องอาบัติตัวเดียว ทำวินัยกรรมว่าหลายตัว อาบัติ

ของภิกษุแม้นั้นย่อมออก เพราะเว้นอาบัติตัวเดียวเสียแล้ว อาบัติหลายตัวก็มีไม่ได้ ฝ่ายภิกษุใดต้องอาบัติหลายตัว แต่ทำวินัยกรรมว่าเราต้องอาบัติตัวเดียว อาบัติของภิกษุนั้นย่อมไม่ออก

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๘๐)

๖. สงฆ์ผู้ทำกรรม ให้ปริวาส มานัต และอัพภานได้

๑) สงฆ์จตุวรรค (๔ รูป), ปัญจวรรค (๕ รูป), ทสวรรค (๑๐ รูป) ให้ปริวาสและมานัตได้ แต่ทำอัพภานกรรมให้ไม่ได้

๒) สงฆ์วีสติวรรค (๒๐ รูป) และอติเรกวีสติวรรค (มากกว่า ๒๐ รูป) เท่านั้น จึงทำอัพภานกรรมได้

สงฆ์ที่มีจำนวนมากกว่า ย่อมทำกรรมของสงฆ์ที่มีจำนวนน้อยกว่าได้ทุกอย่าง

๗. ปาริวาสิกภิกษุเป็นต้นเป็นคณปูรกะในการให้ปริวาสเป็นต้นไม่ได้

“ปาริวาสิกจตุตฺโถ เจ ภิกฺขเว ปริวาสํ ทเทยฺย, มูลาย ปฏิกสฺเสยฺย, มานตฺตํ ทเทยฺย, ตํวีโส อพฺเภยฺย, อกมฺมํ ตํ, น จ กรณียํ. (วิ. จูฬ. ๖/๑๐๕/๘๒)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้อยู่ปริวาสเป็นรูปที่ ๔ พึงให้ปริวาส พึงชักเข้าหาอาบัติเดิม พึงให้มานัต สงฆ์ ๒๐ รูปพร้อมทั้งภิกษุผู้อยู่ปริวาสนั้น (รวมทั้งภิกษุผู้อยู่ปริวาสนั้นได้ ๒๐ รูปพอดี) พึงให้อัพภาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้และไม่ควรทำ” **ในอรรถกถาท่านขยายความว่า**

การที่สงฆ์ทำปาริวาสิกภิกษุให้เป็นรูปที่ ๔ ทำกรรมมีให้ปริวาสเป็นต้นแก่กันและกัน ย่อมใช้ไม่ได้โดยแท้ ในกรรมมีการให้ปริวาสเป็นต้นเหล่านี้เท่านั้นที่ปาริวาสิกภิกษุนี้เป็นคณปูรกะไม่ได้ ในสังฆกรรมที่เหลือ (มีอุโบสถเป็นต้น) เป็นได้ และเมื่อคณะไม่ครบ พึงให้ปาริวาสิกภิกษุเก็บวัตรแล้วจึงทำให้เป็นคณปูรกะ ฉะนี้แล

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๕/๘๒)

๘. ลำดับขั้นตอนและวิธีการอยู่ประพฤติปริวาสและมานัตจนถึงออกอัพภาน

๑) บอกอาการที่ต้องอาบัติให้พระวินัยธรทราบ เพื่อให้ท่านวินิจฉัยและให้ปริวาสหรือมานัตตรงกับกรณีที่ต้องอาบัติ

๒) ถ้าเป็นอาบัติและปกปิดไว้ ให้กล่าวคำขอปริวาส ๓ ครั้ง ตามประเภทของปริวาสนั้น ๆ

๓) เมื่อสงฆ์สวดกรรมวาจาจบลงแล้วให้สมาทานวัตรในท่ามกลางสงฆ์ที่โรงสีมานั้นเลยว่า

ปริวาสํ สมาทิยามิ, วตฺตํ สมาทิยามิ แล้วกล่าวคำบอกวัตรตามประเภทของปริวาสนั้นๆ (จะถือเอาใจความของคำบอกวัตรนั้นบอกด้วยภาษาใดภาษาหนึ่งก็ได้)

๔) ครั้นบอกวัตรแล้ว ถ้าประสงค์จะเก็บ พึงเก็บวัตรในท่ามกลางสงฆ์ทีเดียวว่า **ปริวาสํ นิกฺขิปามิ, วตฺตํ นิกฺขิปามิ**

กรณีที่ลืมเก็บวัตร เมื่อภิกษุทั้งหลายออกจากโรงสีมาไปแล้ว จะเก็บในที่อยู่ของภิกษุรูปเดียวก็ควร ถ้าปาริวาสิกภิกษุออกจากโรง-

สีมาไปแล้วจึงนึกขึ้นมาได้ว่ายังไม่ได้เก็บวัตร พึงเก็บวัตรในที่อยู่ของภิกษุผู้ไปด้วยกัน ถ้าแม้ภิกษุนั้นก็หลีกไปเสีย ภิกษุอื่นรูปใดที่ตนยังไม่ได้บอกในโรงสีมา (เพราะท่านไม่ได้เข้าร่วมสังฆกรรมด้วย) ให้บอกแก่ภิกษุรูปนั้นแล้วเก็บวัตรเถิด

๕) ถ้าในวัดมีภิกษุน้อยและเป็นสภาคะกันอยู่ ไม่ต้องเก็บวัตร ให้อยู่ปริวาสนับราตรีภายในวัดนั้นได้เลย ถ้าไม่สะดวกประพฤติทั้งวันก็ให้เก็บวัตรไว้ก่อน เวลาเย็นหรือพลบค่ำ ค่อยสมาทานและบอกวัตร ประพฤติปริวาสเฉพาะเวลากลางคืน พออรุณวันใหม่ขึ้นมาจึงเก็บวัตร ทำอย่างนี้ก็จะนับราตรีได้ทุกๆ วันเช่นกัน

กรณีในอาวาสมีภิกษุมากหรือมีภิกษุเข้าออกบ่อย ลำบากต่อการประพฤติวัตร ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า ถ้าไม่อาจ (ประพฤติข้อวัตร) ให้บริสุทธิ์ได้ พึงเก็บวัตรตามนัยที่กล่าวแล้ว ในเวลาใกล้รุ่ง (ประมาณ ตี ๓-๔) พร้อมด้วยภิกษุรูปหนึ่งออกไปนอกอาวาส ล่วงอุปจารสีมาให้เลย ๒ เลฑฑุบาต จากเครื่องล้อมของวัดที่ล้อม จากสถานที่ควรแก่การล้อมของวัดที่ไม่ได้ล้อม แวะออกจากทางใหญ่ นั่งในที่กำบังด้วยพุ่มไม้หรือด้วยรั้ว พึงสมาทานแล้วบอกวัตรตามนัยที่กล่าวแล้วนั่นแล เฉพาะภายในอรุณ

ถ้ามีภิกษุอื่นบางรูปมาที่นั้นด้วยกิจจำเป็นบางอย่าง หากปาริวาสิกภิกษุเห็นภิกษุนั้นหรือได้ยินเสียงของเธอ ต้องบอกวัตร เมื่อไม่บอกเป็นทั้งรัตติเฉทและวัตตเภท ถ้าภิกษุนั้นล้ำอุปจารเข้าไป ๑๒ ศอกแล้ว (หลีก) ไปเสีย แต่เมื่อปาริวาสิกภิกษุยังไม่ทันรู้ เป็นแต่รัตติเฉท ไม่เป็นวัตตเภท แต่ถ้ารู้แล้วไม่ยอมบอกวัตร เป็นทั้งรัตติเฉทและวัตตเภท

ครั้นอรุณขึ้นแล้วพึงเก็บวัตร หากภิกษุที่ไปด้วยกันนั้นหลีกไปเสียด้วยกิจจำเป็นบางอย่าง ก่อนอรุณขึ้นนั่นเทียว ปาริวาสิกภิกษุเห็นภิกษุรูปใดก่อน จะเป็นภิกษุอื่นผู้ออกไปจากวัดหรือเป็นภิกษุอาคันตุกะผู้จรมาก็ตาม พึงบอกแล้วเก็บวัตรในที่อยู่ของภิกษุนั้น ถ้าไม่พบใครเลยพึงกลับไปยังวัด พบภิกษุรูปใดก่อน (ถ้าไม่ใช่ภิกษุที่ไปกับตน)[๖] ก็ให้บอกแล้วเก็บวัตรกับภิกษุนั้นเถิด นี้เป็นการบริหารสำหรับภิกษุผู้ประพฤติปริวาสแบบเก็บวัตร

ภิกษุปกปิดอาบัติไว้สิ้นวันเท่าใด เพื่อต้องการบรรเทาความรำคาญใจในภายหลัง พึงอยู่ปริวาสสิ้นวันเท่านั้นหรือเกินกว่านั้น เข้าไปหาสงฆ์ สมาทานวัตรแล้วพึงขอมานัตด้วยประการฉะนี้

๖) เมื่ออยู่ปริวาสครบกำหนดราตรีแล้วให้ขอมานัตต่อสงฆ์ ถ้าเก็บวัตรไว้ก็ให้สมาทานและบอกวัตรปริวาสก่อนแล้วจึงกล่าวคำขอมานัต ถ้าไม่ได้เก็บวัตรให้กล่าวคำขอมานัตได้เลย โดยกล่าวคำขอ ๓ ครั้ง ตามประเภทของมานัตนั้นๆ

สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า ภิกษุผู้เก็บวัตรจะเป็นผู้ควรแก่มานัตก็ต่อเมื่อเธอสมาทานวัตรแล้วเท่านั้น เพราะเธอเป็นผู้เก็บวัตรอยู่ปริวาส ส่วนภิกษุผู้ไม่ได้เก็บวัตร ไม่มีกิจต้องสมาทานวัตรอีก เพราะเมื่อล่วงเลยราตรีที่ปกปิดอาบัติไว้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ควรแก่มานัตแท้

มานัตใด อันสงฆ์ย่อมให้ในที่สุดแห่งปริวาสเพื่ออาบัติที่

---

[๖] ถ้าเป็นภิกษุที่ออกไปด้วยกัน ซึ่งตนได้บอกวัตรแล้ว ให้เก็บวัตรได้เลย (เฉพาะปริวาส) กงฺขาฏี. ๖๑

ปกปิดไว้ ด้วยประการอย่างนี้ มานัตนี้ ชื่อว่า ปฏิจฉันนมานัต ตามที่ได้อธิบายไปแล้ว

๗) แม้จะประมวลอาบัติที่ไม่ได้ปกปิดไว้ ขอมานัตพร้อมกันทีเดียวก็ควร โดยใช้คำว่า **ปฏิจฺฉนฺนานญฺจ อปฺปฏิจฺฉนฺนานญฺจ...**

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๗๘–๒๗๙/๑๐๒)

๘) ส่วนภิกษุผู้ไม่ได้ปกปิดอาบัติไว้ ให้ขอแต่มานัตอย่างเดียว เป็นอัปปฏิจฉันนมานัต เมื่อสงฆ์สวดกรรมวาจาจบลงแล้วให้สมาทานวัตรมานัตว่า **มานตฺตํ สมาทิยามิ, วตฺตํ สมาทิยามิ** แล้วบอกวัตรตามประเภทของมานัตนั้นๆ คำอธิบายที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วในเรื่องปริวาสนั่นแล

ส่วนความแปลกกันมีดังนี้ คือ ภิกษุผู้ประพฤติปริวาส ต้องอยู่ในอาวาสที่มีปกตัตตภิกษุอย่างน้อย ๑ รูป ภิกษุผู้ประพฤติมานัตต้องอยู่ในอาวาสที่มีปกตัตตภิกษุครบองค์สงฆ์อย่างน้อย ๔ รูป แม้ในการประพฤติวัตรนอกอาวาส ก็เช่นเดียวกัน

มานัตของภิกษุทุกประเภทมีกำหนดวันประพฤติวัตร ๖ ราตรีเท่ากัน เพราะมีคำจำกัดความว่า "ฉารตฺตํ" (๖ ราตรี) จะประพฤติน้อยกว่า ๖ ราตรีไม่ได้ แต่จะมากกว่ากี่ราตรีก็ได้ หากเป็นรัตติเฉทด้วย ก็ต้องอยู่มากกว่าแน่นอน (อยู่เผื่อไว้เป็นการดีกว่า เพื่อป้องกันความสงสัยในภายหลัง)

๙) ภิกษุผู้จะประพฤติมานัตนอกอาวาส ในเวลาใกล้รุ่งต้องพาปกตัตตภิกษุไปด้วย ๔ หรือ ๕ รูป แล้วสมาทานและบอกวัตรโดยนัยดังกล่าวแล้วในเรื่องปริวาสนั่นแล ก็แลจำเดิมแต่กาลที่ได้

บอกวัตรแล้ว เว้นภิกษุไว้รูปหนึ่ง ที่เหลือจะไปเสีย ในเมื่อมีกิจจำเป็นก็ควร ครั้นอรุณขึ้นแล้ว พึงเก็บวัตรในที่อยู่ของภิกษุรูปนั้น ถ้าภิกษุแม้รูปนั้นก็ไปเสียก่อนอรุณขึ้นด้วยกิจบางอย่าง มานัตตจาริกภิกษุเห็นภิกษุรูปใดก่อน จะเป็นภิกษุอื่นซึ่งออกจากวัดไปก็ตาม เป็นภิกษุอาคันตุกะผู้จรมาก็ตาม พึงบอกแล้วเก็บวัตรในที่อยู่ของภิกษุนั้น

ถ้าไม่พบใครๆ พึงกลับไปยังวัด พบภิกษุรูปใดก่อน พึงบอกแล้วเก็บวัตรในที่อยู่ของภิกษุนั้น นี่เป็นการบริหารสำหรับภิกษุผู้ประพฤติมานัตแบบเก็บวัตร

ก็มานัตตจาริกภิกษุนี้ บอกแก่คณะและคอยกำหนดความที่มีภิกษุอยู่หลายรูป ด้วยเหตุนั้น โทษเพราะประพฤติในคณะอันพร่องหรือโทษเพราะการอยู่ปราศ จึงไม่มีแก่เธอ

๑๐) ครั้นประพฤติมานัตครบ ๖ ราตรีไม่ขาดอย่างนั้นแล้ว พึงขออัพภานในที่ซึ่งมีภิกษุสงฆ์เป็นคณะ ๒๐ รูป ถ้าเก็บวัตรไว้ก็ให้สมาทานบอกวัตรมานัตก่อนแล้วจึงขออัพภานต่อสงฆ์ โดยกล่าวคำขอ ๓ ครั้ง เมื่อสงฆ์สวดกรรมวาจาอัพภานกรรมจบลงแล้ว เป็นอันพ้นจากอาบัติสังฆาทิเสสแล

สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

จริงอยู่ ภิกษุผู้เก็บวัตรแล้วชื่อว่าตั้งอยู่ในฐานะเป็นปกตัตตะ การที่สงฆ์จะทำอัพภานแก่ปกตัตตภิกษุย่อมไม่ควร เพราะฉะนั้นพึงให้เธอสมาทานและบอกวัตรมานัต แล้วจึงขออัพภานได้ ส่วนภิกษุผู้ไม่ได้เก็บวัตร ไม่มีกิจต้องสมาทานวัตรอีก (บอกวัตรแล้วขอ

อัพภานได้เลย) เธอเป็นผู้ไม่มีอาบัติ ตั้งอยู่ในส่วนแห่งผู้บริสุทธิ์อย่างนั้นแล้ว จักบำเพ็ญไตรสิกขากระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ด้วยประการฉะนี้แล

ฉาเทติ ชานมาปนฺนํ ปริวเสยฺย ตาวตา
จเรยฺย สํฆ มานตฺตํ ปริวุตฺโถ ฉ รตฺติโย
จิณฺณมานตฺตมพฺเภยฺย ตํ สํโฆ วีสติคโณ

(ขุทฺทสิกฺขา คาถาที่ ๒๘ หน้า ๕)

ภิกษุรู้ความที่ตนต้องอาบัติอยู่ แล้วปกปิดไว้สิ้นวัน (นาน) เท่าใด พึงอยู่ปริวาสสิ้นวัน (นาน) เท่านั้น ภิกษุผู้อยู่ปริวาสแล้ว พึงประพฤติมานัตในสงฆ์ ๖ ราตรี สงฆ์วีสติวรรค (หมู่ภิกษุ ๒๐ รูป) พึงเรียกภิกษุผู้ประพฤติมานัตแล้วนั้นเข้าในสงฆ์ (หมายถึงพึงอัพภานให้กับภิกษุผู้ประพฤติมานัตครบ ๖ ราตรีแล้วนั้น)

ความจริง แม้อาบัติปาราชิกภิกษุก็สามารถออกหรือแสดงได้เช่นกัน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

จาโค โย ภิกฺขุภาวสฺส สา ปาราชิกเทสนา
ยถาวุตฺเตน วุฏฺฐานํ ครุกาปตฺติเทสนา

(ขุทฺทสิกฺขา คาถาที่ ๓๘๒ หน้า ๔๖)

การสละความเป็นภิกษุ ชื่อว่าการแสดงอาบัติปาราชิก การออกจากอาบัติโดยวินัยกรรมตามที่ท่านกล่าวมาแล้ว ชื่อว่าครุกาปัตติเทสนา (การแสดงอาบัติหนัก)

สรุปลำดับขั้นตอนและวิธีการที่กล่าวมา

๑. บอกอาการต้องอาบัติให้พระวินัยธรทราบ

๒. ถ้าเป็นอาบัติและมีการปกปิดไว้

- ขอปริวาส
- สงฆ์สวดกรรมวาจา
- สมาทานและบอกวัตรปริวาส
- อยู่ประพฤติวัตรนับราตรี

๓. ถ้ายังไม่สะดวกประพฤติก็เก็บวัตรไว้ก่อน

- สมาทานและบอกวัตรตอนเย็นหรือพลบค่ำ
- ประพฤติปริวาสนอกอาวาส
- อยู่ปริวาสจนครบกำหนดราตรี

๔. ขอมานัตต่อสงฆ์ ถ้าเก็บวัตรไว้ ให้สมาทานและบอกวัตรปริวาสก่อน

๕. ภิกษุผู้ไม่ได้ปกปิดอาบัติ ไม่ต้องอยู่ปริวาส ขอมานัตได้เลย

- สงฆ์สวดกรรมวาจา
- สมาทานและบอกวัตรมานัต
- ประพฤติมานัตจนครบกำหนดราตรี

๖. ถ้ายังไม่สะดวกประพฤติก็เก็บวัตรไว้ก่อน...มีคำอธิบายเหมือนปริวาส

๗. ขออัพภานต่อสงฆ์ ถ้าเก็บวัตรไว้ ให้สมาทานและบอกวัตรมานัตก่อน

๘. สงฆ์สวดกรรมวาจาอัพภานกรรม พ้นจากอาบัติสังฆาทิเสส

ประเด็นสำคัญบางตอนของลำดับขั้นตอน และวิธีการที่กล่าวมา

ก. ปกตัตตภิกษุหรืออาจารย์กรรมที่ต้องอยู่ด้วยในการประพฤติวัตร

๑) ภิกษุผู้ประพฤติปริวาส ต้องอยู่ในอาวาสที่มีปกตัตตภิกษุอย่างน้อย ๑ รูป

๒) ภิกษุผู้ประพฤติมานัต ต้องอยู่ในอาวาสที่มีปกตัตตภิกษุครบองค์สงฆ์อย่างน้อย ๔ รูป

แม้ในการประพฤติวัตรนอกอาวาส ก็เช่นเดียวกัน

ข. เขตในการอยู่ประพฤติวัตรปริวาสและมานัต

๑) ในอาวาส ได้แก่ ภายในอุปจารสีมา คือเขตวัดนั่นเอง เป็นแดนที่กำหนดด้วยเครื่องล้อมของวัดที่ล้อม ถ้าเป็นวัดที่ไม่ได้ล้อมให้กำหนดจากสถานที่ที่ภิกษุใช้ประชุมกันเป็นนิตย์หรือจากโรงฉันหรือจากอาวาส (กุฏิที่อยู่) ที่มีภิกษุอยู่หรือถือจองประจำอันตั้งอยู่ริมเขตวัด บุรุษผู้มีกำลังปานกลางขว้างก้อนดินออกไปตก ๒ ช่วง ไปไกลถึงไหนให้นับจากสถานที่นั้นนั่นแหละเข้ามา

๒) นอกอาวาส ได้แก่ เขตที่ล่วงเลยอุปจารสีมาออกไป ๒ เลฑฑุบาต แล้วอยู่ในระยะ ๑๒ ศอกของปกตัตตภิกษุ ไม่ให้อยู่ห่างจากปกตัตตภิกษุหรืออาจารย์กรรมเกินกว่านี้

ค. ลักษณะหรือรูปแบบการอยู่ประพฤติวัตรปริวาสและมานัต

๑) เก็บวัตร (นิกฺขิตฺต) ได้แก่ การเก็บวัตรในระหว่างที่สมาทาน

ประพฤติวัตรปริวาสหรือมานัต เพราะไม่สะดวกประพฤติทั้งวันหรือไม่สะดวกประพฤติในวัด จึงเก็บวัตรไว้ เวลาเย็นหรือพลบค่ำค่อยสมาทานและบอกวัตร ประพฤติเฉพาะเวลากลางคืน พออรุณขึ้นจึงเก็บวัตร หรือออกไปสมาทานและบอกวัตรนอกอาวาสก่อนอรุณขึ้น (ประมาณ ตี ๓-๔) พออรุณขึ้นแล้ว จึงเก็บวัตร

๒) ไม่เก็บวัตร (อนิกฺขิตฺต) ได้แก่ การสมาทานประพฤติวัตรโดยไม่เก็บวัตรตลอดเวลาที่ตนอยู่ปริวาสหรือประพฤติมานัต

ง. การสมาทาน บอกวัตร และเก็บวัตร

๑) หลังจากที่ขอปริวาสหรือมานัตจากสงฆ์และสงฆ์ได้สวดกรรมวาจาให้แล้ว ต้องสมาทานและบอกวัตรทุกครั้ง ถ้ายังไม่สะดวกประพฤติจึงค่อยเก็บวัตร

๒) หลังจากที่เก็บวัตรไปแล้ว เมื่อจะประพฤติวัตรเวลาใด ให้สมาทานวัตรก่อนทุกครั้งกับภิกษุรูปเดียวก็ได้แล้วบอกวัตรแก่ภิกษุทุกรูป

กฎระเบียบที่ต้องเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่ประพฤติปริวาสและมานัต

รัตติเฉทและวัตตเภท

รัตติเฉท แปลว่า ราตรีขาด หรือเสียราตรี คือ นับราตรีไม่ได้

วัตตเภท แปลว่า วัตรแตกทำลาย หรือเสียวัตร คือ ข้อวัตรไม่บริสุทธิ์

รัตติเฉทและวัตตเภท ไม่ได้หมายถึงกรรมวาจาที่สงฆ์ให้นั้นเสียไป ไม่ต้องขอให้สงฆ์สวดกรรมวาจาให้ใหม่ แต่หมายความว่า ถ้าเป็นรัตติเฉท ราตรีขาดวันนั้นจะนับราตรีไม่ได้ ต้องรอประพฤติวัตรนับราตรีในวันต่อๆ ไป ถ้าเป็นวัตตเภทก็จะทำให้เป็นอาบัติทุกกฏ

รัตติเฉทนั้น ถ้าภิกษุจงใจล่วงละเมิด ก็จะเป็นวัตตเภทด้วย คือ นับราตรีไม่ได้และต้องอาบัติทุกกฏด้วย ถ้าไม่ได้จงใจล่วงละเมิด จะเสียราตรีอย่างเดียว ไม่เป็นวัตตเภทและมีอยู่เพียง ๓–๔ หัวข้อเท่านั้น

ส่วนวัตตเภทนั้นมีอยู่หลายหมวดด้วยกัน แต่ละหมวดก็ยังแบ่งข้อย่อยออกไปอีกหลายข้อ มีทั้งที่ไม่เกี่ยวกับรัตติเฉท คือ ทำให้ต้องอาบัติทุกกฏอย่างเดียว ราตรีไม่ขาดยังนับราตรีได้เหมือนเดิม และที่เกี่ยวกับรัตติเฉท คือ เป็นอาบัติทุกกฏด้วยนับราตรีไม่ได้ด้วย เพราะฉะนั้น จะแสดงรัตติเฉทก่อน แล้วจึงจะแสดงข้อวัตรที่ทำให้เป็นวัตตเภทในภายหลัง

รัตติเฉทของปริวาส มี ๓

ตโย โข อุปาลิ ปาริวาสิกสฺส ภิกฺขุโน รตฺติจฺเฉทา สหวาโส, วิปฺปวาโส, อนาโรจนา...

(วิ. จูฬ. ๖/๑๐๕/๘๓)

ดูก่อนอุบาลี รัตติเฉทของภิกษุผู้อยู่ปริวาส มี ๓ คือ

๑. **สหวาโส** การอยู่ร่วม

๒. **วิปฺปวาโส** การอยู่ปราศ

๓. **อนาโรจนา** การไม่บอก

๑. สหวาโส การอยู่ร่วม หมายถึง การนอนร่วมชายคาเดียวกันกับภิกษุรูปอื่น จะเป็นปกตัตตภิกษุ หรือภิกษุผู้ประพฤติวัตรด้วยกันก็ตาม แม้เพียงครู่เดียว ก็ทำให้เป็นรัตติเฉทนับราตรีไม่ได้ แต่จะนั่ง ยืน เดิน ชายคาเดียวกัน ได้อยู่ ราตรีไม่ขาดเพราะการอยู่ร่วมในที่นี้ท่านหมายถึง การนอนร่วมกันเท่านั้น สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

สหวาโสติ วุตฺตปฺปการเร ฉนฺเน ปกตตฺเตน ภิกฺขุนา สทฺธึ สยนเมว อธิปฺเปตํ, น เสสอิริยาปถกปฺปนํ.

(สารตฺถ. ๓/๔๔๒/๘๓)

คำว่า **"สหวาโส"** นี้ พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาการนอนร่วมกับปกตัตตภิกษุ ในที่มุงตามที่กล่าวแล้ว ไม่ได้ประสงค์เอาการสำเร็จอิริยาบถที่เหลือ

สหวาโสนี้ ต่างจากสหเสยยาบัติในสิกขาบทปาจิตตีย์ เพราะในที่นั้นหมายถึงการนอนร่วมในที่มุงที่บังจนอรุณขึ้น แต่สหวาโสในที่นี้หมายเอาการนอนร่วมชายคาเดียวกันถึงจะไม่ได้บัง หรือมีอุปจารต่างกัน (คนละห้องหรือคนละชั้นมีทางเข้าทางขึ้นคนละทางกัน) ก็ไม่ได้ แม้จะนอนเพียงครู่เดียวก็ไม่ได้ ดังในอรรถกถาท่านกล่าวไว้ว่า

ตสฺมา นานูปจาเรปิ เอกจฺฉนฺเน น วฏฺฏติ. สเจ ปเนตฺถ ตทหุปสมฺปนฺเนปิ ปกตตฺเต ปฐมํ ปวิสิตฺวา นิปนฺเน สฏฺฐิวสฺโสปิ ปาริวาสิโก ปจฺฉา ปวิสิตฺวา ชานนฺโต นิปชฺชติ, รตฺติจฺเฉโท เจว วตฺตเภททุกฺกฏญฺจ. อชานนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโทว, น วตฺตเภททุกฺกฏํ. สเจ ปน ตสฺมึ ปฐมํ นิปนฺเน ปจฺฉา ปกตตฺโต ปวิสิตฺวา นิปชฺชติ,

ปาริวาสิโก จ ชานาติ, รตฺติจฺเฉโท เจว วตฺตเภททุกฺกฏญฺจ. โน เจ ชานาติ, รตฺติจฺเฉโทว น วตฺตเภททุกฺกฏํ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๓-๒๖๔/๘๑)

เพราะเหตุนั้น ปาริวาสิกภิกษุไม่ควรอยู่ในที่มุงอันเดียวกันกับปกตัตตภิกษุหรือปาริวาสิกภิกษุด้วยกัน แม้มีอุปจารต่างๆ กัน ก็ถ้าว่าเมื่อปกตัตตภิกษุ แม้อุปสมบทในวันนั้นเข้าไปนอนก่อนในโอกาสที่มุงเดียวกันนี้ ปาริวาสิกภิกษุแม้มีพรรษาตั้ง ๖๐ เข้าไปทีหลัง รู้อยู่แล้วนอนเป็นรัตติเฉทด้วย เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภทด้วย เมื่อไม่รู้ เป็นแต่รัตติเฉท ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท แต่ถ้าเมื่อปาริวาสิกภิกษุนั้นนอนก่อน ปกตัตตภิกษุเข้าไปนอนทีหลังและปาริวาสิกภิกษุรู้อยู่ เป็นรัตติเฉทด้วย เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภทด้วย ถ้าไม่รู้เป็นเพียงรัตติเฉท ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท

๒. วิปฺปวาโส การอยู่ปราศ หมายถึง อยู่ปริวาสในอาวาสหรือนอกอาวาสที่ไม่มีปกตัตตภิกษุอยู่ด้วยแม้แต่รูปเดียว ทำให้เป็นรัตติเฉทนับราตรีไม่ได้และเสียข้อวัตรด้วย ต้องอยู่ในสถานที่อันมีปกตัตตภิกษุอยู่ด้วย จะกี่รูปก็ได้อย่างน้อยเพียง ๑ รูป จึงจะนับราตรีได้

๓. อนาโรจนา การไม่บอก คือ ปาริวาสิกภิกษุจะต้องบอกความที่ตนอยู่ปริวาสแก่ภิกษุทั้งหมดทุกรูปในอาวาสนั้น ถ้ามีภิกษุอาคันตุกะเข้ามาในวัดก็ต้องบอก ตนเองเป็นอาคันตุกะไปเจอภิกษุที่อื่นก็ต้องบอก แม้เป็นภิกษุผู้อยู่ปริวาสด้วยกันก็ต้องบอกเหมือนกัน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

“อาคนฺตุเกน อาโรเจตพฺพํ, อาคนฺตุกสฺส อาโรเจตพฺพนฺ”ติ อวิเสเสน วุตฺตตฺตา สเจ เทฺว ปาริวาสิกา คตฏฺฐาเน อญฺญมญฺญํ ปสฺสนฺติ, อุโภหิปิ อญฺญมญฺญสฺส อาโรเจตพฺพํ.

(สารตฺถ ๓/๔๔๒/๗๖)

ถ้าว่าปาริวาสิกภิกษุ ๒ รูป มาพบกันในที่ๆ ตนไปแล้ว แม้ทั้ง ๒ ก็ต้องบอกวัตรแก่กันและกัน เพราะความที่ท่านกล่าวไว้โดยไม่แปลกกันว่า ปาริวาสิกภิกษุเป็นอาคันตุกะไปก็ต้องบอกวัตร มีอาคันตุกะมาก็ต้องบอกวัตร

ในการอยู่ปริวาสนี้ ถ้าภิกษุไม่ได้เก็บวัตรบอกเพียงครั้งเดียว ก็อยู่ปริวาสนับราตรีได้ทุกวันเลย ซึ่งต่างจากการประพฤติมานัตที่ต้องบอกวัตรทุกวัน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

ยถา พหิ ทิสฺวา อาโรจิตสฺส ภิกฺขุโน วิหารํ อาคเต ปุน อาโรจนกิจฺจํ นตฺถิ, เอวํ อญฺญํ วิหารํ คเตนปิ ตตฺถ ปุพฺเพ อาโรจิตสฺส ปุน อาโรจนกิจฺจํ นตฺถีติ วทนฺติ. (สารตฺถ. ๓/๔๔๒/๗๖)

อาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า เมื่อปาริวาสิกภิกษุมาสู่วัด ไม่มีกิจที่จะต้องบอกวัตรอีกแก่ภิกษุผู้ที่ตนเห็นภายนอกวิหาร (วัด) และได้บอกวัตรแล้ว ฉันใด แม้ปาริวาสิกภิกษุผู้ไปสู่วัดอื่น ก็ไม่มีกิจที่จะต้องบอกวัตรอีก แก่ภิกษุผู้ที่ตนได้บอกวัตรแล้วในครั้งก่อนในวัดนั้น ฉันนั้น

แต่ถ้าปาริวาสิกภิกษุอยู่ปริวาสแบบเก็บวัตร เช่น เก็บวัตรตอนอรุณขึ้นพอตกเย็นหรือพลบค่ำก็สมาทานบอกวัตรใหม่ อย่างนี้ต้องบอกวัตรทุกวันแก่ภิกษุทุกรูป แม้จะเป็นภิกษุที่ตนได้บอกแล้ว

ในวันก่อนก็ตาม ถ้าไม่ได้บอกแม้รูปใดรูปหนึ่ง ก็ทำให้เป็นรัตติเฉท วันนั้นจะนับราตรีไม่ได้

รัตติเฉทของมานัตมี ๔

จตฺตาโร โข อุปาลิ มานตฺตจาริกสฺส ภิกฺขุโน รตฺติจฺเฉทา สหวาโส, วิปฺปวาโส, อนาโรจนา, อูเน คเณ จรณํ.

(วิ. จูฬ. ๖/๑๑๙/๙๒)

ดูก่อนอุบาลี รัตติเฉทของภิกษุผู้ประพฤติมานัต มี ๔ คือ

๑. สหวาโส การอยู่ร่วม

๒. วิปฺปวาโส การอยู่ปราศ

๓. อนาโรจนา การไม่บอก

๔. อูเน คเณ จรณํ การประพฤติในคณะอันพร่อง

๑. สหวาโส การอยู่ร่วม และ **๒. วิปฺปวาโส การอยู่ปราศ** มีคำอธิบายเหมือนกับรัตติเฉทของปริวาส

๓. อนาโรจนา การไม่บอก มีคำอธิบายทำนองเดียวกับรัตติเฉทของปริวาส แต่ในการประพฤติมานัตนี้ต้องบอกวัตรทุกวันแก่ภิกษุทุกรูป แม้ตนเองจะประพฤติแบบไม่ได้เก็บวัตรก็ตาม จึงจะนับราตรีได้ เพราะฉะนั้น ถ้ามีภิกษุที่จะเดินทางออกจากวัดไปค้างคืนหรือไปอยู่ที่อื่น ซึ่งตนยังไม่ได้บอกวัตรในวันนั้นก็ให้บอกแก่ภิกษุเหล่านั้น ก่อนที่ท่านเหล่านั้นจะเดินทางออกจากวัดไป

ถ้าประพฤติในอาวาสแบบเก็บวัตร เมื่อจะเก็บวัตรตอนอรุณ

ขึ้น ก่อนจะเก็บ ก็ให้บอกแก่ภิกษุเหล่านั้นก่อนแล้วค่อยเก็บวัตร หรือถ้ายังไม่พบท่านเหล่านั้นจะเก็บวัตรไว้ก่อนก็ได้ พบท่านเมื่อไรก็ให้สมาทานบอกวัตรและเก็บวัตร ก่อนที่ท่านเหล่านั้นจะเดินทางออกจากวัดไป เพราะท่านเหล่านั้นถือว่าได้อยู่ในราตรีใหม่ที่เรากำลังประพฤติมานัต แม้ประพฤตินอกอาวาสก็เช่นเดียวกัน พออรุณวันใหม่ขึ้น เมื่อจะเก็บวัตรก็ให้บอกวัตรก่อนแล้วค่อยเก็บ ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

มานตฺตจรณกาเล ปน สมาทาเน อาโรจิเตปิ นิกฺขิปเน อวสฺสํ อาโรเจตพฺพเมว. กสฺมา? ทิวสนฺตรภาวโต. "เทวสิกํ อาโรเจตพฺพนฺ"ติ หิ วุตฺตํ. เอวํ สนฺเตปิ สายํ สมาทานกาเล อาโรเจสฺสติ, ตสฺมา นิกฺขิปเน อาโรจนกิจฺจํ นตฺถีติ เจ? น, สายํ สมาทานกาเล เอเต ภิกฺขู อาคจฺฉิสฺสนฺติปิ, น อาคจฺฉิสฺสนฺติปิ, อนาคตานํ กถํ อาโรเจตุํ ลภิสฺสติ, อนาโรจเน จ สติ รตฺติจฺเฉโท สิยา, ตสฺมา ตสฺมึ ทิวเส อรุเณ อุฏฺฐิเต วตฺตนิกฺขิปนโต ปุเรเยว อาโรเจตพฺพนฺติ โน มติ, สุฏฺฐุตรํ อุปธาเรตฺวา คเหตพฺพํ. เอวํ ปกรณาคตนเยน วา ปกรณานุโลมอาจริยนเยน วา สมฺมา-สมฺพุทฺธสฺส อาณํ ปติฏฺฐาเปนฺเตน วินยโกวิเทน พหุสฺสุเตน ลชฺชีเปสลภูเตน วินยธเรน วิสุทฺธิกามานํ เปสลานํ ภิกฺขูนํ สีลวิสุทฺธตฺถาย สุฏฺฐุ วิจาเรตฺวา ปริวาสวตฺตามานตฺตจรณวตฺตานิ อาจิกฺขิตพฺพานีติ. (วินยาลงฺการ. ๒/๑๙๙)

แต่ในคราวประพฤติมานัต ถึงจะบอกวัตรในตอนสมาทานไปแล้ว ในเวลาจะเก็บก็ต้องบอกวัตรอีกทีเดียว

ถามว่า: เพราะเหตุใด?

ตอบว่า: เพราะเป็นวันอื่น

จริงอย่างนั้น ท่านกล่าวไว้ว่า **"เทวสิกํ อาโรเจตพฺพํ** (มานัต) ต้องบอกวัตรทุกวัน"

ท้วงว่า: เมื่อเป็นดังนี้ ค่อยบอกในเวลาสมาทานตอนเย็นก็ได้ ดังนี้ กิจที่จะต้องบอก (ในเวลาเก็บ) ไม่มีหรอก

แก้ว่า: ไม่มีไม่ได้ ในตอนเย็น เวลาสมาทานภิกษุเหล่านี้ อาจจะมาบ้าง ไม่มาบ้าง แล้วจะไปบอกแก่พวกภิกษุที่ไม่มาได้อย่างไรและเมื่อไม่ได้บอก ก็จะพึงเป็นรัตติเฉท ดังนั้น เมื่ออรุณขึ้นในวันนั้น จึงต้องบอกวัตรอีก ก่อนจะเก็บวัตรทีเดียว นี้เป็นความเห็นของข้าพเจ้าทั้งหลาย บัณฑิตใคร่ครวญดีแล้วจึงค่อยถือเอาเถิด พระวินัยธรผู้เชี่ยวชาญในพระวินัย เป็นพหูสูต เป็นลัชชีและมีศีลเป็นที่รัก ผู้ประสงค์จะดำรงอาชญาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามนัยที่มาในคัมภีร์และตามนัยของอาจารย์อันคล้อยตามคัมภีร์ใคร่ครวญดีแล้วพึงบอก (สั่งสอน) ปริวาสวัตรและมานัตตจรณวัตร เพื่อความบริสุทธิ์แห่งศีลของเหล่าภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ผู้ประสงค์เหตุแห่งความบริสุทธิ์เถิด

๔. อูเน คเณ จรณํ การประพฤติในคณะอันพร่อง มีความว่า ภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปชื่อว่า คณะ ในที่นี้ เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้ประพฤติมานัตจะต้องอยู่ประพฤติวัตรในอาวาสหรือนอกอาวาสที่มีปกตัตตภิกษุอย่างน้อย ๔ รูป จึงจะใช้ได้ ถ้ามีภิกษุหย่อนกว่า ๔ รูป ซึ่งไม่ครบคณะ เป็นรัตติเฉทนับราตรีไม่ได้

ข้อวัตร

ในเรื่องการอยู่ประพฤติวัตรปริวาสเป็นต้นนี้ มีข้อวัตรสำหรับภิกษุผู้ประพฤติวัตรทั้ง ๕ จำพวก คือ ภิกษุผู้อยู่ปริวาส ภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ภิกษุผู้ควรแก่มานัต ภิกษุผู้ประพฤติมานัต และภิกษุผู้ควรแก่อัพภาน ซึ่งยังไม่ได้เก็บวัตรเท่านั้น เมื่อเก็บวัตรแล้วข้อวัตรต่างๆ ก็เป็นอันยกเลิก ภิกษุผู้ประพฤติวัตรก็ตั้งอยู่ในฐานะเป็นปกตัตตภิกษุตราบเท่าที่ยังไม่ได้สมาทานวัตร เพียงแต่ยังไม่พ้นจากอาบัติจนกว่าจะได้อัพภาน

ข้อวัตรที่จะกล่าวต่อไปนี้ ทำให้เป็นวัตตเภทแก่ปาริวาสิกภิกษุเป็นต้นผู้ล่วงละเมิด และบางข้อยังเป็นรัตติเฉทสำหรับปาริวาสิกภิกษุและมานัตตจาริกภิกษุด้วย เพราะอยู่ในข้อกำหนดของรัตติเฉทดังได้อธิบายไปแล้ว ซึ่งมีจุดประสงค์พอสรุปได้ ดังนี้[๗]

๑. เพื่อให้งดทำหน้าที่พระเถระ

๒. เพื่อให้เกิดการระมัดระวัง ไม่ให้ต้องอาบัติซ้ำ

๓. เพื่อไม่ให้ถือสิทธิ์แห่งปกตัตตภิกษุ

๔. เพื่อไม่ให้ถือสิทธิ์ตามลำดับพรรษา

๕. เพื่อไม่ให้เชิดตัว ยกตัว

๖. เพื่อให้ได้ประกาศตัวแก่ภิกษุทั้งหลายในเหตุที่ตนต้องอาบัติ

๗. เพื่อให้มีปกตัตตภิกษุเป็นผู้คุ้มครอง

---

[๗] สรุปโดยพระอาจารย์มหาสมชัย รตนญาโณ

๘. เพื่อไม่ให้คบหาหรือทำตัวเสมอกับปกตัตตภิกษุ

๙. เพื่อให้แสดงความเคารพต่อปกตัตตภิกษุ

๑๐. เพื่อไม่ให้คลุกคลีกับภิกษุผู้ประพฤติวัตรด้วยกัน

ปาริวาสิกวัตร

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อัน**ภิกษุผู้อยู่ปริวาส** ไม่พึงยินดีการกราบไหว้ การลุกรับ อัญชลีกรรม สามีจิกรรม การนำอาสนะมาให้ การนำที่นอนมาให้ การล้างเท้า การตั้งตั่งรองเท้า การตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า การรับบาตรจีวร การถูหลังให้เมื่ออาบน้ำของ**ปกตัตตภิกษุทั้งหลาย** รูปใดยินดี ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการกราบไหว้ การลุกรับ อัญชลีกรรม สามีจิกรรม การนำอาสนะมาให้ การนำที่นอนมาให้ การล้างเท้า การตั้งตั่งรองเท้า การตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า การรับบาตรจีวร การถูหลังให้เมื่ออาบน้ำของภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ปริวาสด้วยกัน **ตามลำดับผู้แก่พรรษา**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **เราอนุญาตกิจ ๕ อย่าง** คือ อุโบสถ ปวารณา ผ้าอาบน้ำฝน **การสละภัต** และการรับภัตแก่ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ปริวาสด้วยกัน ตามลำดับผู้แก่พรรษา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติวัตรแก่ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ปริวาส โดยประการที่ภิกษุผู้อยู่ปริวาส ต้องประพฤติทุกรูป

คำอธิบาย

คำว่า **ปกตัตตะ** ในการประพฤติวัตรปริวาสเป็นต้นนี้ หมายถึง ภิกษุปกตัตตะทั่วไปที่ไม่ได้ประพฤติวัตร ภิกษุผู้ประพฤติวัตรประเภทอื่นและภิกษุผู้ประพฤติวัตรประเภทเดียวกันที่มีพรรษาแก่กว่า สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

เป็นความจริงว่า บรรดาภิกษุ ๕ จำพวกเหล่านี้ คือ **ภิกษุผู้อยู่ปริวาส ภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ภิกษุผู้ควรแก่มานัต ภิกษุผู้ประพฤติมานัต และภิกษุผู้ควรแก่อัพภาน** เว้นภิกษุผู้อ่อนกว่าของตนๆ เสีย ภิกษุที่เหลือทั้งหมดจัดเป็นปกตัตตะทั้งนั้น

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๖/๘๖)

หมายความว่า บรรดาภิกษุ ๕ ประเภทดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุแต่ละประเภทมีภิกษุ ๔ ประเภทที่เหลือ ไม่ว่าจะมีพรรษาแก่กว่าหรืออ่อนกว่าก็ตามและภิกษุประเภทเดียวกันที่มีพรรษาแก่กว่าเป็นปกตัตตะของตน เช่น **ปาริวาสิกภิกษุ** มีภิกษุ ๔ ประเภทที่เหลือและปาริวาสิกภิกษุด้วยกันที่มีพรรษาแก่กว่าเป็นปกตัตตะของตน **ภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม** มีภิกษุ ๔ ประเภทที่เหลือและภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิมด้วยกันที่มีพรรษาแก่กว่าเป็นปกตัตตะของตน ยกเว้นแต่ภิกษุประเภทเดียวกันผู้มีพรรษาอ่อนกว่าตนเท่านั้นที่ไม่ใช่ปกตัตตะของตน ย่อมเป็นอาบัติทุกกฏ แก่ปาริวาสิกภิกษุผู้ยินดีการกราบไหว้เป็นต้น แม้ของสัทธิวิหาริกเป็นต้นผู้เป็นปกตัตตะดังได้กล่าวแล้ว เพราะเหตุนั้น ปาริวาสิกภิกษุนั้นพึงบอกแก่นิสิตทั้งหลายมีสัทธิวิหาริกเป็นต้นนั้นว่า ข้าพเจ้า กำลังทำวินัยกรรมอยู่ พวกท่าน

อย่าทำวัตรแก่ข้าพเจ้าเลย อย่าบอกลาเข้าบ้านกะข้าพเจ้าเลย ถ้ากุลบุตรผู้บวชแล้วด้วยศรัทธากล่าวว่า ขอท่านจงทำวินัยกรรมของท่านเถิด ขอรับ ดังนี้ แล้วยังคงทำวัตร ทั้งบอกลาเข้าบ้านด้วย ตั้งแต่เวลาที่ได้ห้ามแล้ว ไม่เป็นอาบัติ

คำว่า **ตามลำดับผู้แก่** มีความว่า ในปาริวาสิกภิกษุด้วยกัน ภิกษุใดๆ เป็นผู้แก่กว่ากันและกัน เราอนุญาตให้ภิกษุนั้นๆ ยินดีการอภิวาทเป็นต้น ของภิกษุผู้อ่อนกว่าได้ จริงอยู่ภิกษุ ๕ ประเภทนี้ คือ ภิกษุผู้อยู่ปริวาส ภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ภิกษุผู้ควรแก่มานัต ภิกษุผู้ประพฤติมานัต และภิกษุผู้ควรแก่อัพภาน ภิกษุประเภทเดียวกัน จะทำกิจข้างต้นมีการยินดีอภิวาทเป็นต้น แก่กันและกัน ตามลำดับพรรษาได้

คำว่า **เราอนุญาตกิจ ๕ อย่าง** ฯลฯ ตามลำดับพรรษา มีความว่า เราอนุญาตกิจ ๕ อย่าง ตามลำดับผู้มีพรรษาแก่กว่าแม้กับปกตัตตภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นเมื่อกำลังสวดปาติโมกข์ การที่ปาริวาสิกภิกษุนั่งในหัตถบาส (ในที่นั่งของภิกษุผู้บวชใหม่) ย่อมควร

แต่ในคัมภีร์มหาปัจจรี ท่านกล่าวว่า ปาริวาสิกภิกษุอย่านั่งในลำดับ พึงละลำดับเสีย แล้วจึงนั่งโดยไม่ละหัตถบาส

เมื่อปาริวาสิกภิกษุทำปาริสุทธิอุโบสถอยู่ พึงนั่งในที่ของสังฆนวกะ (ที่นั่งสำหรับภิกษุผู้บวชใหม่) และคงนั่งในที่นั้นทีเดียวทำปาริสุทธิอุโบสถในลำดับของตน แม้เมื่อทำปวารณาเล่า ก็พึงนั่งในที่ของสังฆนวกะ และคงนั่งในที่นั้นนั่นเทียวปวารณาในลำดับของตน แม้ผ้าวัสสิกสาฎก (ผ้าอาบน้ำฝน) เมื่อสงฆ์ตีระฆังแล้วแจกอยู่

ปาริวาสิกภิกษุจะรับในที่ซึ่งถึงแก่ตน (ตามลำดับพรรษา) ย่อมควร

คำว่า **การสละภัต** มีความว่า ภัตอันภิกษุสละให้ เรียกว่า การสละภัต ก็ถ้าว่าสังฆภัต ๑๔ อย่าง มีอุทเทสภัตเป็นต้น ๒-๓ ที่ถึงแก่ปาริวาสิกภิกษุไซร้ ถ้าหากว่าเธอมีความหวังจะได้บุคคลิกภัต (อาหารที่ถวายส่วนตัว) อย่างอื่น เธอรับอุทเทสภัตเป็นต้นเหล่านั้นตามลำดับแล้วจึงบอกสละเสียว่า ท่านขอรับ ขอท่านทั้งหลายจงให้ผมรับเอาคราวหลังเถิด วันนี้ความหวังจะได้ภัตของผมมีอยู่ พรุ่งนี้ผมจักรับเอา ด้วยการเสียสละอย่างนี้ เธอย่อมได้เพื่อรับสังฆภัตเหล่านั้นในวันรุ่งขึ้นอีก

ในกุรุนทีกล่าวว่า ในวันรุ่งขึ้น สงฆ์พึงให้ภัตแก่ปาริวาสิกภิกษุนั้น ก่อนภิกษุทั้งปวง แต่ถ้าว่าเธอไม่รับเอาทั้งไม่สละให้ด้วย ในวันรุ่งขึ้นเธอย่อมไม่ได้ ธรรมดาว่าการสละภัตนี้ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตเฉพาะปาริวาสิกภิกษุเท่านั้น

ถามว่า : เพราะเหตุไร?

ตอบว่า : เพราะว่า ยาคู และของขบเคี้ยวเป็นต้นในโรงอาหารย่อมถึงบ้าง ไม่ถึงบ้าง แก่ปาริวาสิกภิกษุผู้นั่งในที่ของสังฆนวกะ เพราะเหตุนั้น การสละภัตนี้ พระผู้มีพระภาคจึงทรงอนุญาตเฉพาะเพื่อทำการสงเคราะห์แก่ปาริวาสิกภิกษุนั้น โดยใส่พระทัยว่า เธออย่าได้ลำบากด้วยการเที่ยวขอภิกษาเลย

คำว่า **ภัต** ได้แก่ จตุสาลภัต (ภัตที่เขาถวายตามลำดับพรรษาในโรงฉัน) ของสงฆ์ในวัดที่ภิกษุผู้มาแล้ว พึงรับไปตามลำดับพรรษา ปาริวาสิกภิกษุย่อมได้ภัตนั้นตามลำดับพรรษา แต่ไม่ได้เพื่อที่จะเดิน

ไปหรือยืนในแถว เพราะเหตุนั้น เธอพึงถอยห่าง (ขยับออก) จากแถวแล้วยืนในหัตถบาส เอื้อมมือรับอย่างเหยี่ยวโผลงฉวยเอาฉะนั้น เธอไม่ได้เพื่อจะใช้คนวัดหรือสามเณรนำมาให้ ถ้าหากว่าคนวัดหรือสามเณรนำมาให้เองทีเดียว ย่อมควร แม้ในมหาเปฬภัต (ภัตที่เขาวางไว้ในกระเช้าใส่อาหารขนาดใหญ่แล้วถวาย) ของพระราชาก็นัยนี้แล

ในมหาปัจจรีกล่าวว่า แต่ในจตุสาลภัต (ภัตที่เขาถวายตามลำดับพรรษาในโรงฉัน) ถ้าปาริวาสิกภิกษุเป็นผู้ต้องการจะทำการสละภัตไซร้ เมื่ออาหารอันเขายกขึ้นแล้วเพื่อตนพึงบอกว่า วันนี้ภัตของผมมีอยู่ พรุ่งนี้ผมจักรับเอา ดังนี้ ในวันรุ่งขึ้นเธอย่อมได้อาหาร ๒ ส่วน แม้อุทเทสภัตเป็นต้น ปาริวาสิกภิกษุก็พึงถอยห่าง (ขยับออก) จากแถวก่อนจึงรับ และถ้าพวกทายกนิมนต์ให้นั่งในที่ใดแล้วอังคาส ปาริวาสิกภิกษุพึงเป็นหัวหน้าของพวกสามเณร เป็นสังฆนวกะของพวกภิกษุ นั่งในที่นั้นเถิด

สรุปกิจ ๕ อย่างที่ทรงอนุญาต

สำหรับภิกษุผู้อยู่ปริวาสเป็นต้นมีดังนี้

๑. จะทำกิจข้างต้นมีการยินดีอภิวาทเป็นต้นแก่กันและกันตามลำดับพรรษาได้

๒. บอกปาริสุทธิอุโบสถและปวารณาตามลำดับพรรษากับปกตัตตภิกษุได้ (แต่ต้องนั่งท้ายบริษัท)

๓. รับผ้าอาบน้ำฝนพร้อมกับปกตัตตภิกษุตามลำดับพรรษาได้ (แต่ต้องอยู่นอกแถว)

๔. เมื่อหวังจะได้ภัตใหม่ จะสละภัตที่ตนจะได้นั้นให้แก่ภิกษุอื่นย่อมได้

๕. รับแจกสังฆภัต ตามลำดับพรรษาแม้กับปกตัตตภิกษุได้ (แต่ต้องอยู่นอกแถว)

ปาริวาสิกวัตร ๘ หมวด

เป็นข้อวัตรที่ปาริวาสิกภิกษุ (ภิกษุผู้อยู่ปริวาส) จะต้องประพฤติ แม้มานัตตจาริกภิกษุ (ภิกษุผู้ประพฤติมานัต) ก็มีข้อวัตร ๘ หมวดเช่นเดียวกัน **ส่วนภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ภิกษุผู้ควรแก่มานัต และภิกษุผู้ควรแก่อัพภาน** จะมีข้อวัตรเพียง ๗ หมวด โดยยกเว้นหมวดที่ ๓ อันเกี่ยวกับการบอกวัตรตามเหตุผลที่ว่า

ภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ไม่มีกิจจะต้องบอกวัตรเพราะข้อวัตรเดิมของท่านใช้ไม่ได้แล้ว ต้องให้สงฆ์สวดกรรมวาจาชักเข้าหาอาบัติเดิมแล้วเริ่มประพฤติวัตรใหม่

ภิกษุผู้ควรแก่มานัต อยู่ปริวาสประพฤติวัตรครบราตรีแล้ว การไม่ได้บอกวัตรจึงไม่ทำให้เสียข้อวัตรแต่อย่างใด

ส่วนภิกษุผู้ควรแก่อัพภาน ก็ประพฤติมานัตครบราตรีแล้ว จึงไม่มีกิจที่จะต้องบอกวัตรนับราตรีอีก

เพราะฉะนั้น รัตติเฉทและวัตตเภทเพราะไม่ได้บอกวัตรจึงไม่มีแก่ภิกษุทั้ง ๓ ประเภทนี้ ข้อวัตรหมวดที่ ๓ จึงไม่มีแก่ภิกษุเหล่านั้น

ส่วนวินัยปิฎกฉบับไทย วัตรของภิกษุผู้ควรแก่มานัตมีหมวดที่ ๓ นี้ด้วย เข้าใจว่าเกินมา เพราะเมื่อพิจารณาตามเหตุผลแล้วไม่ควรมี และพระไตรปิฎกฉบับฉัฏฐสังคายนาของพม่า ก็ไม่มีเช่นเดียวกัน

หมวดที่ ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุผู้อยู่ปริวาสพึงประพฤติชอบ วิธีประพฤติชอบในวัตรนั้น ดังต่อไปนี้ :-

อันภิกษุผู้อยู่ปริวาส

๑. ไม่พึง (เป็นอุปัชฌาย์) ให้อุปสมบท

๒. ไม่พึงให้นิสัย (แก่พวกภิกษุอาคันตุกะ)

๓. ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก

๔. ไม่พึงรับสมมุติเป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี

๕. แม้ได้รับสมมุติแล้ว ก็ไม่พึงสั่งสอนภิกษุณี

๖. สงฆ์ให้ปริวาสเพื่ออาบัติใด ไม่พึงต้องอาบัตินั้น

๗. ไม่พึงต้องอาบัติอื่นอันเช่นกัน (สังฆาทิเสสข้ออื่น)

๘. ไม่พึงต้องอาบัติอันเลวทรามกว่านั้น

๙. ไม่พึงติกรรม

๑๐. ไม่พึงติภิกษุทั้งหลายผู้ทำกรรม

๑๑. ไม่พึงงดอุโบสถแก่ปกตัตตภิกษุ

๑๒. ไม่พึงงดปวารณาแก่ปกตัตตภิกษุ

๑๓. ไม่พึงบังคับภิกษุอื่นให้ ให้การหรือรับฟังคำให้การ

๑๔. ไม่พึงรับตำแหน่งหัวหน้าในวิหาร (วัด) หรือทำการเนื่องด้วยความเป็นใหญ่

๑๕. ไม่พึงยังภิกษุอื่นให้ทำโอกาส

๑๖. ไม่พึงโจทภิกษุอื่น (ด้วยวัตถุหรือด้วยอาบัติ)

๑๗. ไม่พึงให้ภิกษุอื่นให้การ

๑๘. ไม่พึงชักชวนภิกษุกับภิกษุให้ทะเลาะกัน

คำอธิบายหมวดที่ ๑

๑. คำว่า **ไม่พึง (เป็นอุปัชฌาย์) ให้อุปสมบท** มีความว่า ขณะประพฤติวัตรอยู่ปริวาสเป็นต้น ให้ละทิ้งหน้าที่อันเนื่องด้วยความเป็นใหญ่ทุกอย่างเสีย แต่ถ้าเก็บวัตรแล้วก็สามารถทำหน้าที่ได้ทุกอย่าง ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

อุปชฺฌาเยน หุตฺวา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา ปน อุปสมฺปาเทตุํ วฏฺฏติ. อาจริเยน หุตฺวาปิ กมฺมวาจา น สาเวตพฺพา, อญฺญสฺมึ อสติ วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา สาเวตุํ วฏฺฏติ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๕๘/๗๖)

ปาริวาสิกภิกษุเป็นอุปัชฌาย์ไม่พึงให้อุปสมบท แต่ครั้นเก็บวัตรแล้วให้อุปสมบท (เหล่ากุลบุตร) ควรอยู่ แม้เป็นอาจารย์ก็ไม่ควรสวดกรรมวาจา เมื่อภิกษุอื่นไม่มี จะเก็บวัตรแล้วสวด ควรอยู่

๒. คำว่า **ไม่พึงให้นิสัย (แก่พวกภิกษุอาคันตุกะ)** ควรบอกให้พวกเธอไปขอนิสัยกับภิกษุรูปอื่น ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

อาคนฺตุกานํ นิสฺสโย น ทาตพฺโพ. เยหิปิ ปกติยาว นิสฺสโย คหิโต, เต วตฺตพฺพา "อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ, อสุกตฺเถรสฺส นาม สนฺติเก นิสฺสยํ คณฺหถ, มยฺหํ วตฺตํ มา กโรถ, มา มํ คามปฺปเวสนํ อาปุจฺฉถา"ติ. สเจ เอวํ วุตฺเตปิ กโรนฺติเยว, วาริตกาลโต ปฏฺฐาย กโรนฺเตสุปิ อนาปตฺติ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๕๘/๗๖)

ไม่พึงให้นิสัยแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ แม้ภิกษุเหล่าใดได้ถือนิสัยตามปกติเทียว ปาริวาสิกภิกษุพึงบอกแก่ภิกษุเหล่านั้นว่า

ข้าพเจ้ากำลังทำวินัยกรรม พวกท่านจงถือนิสัย ในสำนักพระเถระชื่อโน้น อย่าทำวัตรแก่ข้าพเจ้าเลย อย่าบอกลาเข้าบ้านกะข้าพเจ้าเลย ถ้าแม้เมื่อบอกอย่างนั้นแล้ว พวกนิสิตก็ยังขืนทำอยู่นั่นเทียว จำเดิมแต่กาลที่ได้ห้ามไปแล้ว แม้พวกเธอยังขืนทำอยู่ ไม่เป็นอาบัติแก่ปาริวาสิกภิกษุนั้น

๓. คำว่า **ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก** มีความว่า ถ้าสามเณรมาอุปัฏฐากก็พึงห้ามอย่างนั้นเหมือนกัน ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

อญฺโญ สามเณโร น คเหตพฺโพ. อุปชฺฌํ ทตฺวา คหิตสามเณราปิ วตฺตพฺพา "อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ, มยฺหํ วตฺตํ มา กโรถ, มา มํ คามปฺปเวสนํ อาปุจฺฉถา"ติ. สเจ เอวํ วุตฺเตปิ กโรนฺติเยว, วาริตกาลโต ปฏฺฐาย กโรนฺเตสุปิ อนาปตฺติ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๕๘/๗๖)

ไม่พึงรับสามเณรอื่น แม้พวกสามเณรที่ตนเป็นอุปัชฌาย์รับเอาไว้ ก็ควรบอกแก่สามเณรเหล่านั้นว่า ข้าพเจ้ากำลังทำวินัยกรรม พวกเธออย่าทำวัตรแก่ข้าพเจ้าเลย อย่าบอกลาเข้าบ้านกะข้าพเจ้าเลย ถ้าแม้เมื่อบอกอย่างนั้นแล้ว พวกเธอก็ยังขืนทำ จำเดิมแต่กาลที่ได้ห้ามไปแล้ว แม้เมื่อพวกเธอยังขืนทำอยู่ ไม่เป็นอาบัติแก่ปาริวาสิกภิกษุนั้น

๔.,๕. คำว่า **ไม่พึงรับสมมุติเป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี** และคำว่า **แม้ได้รับสมมุติแล้ว ก็ไม่พึงสั่งสอนภิกษุณี** มีคำอธิบายดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

ภิกฺขุโนวาทกสมฺมุติ นาม อาธิปจฺจฏฺฐานภูตาติ ปฏิกฺขิตฺตา,

ตสฺมา ภิกฺขุสํฆสฺส วตฺตพฺพํ “ภนฺเต อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ, ภิกฺขุโน-วาทกํ ชานาถา”ติ, ปฏิพลสฺส วา ภิกฺขุสฺส ภาโร กาตพฺโพ. อาคตา ภิกฺขุนิโย “สํฆสนฺติกํ คจฺฉถ, สํโฆ โว โอวาททายกํ ชานิสฺสตี”ติ วา “อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ, อสุกภิกฺขุสฺส นาม สนฺติกํ คจฺฉถ, โส โว โอวาทํ ทสฺสตี”ติ วา วตฺตพฺพา. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๕๘-๒๕๙/๗๖)

ธรรมดาว่าการสมมุติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี เป็นตำแหน่งของผู้มีความเป็นใหญ่ (ในสงฆ์) เพราะฉะนั้น ท่านจึงห้ามไว้ ดังนั้น ปาริวาสิกภิกษุ พึงเรียนแก่ภิกษุสงฆ์ว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้ากำลังทำวินัยกรรม ท่านทั้งหลายจงรู้ภิกษุผู้สั่งสอนภิกษุณี หรือพึงมอบให้เป็นภาระแก่ภิกษุผู้สามารถและพึงบอกแก่ภิกษุณีทั้งหลายที่พากันมาว่า ท่านทั้งหลายจงไปหาสงฆ์ สงฆ์จักรู้ภิกษุผู้ให้โอวาทแก่ท่านทั้งหลาย หรือพึงบอกว่า ข้าพเจ้ากำลังทำวินัยกรรม ท่านทั้งหลายจงไปหาภิกษุผู้ชื่อโน้น เธอรูปนั้นจักให้โอวาทแก่ท่านทั้งหลาย (สมัยนี้ภิกษุณีไม่มีแล้วไม่จำเป็นต้องทำ)

๖. คำว่า **สงฆ์ให้ปริวาสเพื่ออาบัติใด ไม่พึงต้องอาบัตินั้น** มีความว่า ไม่พึงต้องอาบัติสังฆาทิเสสตัวเดิมกับที่สงฆ์ให้ เช่น เมื่อสงฆ์ให้ปริวาสเพื่ออาบัติสังฆาทิเสสข้อสุกกวิสสัฏฐิ (ทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน) ก็ไม่พึงต้องอาบัติสังฆาทิเสสข้อสุกกวิสสัฏฐินั้นอีก

๗. คำว่า **ไม่พึงต้องอาบัติอื่นอันเช่นกัน** หมายถึง อาบัติสังฆาทิเสสข้ออื่นมีกายสังสัคคะ (เคล้าคลึงกายผู้หญิง) เป็นต้น

๘. คำว่า **ไม่พึงต้องอาบัติอันเลวทรามกว่านั้น** ได้แก่ อาบัติปาราชิก (ถ้าต้องอาบัติปาราชิกเข้าก็ไม่จำเป็นต้องประพฤติปริวาส

แล้ว) ในอาบัติ ๗ กอง อาบัติทุพภาสิตเป็นอาบัติเลวทราม อาบัติทุกกฏเป็นอาบัติเลวทรามกว่า อาบัติทุกกฏเป็นอาบัติเลวทราม อาบัติปาฏิเทสนียะเป็นอาบัติเลวทรามกว่า ในอาบัติปาจิตตีย์ ถุลลัจจัย สังฆาทิเสส และปาราชิก ก็พึงทราบนัยโดยอุบายอย่างนี้นั่นเทียว แม้ในวัตถุทั้งหลายแห่งอาบัติเหล่านั้น พึงทราบความต่างกันโดยนัยก่อนนั่นแล วัตถุแห่งทุพภาสิตเลวทราม วัตถุแห่งทุกกฏเลวทรามกว่า แต่ในสิกขาบทที่เป็นปัณณัตติวัชชะ ทั้งวัตถุทั้งอาบัติเลวทราม ส่วนสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะเลวทรามกว่าทั้ง ๒ อย่าง (วัตถุและอาบัติ)

๙. คำว่า **ไม่พึงติกรรม** มีความว่า กรรมวาจาให้ปริวาสท่านเรียกว่ากรรม ไม่พึงติกรรมนั้นด้วยคำเป็นต้นว่า กรรมนั้นไม่เป็นอันทำ ทำไม่ถูก หรือด้วยคำเป็นต้นว่า กรรมชนิดนี้เป็นกสิกรรมหรือเป็นโครักขกรรม

๑๐. คำว่า **ไม่พึงติภิกษุทั้งหลายผู้ทำกรรม** มีความว่า กรรมอันภิกษุเหล่าใดทำแล้ว ท่านเรียกภิกษุเหล่านั้นว่า กัมมิกา (ผู้ทำกรรม) ไม่พึงติภิกษุเหล่านั้นด้วยคำว่า เป็นคนโง่ ไม่ฉลาด เป็นต้น

๑๑. คำว่า **ไม่พึงงดอุโบสถแก่ปกตัตตภิกษุ** มีความว่า จะห้ามไม่ให้ปกตัตตภิกษุลงอุโบสถโดยการงดอุโบสถด้วยวินัยกรรมไม่ได้ เพราะเธอกำลังประพฤติวัตรอยู่ (แต่จะบอกแก่ภิกษุอื่นให้ทราบว่า ท่านรูปนี้มีอาบัติติดตัวเป็นผู้ไม่ควรลงอุโบสถ แล้วให้สงฆ์จัดการเองได้อยู่)

๑๒. คำว่า **ไม่พึงงดปวารณาแก่ปกตัตตภิกษุ** มีคำอธิบาย

ทำนองเดียวกับการงดอุโบสถ

๑๓. คำว่า **ไม่พึงบังคับภิกษุอื่นให้ ให้การหรือรับฟังคำให้การ** มีความว่า

๑๓.๑. ไม่พึงหน่วงเหนี่ยวตัวภิกษุอื่นไว้เพื่อเป็นพยานให้การ

๑๓.๒. ไม่ควรเรียกตัวภิกษุอื่นไว้เพื่อฟังคำให้การ

จริงอยู่ เมื่อจะหน่วงเหนี่ยวตัวภิกษุอื่นไว้เพื่อเป็นพยานให้การ ย่อมทำอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าจะทำท่านให้เป็นผู้ให้การในคดีนี้ ท่านอย่าได้หลีกออกจากอาวาสนี้ไปแม้เพียงก้าวเดียว ตลอดเวลาที่อธิกรณ์ยังระงับไม่เสร็จ (จนกว่าอธิกรณ์จะระงับ) ดังนี้ เมื่อจะเรียกตัวภิกษุรูปอื่นมาฟังคำให้การ ย่อมทำอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าจะให้ภิกษุรูปอื่นมาให้การแก่ท่าน (จะให้ท่านฟังคำให้การ) ท่านจงมา จงไปต่อหน้าพระวินัยธรพร้อมกับข้าพเจ้า ไม่พึงทำความเป็นผู้มีคำจำต้องกล่าวทั้ง ๒ อย่างนั้น

๑๔. คำว่า **ไม่พึงรับตำแหน่งหัวหน้าในวิหาร (วัด) หรือทำการเนื่องด้วยความเป็นใหญ่** มีความว่า ไม่พึงรับตำแหน่งหัวหน้าในวิหาร คือ ไม่พึงเป็นผู้สวดปาติโมกข์หรือเชิญแสดงธรรม (เชื้อเชิญให้สวดปาติโมกข์) ไม่พึงทำการเนื่องด้วยความเป็นใหญ่ แม้ด้วยอำนาจสมมุติอย่างใดอย่างหนึ่งในสมมุติ ๑๓ อย่าง

๑๕. คำว่า **ไม่พึงยังภิกษุอื่นให้ทำโอกาส** มีความว่า ไม่ควรทำการขอโอกาสโจทปกตัตตภิกษุอย่างนี้ว่า ท่านจงให้โอกาสแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าต้องการจะพูดกับท่าน

๑๖. คำว่า **ไม่พึงโจทภิกษุอื่น** (ด้วยวัตถุหรืออาบัติ) มีเนื้อความ

ชัดเจนแล้ว

๑๗. คำว่า **ไม่พึงให้ภิกษุอื่นให้การ** มีความว่า ไม่พึงทำภิกษุอื่นให้ระลึก (ถึงโทษ) ด้วยคำว่า "นี้เป็นโทษของท่านในกาลก่อน"

๑๘. คำว่า **ไม่พึงชักชวนภิกษุกับภิกษุให้ทะเลาะกัน** มีเนื้อความชัดเจนแล้ว

หมวดที่ ๒

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ปริวาส

๑. ไม่พึงไปข้างหน้าแห่งปกตัตตภิกษุ

๒. ไม่พึงนั่งข้างหน้าแห่งปกตัตตภิกษุ

๓. พึงพอใจด้วยอาสนะสุดท้าย ที่นอนสุดท้าย วิหารสุดท้ายของสงฆ์ ที่สงฆ์จะพึงให้แก่เธอ

๔. ไม่พึงมีปกตัตตภิกษุเป็นสมณะนำหน้าหรือตามหลังเข้าไปสู่ตระกูล

๕. ไม่พึงสมาทานอารัญญิกธุดงค์

๖. ไม่พึงสมาทานบิณฑปาติกธุดงค์

๗. ไม่พึงให้เขานำบิณฑบาตมาส่ง เพราะปัจจัยนั้น ด้วยคิดว่าภิกษุทั้งหลายอย่ารู้เรา (ว่ากำลังอยู่ปริวาส)

คำอธิบายหมวดที่ ๒

๑. คำว่า **ไม่พึงไปข้างหน้าแห่งปกตัตตภิกษุ** มีความว่า ปาริวาสิกภิกษุเป็นพระสังฆเถระไม่ควรไปข้างหน้า ควรละอุปจาร ๑๒ ศอกแล้วไปตามลำพัง

๒. คำว่า **ไม่พึงนั่งข้างหน้าแห่งปกตัตตภิกษุ** อธิบายเช่นเดียวกับข้อ ๑

๓. คำว่า **พึงพอใจด้วยอาสนะสุดท้าย ที่นอนสุดท้าย วิหารสุดท้ายของสงฆ์ ที่สงฆ์จะพึงให้แก่เธอ** มีความว่า

คำว่า **อาสนะสุดท้าย** ได้แก่ ที่นั่งของพระสังฆนวกะ คือ ที่นั่งสำหรับภิกษุผู้บวชใหม่ ในที่ทั้งหลายมีโรงฉันเป็นต้น สงฆ์พึงให้ที่นั่งเช่นนั้นแก่เธอ และเธอก็ควรนั่งในที่นั่งเช่นนั้น

คำว่า **ที่นอนสุดท้าย** ได้แก่ เตียงและตั่งที่เลวกว่าเตียงและตั่งทั้งหมด ชื่อว่าที่นอนสุดท้าย (ไม่ใช่เตียงตั่งที่อยู่ในกุฏิเดียวกันกับภิกษุรูปอื่น) ดังคำที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า

อยญฺหิ วสฺสคฺเคน อตฺตโน ปตฺตฏฺฐาเน เสยฺยํ คเหตุํ น ลภติ. สพฺพภิกฺขูหิ วิจินิตฺวา คหิตาวเสสา มงฺกุลคูถภริตา เวตฺตลตาทิวินทฺธา ลามกเสยฺยา อสฺส ทาตพฺพา. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๐/๗๖)

จริงอยู่ ปาริวาสิกภิกษุนี้ ไม่ได้เพื่อจะถือเอาที่นอนในที่ซึ่งถึงแก่ตนตามลำดับพรรษา แต่ที่นอนอันเลวซึ่งสานด้วยหวายและเถาวัลย์หรือเครือไม้เป็นต้น มีขี้เรือดเกรอะกรัง ซึ่งเหลือจากที่นอนอันภิกษุทั้งปวงเลือกถือเอาแล้ว ควรให้แก่เธอและเธอพึงยินดี คือ รับเอาที่นอนสุดท้ายที่สงฆ์ให้แล้วนั่นแล

คำว่า **วิหารสุดท้าย** (หรืออาวาสสุดท้าย) มีความว่า เหมือนอย่างว่า ที่นอนเป็นฉันใด ที่อยู่ก็เป็นฉันนั้น อีกอย่างหนึ่ง แม้อาวาส (กุฏิที่อยู่) ก็ไม่ควรแก่เธอในที่ซึ่งถึงแก่ตนตามลำดับพรรษา แต่บรรณศาลาที่มีพื้นเปรอะเปื้อนไปด้วยฝุ่นธุลี เต็มไปด้วยขี้ค้างคาว

และขี้หนู ซึ่งเหลือจากที่ภิกษุทั้งปวงเลือกถือเอาแล้ว ควรให้แก่เธอ ถ้าปกตัตตภิกษุทั้งหมด ถือรุกขมูล (อยู่โคนไม้เป็นวัตร) หรืออัพโภกาส (อยู่กลางแจ้งเป็นวัตร) ไม่เข้าที่มุง อาวาสทั้งหมดจัดว่าเป็นอาวาสที่ภิกษุเหล่านั้นละเลยเสียแล้ว บรรดาอาวาสเหล่านั้น ปาริวาสิกภิกษุย่อมได้อาวาสที่ตนต้องการ

อนึ่ง ในวันวัสสูปนายิกา (วันเข้าพรรษา) เธอย่อมได้เพื่อยืนอยู่ข้างหนึ่งรับปัจจัยตามลำดับพรรษา แต่ไม่ได้เพื่อถือเอาเสนาสนะ ปาริวาสิกภิกษุผู้ใคร่จะถือเอาเสนาสนะที่มีผ้าจำนำพรรษาเป็นนิตย์ พึงเก็บวัตรก่อนแล้วจึงถือเอา

ภิกษุทั้งหลายให้อาสนะสุดท้ายเป็นต้นอันใดแก่เธอ เธอพึงพอใจด้วยอาสนะสุดท้ายนั้นแล

๔. คำว่า **ไม่พึงมีปกตัตตภิกษุเป็นสมณะนำหน้าหรือตามหลังเข้าไปสู่ตระกูล** มีความว่า ปาริวาสิกภิกษุรับนิมนต์ในที่แห่งญาติและโยมปวารณาแล้ว ไม่พึงชักชวนปกตัตตภิกษุโดยตรง แต่ควรชักชวนโดยอ้อม ดังที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า

ญาติปวาริตฏฺฐาเน "เอตฺตเก ภิกฺขู คเหตฺวา อาคจฺฉถา"ติ นิมนฺติเตน "ภนฺเต อสุกํ นาม กุลํ ภิกฺขู นิมนฺเตสิ, เอถ ตตฺถ คจฺฉามา"ติ เอวํ สํวิธาย ภิกฺขู ปุเรสมเณ วา ปจฺฉาสมเณ วา กตฺวา น คนฺตพฺพํ. "ภนฺเต อสุกสฺมึ นาม คาเม มนุสฺสา ภิกฺขูนํ อาคมนํ อิจฺฉนฺติ, สาธุ วตสฺส สเจ เตสํ สงฺคหํ กเรยฺยาถา"ติ เอวํ ปน ปริยาเยน กเถตุํ วฏฺฏติ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๐-๒๖๑/๗๖)

ปาริวาสิกภิกษุอันชนทั้งหลายในที่แห่งญาติและคนปวารณา

นิมนต์ว่า "ขอท่านทั้งหลาย จงพาภิกษุมีประมาณเท่านี้มา" แล้ว ไม่พึงชักชวนปกตัตตภิกษุอย่างนี้ว่า ตระกูลชื่อโน้น นิมนต์ภิกษุทั้งหลายขอรับ พวกท่านจงมา เราทั้งหลายจะไปในตระกูลนั้น ดังนี้ แล้วทำปกตัตตภิกษุให้เป็นปุเรสมณะ (สมณะนำหน้า) หรือปัจฉาสมณะ (สมณะตามหลัง) ไป แต่ว่าสมควรจะกล่าวโดยอ้อมอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ ชนทั้งหลายในบ้านชื่อโน้น หวังการมาของภิกษุทั้งหลายดีแล้วหนอ ถ้าท่านทั้งหลายพึงทำการสงเคราะห์แก่ชนเหล่านั้น (ห้ามไม่ให้จัดแจงเกี่ยวกับเรื่องการรับนิมนต์เป็นต้น)

๕. คำว่า **ไม่พึงสมาทานอารัญญิกธุดงค์** มีความว่า ปาริวาสิกภิกษุบางรูปเบื่อระอาที่จะบอกวัตรแก่ปกตัตตภิกษุทั้งหลายผู้มาแล้วๆ จึงสมาทานอารัญญิกธุดงค์ เธอไม่ได้เพื่อจะทำอย่างนั้น เพราะเธอต้องบอกวัตรแก่ภิกษุทั้งหลายผู้มาแล้วๆ ทั้งหมดนั่นแล แต่อารัญญิกธุดงค์นั้น แม้ภิกษุใดสมาทานแล้วตามปกติ (หมายถึงถืออารัญญิกธุดงค์อยู่แล้ว) ท่านไม่ห้าม ปาริวาสิภิกษุนั้นพึงชวนภิกษุผู้เป็นเพื่อนกันรับอรุณในป่า แต่ไม่ควรไปตามลำพัง (เพราะจะเป็นรัตติเฉท)

๖. คำว่า **ไม่พึงสมาทานบิณฑปาติกธุดงค์** มีความว่า ปาริวาสิกภิกษุไม่พึงสมาทานบิณฑปาติกธุดงค์ เพราะเบื่อหน่ายต่อการนั่งบนอาสนะสุดท้ายในโรงอาหารเป็นต้น ส่วนปาริวาสิกภิกษุรูปใดสมาทานเป็นผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตรตามปกติอยู่แล้ว ไม่มีการห้ามแก่ภิกษุรูปนั้น

๗. คำว่า **ไม่พึงให้เขานำบิณฑบาตมาส่ง เพราะปัจจัยนั้น**

ด้วยคิดว่า ภิกษุทั้งหลายอย่ารู้เรา (ว่ากำลังอยู่ปริวาส) มีคำอธิบายดังที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า

"นีหฏภตฺโต หุตฺวา วิหาเรเยว นิสีทิตฺวา ภุญฺชนฺโต รตฺติโย คณยิสฺสามิ, คจฺฉโต เม ภิกฺขุํ ทิสฺวา อนาโรเจนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโท สิยา"ติ อิมินา การเณน ปิณฺฑปาโต น นีหราเปตพฺโพ. มา มํ ชานึสูติ "มา มํ เอกภิกฺขุปิ ชานาตู"ติ จ อิมินา อชฺฌาสเยน วิหาเร สามเณเรหิ ปจาเปตฺวา ภุญฺชิตุมฺปิ น ลภติ. คามํ ปิณฺฑาย ปวิสิตพฺพเมว. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๑/๗๖)

ปาริวาสิกภิกษุไม่ควรให้ญาติหรือโยมปวารณานำบิณฑบาตออกไปให้ เพราะเหตุนี้ว่า "เราเป็นผู้มีอาหารอันเขานำไปให้แล้วนั่งฉันอยู่ในกุฎีที่อยู่นั้นแล จักนับราตรีได้ รัตติเฉทพึงมีแก่เราผู้ไปเห็นภิกษุที่มาในหมู่บ้านแล้วไม่บอก" และเธอไม่ได้แม้เพื่อจะให้สามเณรหุงต้มให้แล้วฉันที่วัด ด้วยอัธยาศัยนี้ว่า "ภิกษุแม้รูปเดียวจงอย่ารู้จักเรา" พึงเข้าหมู่บ้านเพื่อบิณฑบาตนั่นเทียว

อธิบายว่า ปาริวาสิกภิกษุบางรูปคิดว่าให้คนนำอาหารมาให้แล้วฉันอยู่ในกุฎีที่อยู่ของตนในอาวาสดีกว่า จะได้ไม่ต้องออกไปเจอภิกษุในหมู่บ้าน เพราะเมื่อเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านแล้วไปเห็นภิกษุทั้งหลาย ก็จะต้องตามบอกวัตรภิกษุทุกรูปที่ตนเห็นในหมู่บ้านนั้น ถ้าไม่บอกก็เป็นรัตติเฉท ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านด้วยคิดว่าไม่อยากให้ภิกษุรูปใดๆ รู้จักว่าตนเป็นปาริวาสิกภิกษุ

แต่ปาริวาสิกภิกษุผู้อาพาธหรือผู้ขวนขวายในนวกรรมและ

กิจของอาจารย์รวมทั้งอุปัชฌาย์ เป็นต้น ควรอยู่ในกุฎิที่อยู่นั่นแล ถ้าภิกษุหลายร้อยรูปเที่ยวอยู่ในหมู่บ้าน ปาริวาสิกภิกษุไม่สามารถจะบอกวัตรได้ ควรไปยังคามกาวาส (วัดที่อยู่ในหมู่บ้านเล็กๆ ซึ่งมีภิกษุเที่ยวไปไม่มาก) แล้วอยู่ในที่แห่งภิกษุผู้เป็นสภาคะกัน (ผู้เป็นมิตรกัน) เถิด

หมวดที่ ๓

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ปริวาส

๑. เป็นอาคันตุกะไป พึงบอก

๒. มีอาคันตุกะมา ก็พึงบอก

๓. พึงบอกในวันอุโบสถ

๔. พึงบอกในวันปวารณา

๕. ถ้าอาพาธพึงส่งทูตให้ไปบอก

คำอธิบายหมวดที่ ๓

๑. คำว่า **เป็นอาคันตุกะไป พึงบอก** (ให้ทราบ) มีความว่า ปาริวาสิกภิกษุ เป็นอาคันตุกะไปยังวัดอื่น ต้องตามบอกวัตรภิกษุให้ครบทุกรูปเลยทีเดียว ถ้าไม่เจอบางรูป ก็เป็นเพียงรัตติเฉทอย่างเดียว ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท ถ้าจงใจไม่บอกเป็นทั้งรัตติเฉทเป็นทั้งทุกกฏเพราะวัตตเภท สมจริงดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

กญฺจิ วิหารํ คเตน ตตฺถ ภิกฺขูนํ อาโรเจตพฺพํ. สเจ สพฺเพ เอกฏฺฐาเน ฐิเต ปสฺสติ, เอกฏฺฐาเน ฐิเตเนว อาโรเจตพฺพํ. อถ รุกฺขมูลาทีสุ วิสุํ วิสุํ ฐิตา โหนฺติ, ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวา

อาโรเจตพฺพํ. สญฺจิจฺจ อนาโรเจนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโท จ โหติ, วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ. อถ วิจินนฺโต เอกจฺเจ น ปสฺสติ, รตฺติจฺเฉโทว โหติ, น วตฺตเภททุกฺกฏํ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๑-๒๖๒/๗๖)

ปาริวาสิกภิกษุเป็นอาคันตุกะไปยังวัดอื่น ก็พึงบอกแก่ภิกษุทั้งหลายในวัดนั้น ถ้าเห็นภิกษุทั้งหมดอยู่ในที่เดียวกัน พึงยืนบอกในที่เดียวกันทีเดียว ถ้าภิกษุทั้งหลายแยกกันอยู่ตามโคนไม้เป็นต้น พึงไปบอกในที่นั้นๆ เมื่อจงใจไม่บอก เป็นรัตติเฉทด้วย เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภทด้วย ถ้าค้นหาอยู่แต่ไม่พบภิกษุบางพวก เป็นแต่รัตติเฉท ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท

๒. คำว่า **มีอาคันตุกะมา ก็พึงบอก** (ให้ทราบ) มีความว่า เมื่อมีภิกษุอาคันตุกะรูปเดียวหรือหลายรูปมายังวัดที่ตนอยู่ ปาริวาสิกภิกษุต้องบอกวัตรแก่ภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้น ตามนัยที่กล่าวแล้วนั่นแล

อนึ่ง พึงทราบ รัตติเฉทและวัตตเภท ในเรื่องการบอกวัตรแก่ภิกษุอาคันตุกะนี้ ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า

สเจ อาคนฺตุกา มุหุตฺตํ วิสฺสมิตฺวา วา อวิสฺสมิตฺวา เอว วา วิหารมชฺเฌน คจฺฉนฺติ, เตสมฺปิ อาโรเจตพฺพํ. สเจ ตสฺส อชานนฺตสฺเสว คจฺฉนฺติ, อยญฺจ ปน คตกาเล ชานาติ, คนฺตฺวา อาโรเจตพฺพํ. สมฺปาปุณิตุํ อสกฺโกนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโทว โหติ, น วตฺตเภททุกฺกฏํ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๒/๗๖)

ถ้าภิกษุอาคันตุกะ (ผ่านเข้ามาในวัดที่ปาริวาสิกภิกษุอยู่) พักครู่เดียวหรือไม่พัก ไปในท่ามกลางวัดนั่นเทียว ควรบอกวัตรแม้แก่

ภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้น ถ้าภิกษุอาคันตุกะไปเสีย เมื่อปาริวาสิกภิกษุนั้นยังไม่ทันรู้ แต่ว่าปาริวาสิกภิกษุนี้รู้ในเวลาที่ภิกษุเหล่านั้นไปเสียแล้ว พึงไปบอก เมื่อไม่อาจจะไปทัน เป็นเพียงรัตติเฉทอย่างเดียว ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท

ฝ่ายภิกษุอาคันตุกะเหล่าใด ไม่เข้าสู่บริเวณที่อยู่ของภิกษุทั้งหลาย แต่เข้าอุปจารสีมาแล้วไปเสียและปาริวาสิกภิกษุนี้ได้ยินเสียงร่ม หรือเสียงไอ หรือเสียงจามของภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้น รู้ว่าเป็นอาคันตุกะ พึงไปบอก แม้รู้ในเวลาที่พวกเธอไปแล้ว ก็ควรตามไปบอกทีเดียว เมื่อไม่สามารถจะไปทัน ก็เป็นเพียงรัตติเฉทอย่างเดียว ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท

ฝ่ายภิกษุอาคันตุกะใด มาในกลางคืนแล้วไปเสียในกลางคืนนั่นเอง แม้ภิกษุอาคันตุกะนั้น ย่อมทำให้เป็นรัตติเฉทแก่ปาริวาสิกภิกษุนั้น แต่เพราะไม่รู้ จึงไม่มีอาบัติทุกกฏเพราะวัตตเภท

ในกุรุนทีกล่าวว่า ถ้าปาริวาสิกภิกษุไม่รู้นั่นเทียว (ว่าเป็นรัตติเฉท อยู่ปริวาสหรือประพฤติมานัตไม่ครบราตรี) กระทำอัพภานกรรม อัพภานกรรมนั้นไม่เป็นอันทำแท้ เพราะเหตุนั้น **ควรนับราตรีให้เกินไว้ แล้วจึงค่อยทำอัพภานกรรม นี้เป็นข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด**

ปาริวาสิกภิกษุเห็นภิกษุไปด้วยเรือในแม่น้ำเป็นต้นก็ดี ยืนอยู่ที่ฟากโน้นก็ดี ไปในอากาศก็ดี ดำรงอยู่ในที่ไกลมีภูเขา บนบกและป่าเป็นต้นก็ดี ถ้ามีความกำหนดได้ว่า เป็นภิกษุ พึงไปบอกด้วยเรือเป็นต้น หรือพึงตะโกนบอกดังๆ หรือพึงรีบตามไปบอก เมื่อไม่บอกเป็นรัตติเฉทด้วย เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภทด้วย ถ้าว่าแม้พยายาม

อยู่ ก็ไม่สามารถจะไปให้ทันหรือให้ได้ยิน เป็นเพียงรัตติเฉท ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท

ฝ่ายพระสังฆเสนาภยเถระ กล่าวด้วยอำนาจแห่งวิสัยและอวิสัยว่า ได้ยินว่า เมื่อไม่บอกในวิสัย (ที่จะบอกได้) เป็นรัตติเฉทด้วย เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภทด้วย แต่ในอวิสัยไม่มีทั้ง ๒ อย่าง ส่วนพระกรวิกติสสเถระกล่าวว่า **ความกำหนดว่า ผู้นี้เป็นสมณะนั่นแลเป็นประมาณ ถ้าแม้ไม่ใช่วิสัย (ที่จะบอกได้) ไม่มีทุกกฏเพราะวัตตเภทเท่านั้น แต่คงเป็นรัตติเฉทแท้**

๓. คำว่า **พึงบอกในวันอุโบสถ** มีความว่า จริงอยู่ ภิกษุอาคันตุกะทั้งหลายย่อมมาด้วยตั้งใจว่า "พวกเราจักไปให้ทันอุโบสถ" แม้ไปด้วยฤทธิ์ทราบว่า เป็นวันอุโบสถ ย่อมลงทำอุโบสถกรรม เพราะเหตุนั้น ปาริวาสิกภิกษุจึงควรบอกในวันอุโบสถ เพื่อชำระภิกษุอาคันตุกะ

๔. คำว่า **พึงบอกในวันปวารณา** มีคำอธิบายเช่นเดียวกันกับวันอุโบสถ

๕. คำว่า **ถ้าอาพาธพึงส่งทูตให้ไปบอก** มีความว่า ปาริวาสิกภิกษุป่วยไข้ไม่สามารถไปบอกวัตรได้ ก็ให้ส่งทูตไปบอกแทน คำว่า **ทูต** ในที่นี้หมายเอาภิกษุเท่านั้น สมดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

อนุปสมฺปนฺนํ เปเสตุํ น วฏฺฏติ, ภิกฺขุํ เปเสตฺวา อาโรจาเปตพฺพํ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๓/๗๖)

ปาริวาสิกภิกษุไม่ควรส่งอนุปสัมบัน (สามเณร) ไปบอกแทน แต่พึงส่งภิกษุให้ไปบอก

หมวดที่ ๔

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ปริวาส

๑. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๒. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๓. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๔. ไม่พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๕. ไม่พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๖. ไม่พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๗. ไม่พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๘. ไม่พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๙. ไม่พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่หาภิกษุมิได้ เว้นแต่ไปกับปกตัตต-

ภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

คำอธิบายหมวดที่ ๔

คำว่า **อาวาสที่ไม่มีภิกษุ** ได้แก่ วัดที่ว่างเปล่า ภิกษุแม้รูปเดียวก็ไม่มีอยู่ในวัดใด ปาริวาสิกภิกษุไม่พึงไปเพื่อต้องการอยู่ในวัดนั้น เพราะราตรีที่ปาริวาสิกภิกษุอยู่ในวัดอันว่างเปล่านั้น จะเป็นราตรีที่นับไม่ได้ แต่จะไปอยู่กับปกตัตตภิกษุย่อมควร

จริงอยู่เมื่ออันตราย ๑๐ อย่าง มีอยู่ในวัดเดิมที่ปาริวาสิกภิกษุอยู่นั้น ถึงแม้วัดที่จะไป (เป็นวัดที่ว่างเปล่าไม่มีภิกษุอยู่) ราตรีทั้งหลายจะนับไม่ได้ก็ตาม ก็ควรไปเสีย เพื่อพ้นจากอันตรายนั่นเทียว เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า เว้นแต่มีอันตราย ดังนี้ (อันตราย ๑๐ อย่าง คือ ๑. พระราชาเสด็จมา ๒. โจรมาปล้น ๓. ไฟไหม้ ๔. คนมามาก ๕. น้ำหลากมา ๖. ผีเข้าภิกษุ ๗. สัตว์ร้ายเข้ามา ๘. งูร้ายเลื้อยเข้ามา ๙. ภิกษุอาพาธหนัก ๑๐. มีอันตรายแก่พรหมจรรย์)

๒ บทแห่งอาวาสและสถานที่ไม่ใช่อาวาสนั้น พระผู้มีพระภาคทรงถือเอาด้วยบทที่ ๓ (อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาส)

หมวดที่ ๕

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ปริวาส

๑. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๒. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มี

ภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๓. ไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๔. ไม่พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๕. ไม่พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๖. ไม่พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๗. ไม่พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๘. ไม่พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

๙. ไม่พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ เว้นแต่มีอันตราย

คำอธิบายหมวดที่ ๕

คำว่า **สังวาส** แปลว่า ธรรมเป็นที่อยู่ร่วมกัน ได้แก่ กรรมที่พึงทำร่วมกัน อุทเทส (ปาติโมกข์) ที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีศีลเสมอกัน ส่วนคำว่า นานาสังวาสก์ (นานาสังวาสกะ) แปลว่า ผู้มีสังวาสต่างกัน ฉะนั้น ภิกษุนานาสังวาสก์ จึงได้แก่ ภิกษุผู้มีธรรมเป็นที่อยู่ร่วมกันเหล่านี้ต่างจากสงฆ์

ภิกษุนานาสังวาสก์นั้นมี ๒ ประเภท คือ

๑. กัมมนานาสังวาสก์ คือ ภิกษุผู้เป็นนานาสังวาสด้วยอำนาจแห่งอุกเขปนียกรรม ได้แก่ ภิกษุที่ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม คือถูกยกออกจากหมู่คณะ ไม่ให้บริโภคร่วม อยู่ร่วมกับสงฆ์ (นิยมเรียกกันว่าถูกยกวัตร) เพราะไม่เห็นอาบัติ ไม่ทำคืนอาบัติ หรือไม่สละทิฏฐิอันชั่วช้า (มิจฉาทิฏฐิ) อย่างใดอย่างหนึ่ง

๒. ลัทธินานาสังวาสก์ คือ ภิกษุผู้เป็นนานาสังวาสเพราะลัทธิ (ความเห็น) ของตน ได้แก่ ภิกษุผู้ประพฤติตามภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว (สารตฺถ. ๒/๔๓๙/๔๑๑)

ไม่ควรทำวินัยกรรมกับภิกษุผู้เป็นนานาสังวาสทั้งสองประเภทนี้ แม้เพราะไม่บอกวัตรแก่ภิกษุนานาสังวาสก์เหล่านั้น รัตติเฉท (ความขาดแห่งราตรี) ย่อมไม่มี ที่อยู่นั้นย่อมเป็นเหมือนอาวาสที่ไม่มีภิกษุนั่นเอง เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสไว้ว่า ปาริวาสิกภิกษุไม่พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่มีภิกษุเป็นนานาสังวาสก์อยู่ เว้นไว้แต่ไปกับปกตัตตภิกษุหรือมีอันตราย คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วในอุโบสถขันธกะนั่นแล

จริงอยู่ ภิกษุลัทธินานาสังวาสก์นี้ย่อมทำกรรมของภิกษุอื่นให้เสียได้ ดังอุทาหรณ์ว่า

โย สํเฆน อุกฺเขปนียกตานํ อธมฺมวาทีนํ ปกฺเข นิสินฺโน “ตุมฺเห กึ ภณถา”ติ เตสญฺจ อิตเรสญฺจ ลทฺธึ สุตฺวา “อิเม อธมฺมวาทิโน, อิตเร ธมฺมวาทิโน”ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทติ, อยํ เตสํ มชฺเฌ นิสินฺโนว เตสํ นานาสํวาสโก โหติ, กมฺมํ โกเปติ, อิตเรสมฺปิ หตฺถปาสํ อนาคตตฺตา โกเปติ. เอวํ อตฺตนาว อตฺตานํ นานาสํวาสกํ กโรติ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๔๔/๔๕๕)

ภิกษุใด นั่งในฝ่ายแห่งเหล่าอธรรมวาที ผู้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมแล้ว ถามว่าพวกท่านกล่าวอย่างไร ได้ฟังลัทธิ (ความเห็น) ของพวกเธอและของอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ยังจิตให้เกิดขึ้นว่า “ภิกษุเหล่านี้เป็นอธรรมวาที ภิกษุนอกจากนี้เป็นธรรมวาที แต่ภิกษุนี้ก็ยังคงนั่งในท่ามกลางแห่งพวกภิกษุอธรรมวาทีนั้น ย่อมเป็นนานาสังวาสก์ของพวกเธอ ย่อมยังกรรมให้กำเริบ ชื่อว่ายังกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งให้กำเริบด้วย เพราะข้อที่เธอไม่มาเข้าหัตถบาส (หมายถึง ทั้ง ๒ ฝ่ายอยู่ในสีมาเดียวกัน) ภิกษุย่อมทำตนให้เป็นนานาสังวาสก์ ด้วยตนเองเทียว ด้วยประการอย่างนี้

หมวดที่ ๖

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ปริวาส

๑. พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

๒. พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุ

เป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

๓. พึงออกจากอาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

๔. พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

๕. พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

๖. พึงออกจากสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

๗. พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

๘. พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่สถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

๙. พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์ ที่รู้ว่าเราสามารถไปถึงในวันนี้ทีเดียว

คำอธิบายหมวดที่ ๖

คำว่า **ภิกษุสมานสังวาสก์** ได้แก่ ภิกษุผู้มีสังวาส คือ ธรรมเป็นที่อยู่ร่วมกันเสมอกันกับสงฆ์ เพราะไม่ได้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนิยกรรมเป็นต้น ตามที่กล่าวแล้ว

สรุปว่า ปาริวาสิกภิกษุไม่พึงออกจากอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่ไม่มีภิกษุ หรือมีภิกษุแต่เป็นนานาสังวาสก์ เว้นแต่ไปกับปกตัตตภิกษุ หรือมีอันตราย

และแม้ว่าไม่มีอันตราย ปาริวาสิกภิกษุย่อมได้เพื่อจะไปสู่อาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสที่มีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์อยู่ ที่ตนรู้ว่าสามารถจะไปถึงในวันนั้นได้ (หมายความว่า เดินทางไปรูปเดียวสู่สถานที่ซึ่งมีภิกษุเป็นสมานสังวาสก์อยู่ได้)

หมวดที่ ๗

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ปริวาส

๑. ไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงอันเดียวกันในอาวาสกับปกตัตตภิกษุ

๒. ไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงอันเดียวกันในสถานที่ไม่ใช่อาวาสกับปกตัตตภิกษุ

๓. ไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงอันเดียวกันในอาวาสก็ดี ในสถานที่ไม่ใช่อาวาสก็ดี กับปกตัตตภิกษุ

๔. เห็นปกตัตตภิกษุแล้ว พึงลุกจากอาสนะ

๕. พึงนิมนต์ปกตัตตภิกษุให้นั่ง

๖. ไม่พึงนั่งบนอาสนะเดียวกันกับปกตัตตภิกษุ

๗. เมื่อปกตัตตภิกษุนั่งบนอาสนะต่ำ ไม่พึงนั่งบนอาสนะสูง

๘. เมื่อปกตัตตภิกษุนั่งบนพื้นดิน ไม่พึงนั่งบนอาสนะ

๙. ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมอันเดียวกันกับปกตัตตภิกษุ (ดังเพื่อนกัน)

๑๐. เมื่อปกตัตตภิกษุจงกรมอยู่ในที่จงกรมต่ำ ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมสูง

๑๑. เมื่อปกตัตตภิกษุจงกรม ณ พื้นดิน ไม่พึงจงกรมในที่จงกรม

คำอธิบายหมวดที่ ๗

สามข้อแรก อันมีคำว่า **ปาริวาสิกภิกษุไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงอันเดียวกันในอาวาส ในสถานที่ไม่ใช่อาวาส และในอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสกับปกตัตตภิกษุ**

คำว่า **อาวาส** ได้แก่ เสนาสนะที่เขาสร้างไว้เพื่อประโยชน์แก่การอยู่อาศัย (มีกุฏิเป็นต้น)

คำว่า **สถานที่ไม่ใช่อาวาส** ได้แก่ สถานที่มีอาทิอย่างนี้ คือ เรือนเจดีย์ เรือนโพธิ์ ร้านเก็บไม้กวาด ร้านเก็บไม้ โรงน้ำ เวจกุฎี (ห้องน้ำ) ซุ้มประตู

มีความว่า สถานที่เหล่านี้แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีที่มุงเป็นอันเดียวกัน กำหนดด้วยที่ที่น้ำตกจากชายคา

ในอรรถกถากุรุนทีแก้ว่า การที่ปาริวาสิกภิกษุและภิกษุผู้ถูก

สงฆ์ยกวัตรอยู่ร่วมกับปกตัตตภิกษุในที่มุงด้วยเครื่องมุง ๕ อย่าง (กระเบื้อง อิฐ ปูนขาว หญ้า ใบไม้) เหล่านั้น ท่านห้ามด้วยชายคา

เพราะเหตุนั้น ปาริวาสิกภิกษุไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงเดียวกันกับปกตัตตภิกษุในอาวาสหรือสถานที่ไม่ใช่อาวาสในที่มุงอันมีชายคาเดียวกันนั้น แม้มีอุปจารต่างๆ กัน และคำว่า **"อยู่"** ในที่นี้ได้แก่ การอยู่ด้วยอิริยาบถนอนเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงอิริยาบถอื่นด้วย ดังได้อธิบายไปแล้วในเรื่องรัตติเฉทข้อ **สหวาโส** (การอยู่ร่วม) ในเสนาสนะที่มีชายคาเดียวกันมีกุฏิเป็นต้น แม้จะนอนร่วมกันเพียวครู่เดียวก็ไม่ได้ ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

สเจ ปเนตฺถ ตทหุปสมฺปนฺเนปิ ปกตตฺเต ปฐมํ ปวิสิตฺวา นิปนฺเน สฏฺฐิวสฺโสปิ ปาริวาสิโก ปจฺฉา ปวิสิตฺวา ชานนฺโต นิปชฺชติ, รตฺติจฺเฉโท เจว วตฺตเภททุกฺกฏญฺจ. อชานนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโทว น วตฺตเภททุกฺกฏํ. สเจ ปน ตสฺมึ ปฐมํ นิปนฺเน ปจฺฉา ปกตตฺโต ปวิสิตฺวา นิปชฺชติ, ปาริวาสิโก จ ชานาติ, รตฺติจฺเฉโท เจว วตฺตเภททุกฺกฏญฺจ. โน เจ ชานาติ, รตฺติจฺเฉโทว น วตฺตเภททุกฺกฏํ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๔/๘๑)

ก็ถ้าว่า **ในที่มุงนี้** เมื่อปกตัตตภิกษุ แม้อุปสมบทในวันนั้นเข้าไปนอนก่อน ปาริวาสิกภิกษุแม้มีพรรษา ๖๐ เข้าไปทีหลังทั้งที่รู้อยู่ (ว่ามีปกตัตตภิกษุนอน) ก็ยังนอน เป็นรัตติเฉทด้วย ต้องอาบัติทุกกฏเพราะวัตตเภทด้วย เมื่อไม่รู้เป็นรัตติเฉทอย่างเดียว ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท ก็ถ้าว่า เมื่อปาริวาสิกภิกษุนั้น (เข้าไป) นอนก่อน ปกตัตตภิกษุเข้าไปนอนทีหลังและปาริวาสิกภิกษุก็รู้อยู่ เป็น

รัตติเฉทด้วยเป็นทุกกฏเพราะวัตตเภทด้วย ถ้าไม่รู้เป็นเพียงรัตติเฉท ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท

๔.,๕. คำว่า **เห็นปกตัตตภิกษุแล้ว พึงลุกจากอาสนะและพึงนิมนต์ให้นั่ง** มีความว่า ปาริวาสิกภิกษุเห็นปกตัตตภิกษุแล้วพึงลุกขึ้นทีเดียว และไม่ควรหลบหน้าไปเสีย พึงนิมนต์ปกตัตตภิกษุให้นั่ง ฝ่ายนวกภิกษุผู้เป็นปกตัตตะ ก็ไม่ควรไปยังที่อยู่ของพระเถระผู้อยู่ปริวาสด้วยหมายใจว่าจะก่อกวนเล่น ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

ตทหุปสมฺปนฺนมฺปิ ทิสฺวา วุฏฺฐาตพฺพเมว วุฏฺฐาย จ “อหํ อิมินา สุขนิสินฺโน วุฏฺฐาปิโต”ติ ปรมฺมุเขน น คนฺตพฺพํ, “อิทํ อาจริย อาสนํ, เอตฺถ นิสีทถา”ติ เอวํ นิมนฺเตตพฺโพเยว. นวเกน ปน “มหาเถรํ โอพทฺธํ กโรมี”ติ ปาริวาสิกตฺเถรสฺส สนฺติกํ น คนฺตพฺพํ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๔/๘๑)

ปาริวาสิกภิกษุเห็นปกตัตตภิกษุ แม้อุปสมบทในวันนั้น พึงลุกขึ้นทีเดียวและเมื่อลุกขึ้นแล้ว ก็ไม่ควรหลบหน้าไปเสียด้วยคิดว่า “เรานั่งสบายแล้ว ภิกษุนี้ทำให้เราต้องลุกขึ้น” เธอพึงนิมนต์ปกตัตตภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า “ท่านอาจารย์ นี้อาสนะ ขอนิมนต์ท่านนั่งบนอาสนะนี้เถิด” ฝ่ายนวกภิกษุผู้เป็นปกตัตตะ ก็ไม่ควรไปยังที่อยู่ของพระเถระผู้อยู่ปริวาส ด้วยตั้งใจว่า “เราจะทำพระมหาเถระให้เป็นผู้กระอักกระอ่วน”

๖. คำว่า **ไม่พึงนั่งบนอาสนะเดียวกันกับปกตัตตภิกษุ** มีความว่า อาสนะเดียวกันในที่นี้ หมายเอาเตียงและตั่งอันเป็นที่นั่ง

ของภิกษุผู้มีพรรษาเสมอกัน (พรรษาห่างกันเพียง ๒ พรรษา) แม้อาสนะยาว มีเสื่อและท่อนหนังเป็นต้น ก็ไม่ควรเช่นเดียวกัน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

เอกาสเนติ สมานวสฺสิกาสเน มญฺเจ วา ปีเฐ วา.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๔/๘๑)

คำว่า "**เอกาสเน** บนอาสนะเดียวกัน" ได้แก่ บนเตียงหรือตั่ง สำหรับภิกษุผู้มีพรรษาเสมอกัน (คือ อาสนะที่นั่งได้อย่างมากแค่ ๒ รูปซึ่งภิกษุผู้มีพรรษาห่างกันไม่เกิน ๒ พรรษานั่งรวมกันได้)

มญฺเจ วา ปีเฐ วาติ เอตฺถ วา-สทฺโท สมุจฺจยตฺโถ, เตน ตฏฺฏิกาจมฺมขณฺฑาทีสุ ทีฆาสเนสุปิ นิสีทิตุํ น วฏฺฏติ ทีปิตํ โหติ.

(วิมติ. ๒/๒๘๒)

วา ศัพท์ ในคำว่า "**มญฺเจ วา ปีเฐ วา** บนเตียงหรือตั่ง" เป็นต้นนี้ มีอรรถสมุจจยะ (รวบรวม) เพราะเหตุนั้น ย่อมเป็นอันท่านแสดงว่า ปาริวาสิกภิกษุจะนั่งบนอาสนะแม้ที่ยาวมีเสื่อและท่อนหนังเป็นต้น (ร่วมกับปกตัตตภิกษุ) ย่อมไม่ควร

๗. คำว่า **เมื่อปกตัตตภิกษุนั่งบนอาสนะต่ำ ไม่พึงนั่งบนอาสนะสูง** มีเนื้อความชัดเจนแล้ว

๘. คำว่า **เมื่อปกตัตตภิกษุนั่งบนพื้นดิน ไม่พึงนั่งบนอาสนะ** มีความว่า เมื่อปกตัตตภิกษุนั่งอยู่บนแผ่นดิน ฝ่ายปาริวาสิกภิกษุไม่พึงนั่งบนอาสนะ โดยที่สุดแม้เป็นเครื่องลาดหญ้าหรือแม้เป็นเนินทรายที่สูงกว่า แต่จะนั่งเว้นอุปจาระไว้ ๑๒ ศอก ควรอยู่ (นั่งห่าง ๖ เมตรได้)

๙. คำว่า **ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมอันเดียวกันกับปกตัตตภิกษุ (ดังเพื่อนกัน)** มีเนื้อความชัดเจนแล้ว

๑๐. คำว่า **เมื่อปกตัตตภิกษุจงกรมอยู่ในที่จงกรมต่ำ ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมสูง** มีเนื้อความชัดเจนแล้ว

๑๑. คำว่า **เมื่อปกตัตตภิกษุจงกรมอยู่ ณ พื้นดิน ไม่พึงจงกรมในที่จงกรม** มีความว่า เมื่อปกตัตตภิกษุจงกรมอยู่ ณ พื้นดินที่ไม่ได้ปันแดน (แบ่งเขต) ปาริวาสิกภิกษุไม่พึงจงกรม ณ ที่จงกรมอันปันแดนเกลี่ยทรายประกอบราวที่เหนี่ยว แม้เป็นที่ต่ำและไม่จำเป็นต้องกล่าวอะไรในที่จงกรมที่พร้อมเสร็จด้วยการก่ออิฐทั้งแวดล้อมด้วยกำแพงแก้ว แต่ถ้ามีที่จงกรมอันล้อมด้วยกำแพงประกอบด้วยซุ้มประตู หรือว่ามีที่จงกรมที่กำบังดี ณ ระหว่างเขาระหว่างป่าและระหว่างกอไม้ จะจงกรมในที่จงกรมเช่นนั้นสมควรอยู่ จะเว้นอุปจาร (๑๒ ศอก) จงกรม ณ ที่จงกรมแม้ไม่ได้กำบัง ก็ควร

หมวดที่ ๘

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ปริวาส

๑. ไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงเดียวกันในอาวาสกับภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า

๒. ....ฯลฯ............กับภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม

๓. ....ฯลฯ............กับภิกษุผู้ควรแก่มานัต

๔. ....ฯลฯ............กับภิกษุผู้ประพฤติมานัต

๕. ....ฯลฯ............กับภิกษุผู้ควรแก่อัพภาน

๖.,๗.,๘.,๙.,๑๐. ไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงเดียวกันในสถานที่ไม่ใช่อาวาสกับภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า......ฯลฯ

๑๑.,๑๒.,๑๓.,๑๔.,๑๕. ไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงเดียวกันในอาวาสก็ดี ในสถานที่ไม่ใช่อาวาสก็ดี กับภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า......ฯลฯ

๑๖.,๑๗.,๑๘.,๑๙.,๒๐. ไม่พึงนั่งบนอาสนะเดียวกันกับภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า......ฯลฯ

๒๑. เมื่อภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า...ฯลฯ...นั่งบนอาสนะต่ำ ไม่พึงนั่งบนอาสนะสูง

๒๒. เมื่อภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า......ฯลฯ....นั่งบนพื้นดิน ไม่พึงนั่งบนอาสนะ

๒๓. ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมเดียวกันกับภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า......ฯลฯ

๒๔. เมื่อภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า......ฯลฯ...จงกรมอยู่ในที่จงกรมต่ำ ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมสูง

๒๕. เมื่อภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่า......ฯลฯ...จงกรมอยู่ ณ พื้นดิน ไม่พึงจงกรมในที่จงกรม

คำอธิบายหมวดที่ ๘

คำว่า **ไม่พึงอยู่ (นอน) ในที่มุงเดียวกันในอาวาส ในสถานที่ไม่ใช่อาวาส และในอาวาสหรือในสถานที่ไม่ใช่อาวาส** มีความว่าอยู่ด้วยอิริยาบถนอนในเสนาสนะที่มีชายคาเดียวกันมีกุฏิเป็นต้นดังได้กล่าวแล้ว ฉะนั้น ปาริวาสิกภิกษุไม่พึงนอนในอาวาสหรือ

ในสถานที่ไม่ใช่อาวาสกับภิกษุผู้อยู่ปริวาสที่มีพรรษาแก่กว่าเป็นต้นเหล่านั้น สมดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

สเจ วุฑฺฒตเร ปาริวาสิเก ปฐมํ นิปนฺเน อิตโร ชานนฺโต ปจฺฉา นิปชฺชติ, รตฺติจฺเฉโท จสฺส โหติ วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ. วุฑฺฒตรสฺส ปน รตฺติจฺเฉโทว น วตฺตเภททุกฺกฏํ. อชานิตฺวา นิปชฺชติ, ทวินฺนมฺปิ วตฺตเภโท นตฺถิ, รตฺติจฺเฉโท ปน โหติ. อถ นวกปาริวาสิเก ปฐมํ นิปนฺเน วุฑฺฒตโร ปจฺฉา นิปชฺชติ, นวโก จ ชานาติ, รตฺติ จสฺส ฉิชฺชติ, วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ โหติ. วุฑฺฒตรสฺส รตฺติจฺเฉโทว น วตฺตเภโท. โน เจ ชานาติ, ทฺวินฺนมฺปิ วตฺตเภโท นตฺถิ, รตฺติจฺเฉโท ปน โหติ. สเจ เทฺวปิ อปจฺฉาปุริมํ นิปชฺชนฺติ, วุฑฺฒตรสฺส รตฺติจฺเฉโทว อิตรสฺส วตฺตเภโทปิ

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๔-๒๖๕/๘๒)

ถ้าเมื่อปาริวาสิกภิกษุผู้แก่ (พรรษา) กว่านอนก่อน ฝ่ายปาริวาสิกภิกษุผู้อ่อน (พรรษา) กว่านอนทีหลังทั้งที่รู้อยู่ เธอเป็นรัตติเฉทด้วย เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภทด้วย แต่สำหรับปาริวาสิกภิกษุผู้แก่กว่า เป็นเพียงรัตติเฉท ไม่เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภท ผู้อ่อนกว่าไม่รู้นอน ไม่เป็นวัตตเภทด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่เป็นรัตติเฉท ถ้าเมื่อปาริวาสิกภิกษุผู้อ่อนกว่านอนก่อน ผู้แก่กว่าจึงนอนทีหลังและผู้อ่อนกว่ารู้ ราตรีของเธอย่อมขาดด้วย เป็นทุกกฏเพราะวัตตเภทแก่เธอด้วย ฝ่ายผู้แก่กว่า เป็นเพียงรัตติเฉท ไม่เป็นวัตตเภท ถ้าผู้อ่อนกว่าไม่รู้ ไม่เป็นวัตตเภทด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่ย่อมเป็นรัตติเฉท ถ้าทั้ง ๒ ฝ่ายนอนพร้อมกันไม่ก่อนไม่หลัง ผู้แก่กว่าเป็นเพียง

รัตติเฉท ฝ่ายผู้อ่อนกว่าเป็นทั้งรัตติเฉท เป็นทั้งวัตตเภท

แม้ปาริวาสิกภิกษุ ๒ รูปผู้มีพรรษาเท่ากันนอนด้วยกัน ก็มีวินิจฉัยเดียวกันนี้ ต่างกันแต่เพียงว่า เมื่อนอนพร้อมกันไม่ก่อนไม่หลัง เป็นเพียงรัตติเฉทเท่านั้น ไม่เป็นวัตตเภท ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

สเจ เทฺวปิ อปจฺฉาปุริมํ นิปชฺชนฺติ, ทฺวินฺนมฺปิ รตฺติจฺเฉโทเยว, น วตฺตเภโท. สเจ หิ เทฺว ปาริวาสิกา เอกโต วเสยฺยุํ, เต อญฺญมญฺญสฺส อชฺฌาจารํ ญตฺวา อคารวา วา วิปฺปฏิสาริโน วา หุตฺวา ปาปิฏฺฐตรํ วา อาปตฺตึ อาปชฺเชยฺยุํ วิพฺภเมยฺยุํ วา, ตสฺมา เนสํ สหเสยฺยา สพฺพปฺปกาเรน ปฏิกฺขิตฺตา.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๕/๘๒)

ถ้าแม้ปาริวาสิกภิกษุผู้มีพรรษาเท่ากัน ๒ รูป นอนพร้อมกันไม่ก่อนไม่หลัง เป็นรัตติเฉทเท่านั้น ไม่เป็นวัตตเภท (ทั้ง ๒ ฝ่าย) ก็ถ้าปาริวาสิกภิกษุ ๒ รูปพึงอยู่ด้วยกัน พวกเธอพึงรู้อัชฌาจาร (ข้อประพฤติเสียหาย) ของกันและกัน จะพึงเป็นผู้ไม่มีความเคารพ หรือมีความเดือดร้อนใจ แล้วต้องอาบัติที่เลวทรามกว่าหรือสึกเสีย เพราะเหตุนั้น การนอนร่วมกันของพวกเธอ พระผู้มีพระภาคจึงทรงห้ามโดยประการทั้งปวง ฉะนี้แล

ส่วนคำอธิบายข้อวัตรที่เหลือ พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วนั่นแล

ข้อควรทราบเกี่ยวกับการขอและการสวดกรรมวาจา

๑. ลักษณะการขอปริวาสเป็นต้น

(แม้การสวดกรรมวาจา ก็จะคล้อยไปตามคำขอนั่นแหละ)

๑) **สงฆ์เมื่อจะให้ปฏิจฉันนปริวาส** รู้ว่าภิกษุปกปิดอาบัติไว้โดยนัยดังกล่าวแล้วตั้งแต่ทีแรก ลำดับนั้นกำหนดวันปกปิดอาบัติและจำนวนอาบัติที่ปกปิดไว้

๑.๑) เมื่อภิกษุปกปิดอาบัติไว้ตัวเดียว ๑ วัน ควรให้ขอปริวาสอย่างนี้ว่า

อหํ ภนฺเต **เอกํ** อาปตฺตึ อาปชฺชึ สญฺเจตนิกํ สุกฺกวิสฺสฏฺฐึ **เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนํ**

๑.๒) เมื่อต้องอาบัติ ๒ ตัว ๓ ตัว หรือมากกว่านั้นควรกล่าวว่า **เทฺว** อาปตฺติโย, **ติสฺโส** อาปตฺติโย ดังนี้เป็นต้น

๑.๓) เมื่อต้องอาบัติมากกว่านั้นไปจะเป็น ๑๐๐ ตัวก็ตาม ๑,๐๐๐ ตัวก็ตามควรกล่าวว่า

สมฺพหุลา อาปตฺติโย

๒) **คำขอปริวาสในอาบัติที่มีวัตถุต่างกัน**

๒.๑) ด้วยการนับจำนวน **(เอกํ สุกฺกวิสฺสฏฺฐึ)** อย่างนี้ว่า

อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา สํฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ **เอกํ สุกฺกวิสฺสฏฺฐึ เอกํ กายสํสคฺคํ เอกํ ทุฏฺฐุลฺลวาจํ เอกํ อตฺตกามํ เอกํ สญฺจริตฺตํ** เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย

๒.๒) ด้วยอำนาจการบอกวัตถุ **(นานาวตฺถุกาโย)** อย่างนี้ว่า

อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา สํฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ **นานาวตฺถุกาโย** เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย

๒.๓) ด้วยอำนาจแห่งชื่อที่ทั่วไปแก่อาบัติประเภทเดียวกัน **(สํฆาทิเสสา)** อย่างนี้ว่า

อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา **สํฆาทิเสสา** อาปตฺติโย อาปชฺชึ เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย

๒.๔) ด้วยอำนาจแห่งชื่อที่ทั่วไปแก่อาบัติทั้งปวง **(อาปตฺติโย)** อย่างนี้ว่า

อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา **อาปตฺติโย** อาปชฺชึ เอกาหปฺ-ปฏิจฺฉนฺนาโย ดังนี้ก็ควร

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๗๔-๒๗๕, กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๖)

จริงอยู่ วินัยกรรมคือปริวาสเป็นต้นนี้ **จะทำเนื่องด้วยวัตถุ โคตร นาม (ชื่อ) และเนื่องด้วยอาบัติ ใช้ได้ทั้งหมด**

ชื่อว่า **วัตถุ** เพราะเป็นอาการล่วงละเมิด

ชื่อว่า **โคตร** เพราะเป็นอาการที่ไม่สาธารณะกับอาการอื่น

ชื่อว่า **นาม (ชื่อ)** เพราะเป็นชื่อที่ทั่วไปแก่อาบัติประเภทเดียวกันและเป็นชื่อที่ทั่วไปแก่อาบัติทั้งปวง

ชื่อว่า **อาบัติ** เพราะเป็นโทษที่ภิกษุพึงต้องด้วยวีติกกมะนั้นๆ ในคำว่าวัตถุเป็นต้นนั้น

คำว่า **สุกฺกวิสฺสฏฺฐิ** จัดเป็นวัตถุด้วย เป็นโคตรด้วย

คำว่า **สํฆาทิเสโส** จัดเป็นชื่อด้วย เป็นอาบัติด้วย

ด้วยการกล่าวว่า **สุกฺกวิสฺสฏฺฐิ, กายสํสคฺคํ** เป็นต้นดังนี้ก็ดี **นานาวตฺถุกาโย** ก็ดี ย่อมเป็นอันระบุถึงวัตถุและโคตร

ด้วยการกล่าวว่า **สํฆาทิเสโส** ก็ดี **อาปตฺติโย** ก็ดี ย่อมเป็นอันระบุถึงชื่อและอาบัติ

เพราะฉะนั้น **ในบรรดาวัตถุ โคตร นาม (ชื่อ) และอาบัติเหล่านั้น พระวินัยธรจะประกอบกรรมวาจาสวดด้วยคำประเภทใดประเภทหนึ่ง ใช้ได้ทั้งนั้น**

(กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๖, กงฺขาฏี [อภินว] ๒๗๗)

ตารางเปลี่ยนคำขอและคำสวด (ตามจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติ)

ปกปิดอาบัติ	คำบอกวันปกปิด	ปริวาสที่ขอ	
๑ วัน	เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	เอกาหปริวาสํ
๒ วัน	ทฺวีหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ทฺวีหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ทฺวีหปริวาสํ
๓ วัน	ตีหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ตีหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ตีหปริวาสํ
๔ วัน	จตูหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	จตูหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	จตูหปริวาสํ
๕ วัน	ปญฺจาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ปญฺจาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ปญฺจาหปริวาสํ
๖ วัน	ฉาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ฉาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ฉาหปริวาสํ
๗ วัน	สตฺตาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	สตฺตาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	สตฺตาหปริวาสํ
๘ วัน	อฏฺฐาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อฏฺฐาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อฏฺฐาหปริวาสํ
๙ วัน	นวาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	นวาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	นวาหปริวาสํ
๑๐ วัน	ทสาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ทสาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ทสาหปริวาสํ

๑๑ วัน	เอกาทสาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	เอกาทสาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	เอกาทสาหปริวาสํ
๑๒ วัน	ทฺวาทสาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ทฺวาทสาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ทฺวาทสาหปริวาสํ
๑๓ วัน	เตรสาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	เตรสาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	เตรสาหปริวาสํ
๑๔ วัน	จุทฺทสาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	จุทฺทสาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	จุทฺทสาหปริวาสํ
๑๕ วัน	ปกฺขปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ปกฺขปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ปกฺขปริวาสํ
๑๖-๒๙ วัน	อติเรกปกฺขปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกปกฺขปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกปกฺขปริวาสํ
๑ เดือน	มาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	มาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	มาสปริวาสํ
>๑-<๒ เดือน	อติเรกมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกมาสปริวาสํ
๒ เดือน	เทฺวมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	เทฺวมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	เทฺวมาสปริวาสํ
>๒-<๓ เดือน	อติเรกเทฺวมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกเทฺวมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกเทฺวมาสปริวาสํ
๓ เดือน	เตมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	เตมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	เตมาสปริวาสํ
>๓-<๔ เดือน	อติเรกเตมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกเตมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกเตมาสปริวาสํ
๔ เดือน	จตุมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	จตุมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	จตุมาสปริวาสํ

หมายเหตุ : เครื่องหมาย > คือ มากกว่า ,< คือ น้อยกว่า

>๔-<๕ เดือน	อติเรกจตุมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกจตุมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกจตุมาสปริวาสํ
๕ เดือน	ปญฺจมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ปญฺจมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ปญฺจมาสปริวาสํ
>๕-<๖ เดือน	อติเรกปญฺจมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกปญฺจมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกปญฺจมาสปริวาสํ
๖ เดือน	ฉมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ฉมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ฉมาสปริวาสํ
>๖-<๗ เดือน	อติเรกฉมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกฉมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกฉมาสปริวาสํ
๗ เดือน	สตฺตมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	สตฺตมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	สตฺตมาสปริวาสํ
>๗-<๘ เดือน	อติเรกสตฺตมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกสตฺตมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกสตฺตมาสปริวาสํ
๘ เดือน	อฏฺฐมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อฏฺฐมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อฏฺฐมาสปริวาสํ
>๘-<๙ เดือน	อติเรกอฏฺฐมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกอฏฺฐมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกอฏฺฐมาสปริวาสํ
๙ เดือน	นวมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	นวมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	นวมาสปริวาสํ
>๙-<๑๐ เดือน	อติเรกนวมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกนวมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกนวมาสปริวาสํ
๑๐ เดือน	ทสมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	ทสมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	ทสมาสปริวาสํ
>๑๐-<๑๑ เดือน	อติเรกทสมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกทสมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกทสมาสปริวาสํ

หมายเหตุ : เครื่องหมาย > คือ มากกว่า ,< คือ น้อยกว่า

๑๑ เดือน	เอกาทสมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	เอกาทสมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	เอกาทสมาสปริวาสํ
>๑๑-<๑๒ เดือน	อติเรกเอกาทสมาสปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกเอกาทสมาสปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกเอกาทสมาสปริวาสํ
๑ ปี	เอกสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	เอกสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	เอกสํวจฺฉรปริวาสํ
๑ ปีกว่าไม่ถึง ๒ ปี	อติเรกสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกสํวจฺฉรปริวาสํ
๒ ปี	เทฺวสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	เทฺวสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	เทฺวสํวจฺฉรปริวาสํ
>๒-<๓ ปี	อติเรกเทฺวสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกเทฺวสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกเทฺวสํวจฺฉรปริวาสํ
๖๐ ปี	สฏฺฐิสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	สฏฺฐิสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	สฏฺฐิสํวจฺฉรปริวาสํ
๖๐ ปีกว่า ไม่ถึง ๗๐ ปี	อติเรกสฏฺฐิสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนาโย	อติเรกสฏฺฐิสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ	อติเรกสฏฺฐิสํวจฺฉรปริวาสํ

หมายเหตุ : เครื่องหมาย > คือ มากกว่า ,< คือ น้อยกว่า

๒. วิธีเปลี่ยนวิภัตติ

หากภิกษุผู้ต้องอาบัติกรณีเหมือนกันมีมาก เวลาสวดกรรมวาจา ถ้าต้องการสวดครั้งละ ๒ หรือ ๓ รูป ก็ได้ ห้ามเกิน ๓ รูป เพราะถ้า ๔ รูปขึ้นไป ก็เป็นสงฆ์ทำไม่ได้ การสวดให้ครั้งละ ๒ หรือ ๓ รูปนั้นมีวิธีเปลี่ยนวิภัตติ ที่คำสวดในบางแห่ง

เปลี่ยนวิภัตติชื่อตัว**ประธาน**ในประโยค ดังนี้

๑ รูปว่า **อยํ ติสฺโส ภิกฺขุ**

๒ รูปว่า **อยญฺจ ติสฺโส อยญฺจ ทตฺโต ภิกฺขู**

๓ รูปว่า **อยญฺจ ติสฺโส อยญฺจ ทตฺโต อยญฺจ นาโค ภิกฺขู**

เปลี่ยนวิภัตติตัว**กิริยา** ดังนี้

๑ รูปว่า **อาปชฺชิ, ชานาติ, สรติ, ยาจติ, ยาจิ.**

๒ หรือ ๓ รูปว่า **อาปชฺชึสุ, ชานนฺติ, สรนฺติ, ยาจนฺติ, ยาจึสุ.**

เปลี่ยนวิภัตติตัว**นาม** ดังนี้

๑ รูปว่า **โส สํฆํ, เวมติโก, ภิกฺขุโน**

๒ หรือ ๓ รูปว่า **เต สํฆํ, เวมติกา, ภิกฺขูนํ**

เปลี่ยนวิภัตติตัว**ประธาน**และตัว**กิริยา** ท้ายคำบอกวัตร

ในคำบอกวัตรปริวาสหรือมานัต ๒ บทสุดท้ายว่า **สํโฆ ธาเรตุ** จะมีการเปลี่ยนคำพูดไปตามจำนวนภิกษุที่ตนบอก ดังต่อไปนี้

บอกแก่ภิกษุ ๑ รูป ใช้คำว่า **อายสฺมา ธาเรตุ**

บอกแก่ภิกษุ ๒ รูป ใช้คำว่า **อายสฺมนฺตา ธาเรนฺตุ**
บอกแก่ภิกษุ ๓ รูป ใช้คำว่า **อายสฺมนฺโต ธาเรนฺตุ**
บอกแก่ภิกษุ ๔ รูปขึ้นไป ใช้คำว่า **สํโฆ ธาเรตุ**

(จำง่ายๆ ว่า หมา ตา โต สํโฆ ธาเรตุ)

๓. ตัวอย่างคำบอกวัตร

อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา สํฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย, โสหํ สํฆํ สมฺพหุลานํ อาปตฺตีนํ เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ เอกาหปริวาสํ ยาจึ, ตสฺส เม สํโฆ สมฺพหุลานํ อาปตฺตีนํ เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนานํ เอกาหปริวาสํ อทาสิ, โสหํ ปริวสามิ เวทิยามหํ ภนฺเต, เวทิยตีติ มํ **สํโฆ ธาเรตุ.**

๔. คำขอมูลายปฏิกัสสนา

เมื่อต้องอันตราบัติ (อาบัติซ้อน) ในวาระต่างๆ

๑) ซ้อนขณะกำลังอยู่ปริวาส ใช้คำว่า

โสหํ ปริวสนฺโต อนฺตรา สมฺพหุลา สํฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนาโย ฯเปฯ

ข้าพเจ้านั้นกำลังอยู่ปริวาส ได้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสหลายตัวในระหว่าง ที่ปกปิดไว้ ๑ วัน ฯลฯ

๒) ซ้อนขณะอยู่ปริวาสแล้ว เป็นผู้ควรแก่มานัต ใช้คำว่า

โสหํ ปริวุตฺถปริวาโส มานตฺตารโห ฯเปฯ

ข้าพเจ้านั้นอยู่ปริวาสแล้ว เป็นผู้ควรแก่มานัต ฯลฯ

๓) ซ้อนขณะประพฤติมานัต ใช้คำว่า

โสหํ มานตฺตํ จรนฺโต ฯเปฯ

ข้าพเจ้านั้นประพฤติมานัตอยู่ ฯลฯ

๔) ซ้อนขณะประพฤติมานัตแล้ว เป็นผู้ควรแก่อัพภาน ใช้คำว่า

โสหํ จิณฺณมานตฺโต อพฺภานารโห ฯเปฯ

ข้าพเจ้านั้นประพฤติมานัตแล้ว เป็นผู้ควรแก่อัพภาน ฯลฯ

๕. คำขอมานัต

เมื่อต้องอันตราบัติ ในวาระต่าง ๆ

ถ้าต้องอันตราบัติหรืออาบัติซ้อนขณะอยู่ประพฤติปริวาสก็ดี เป็นผู้ควรแก่มานัตก็ดี เมื่อล้มของเดิมและอยู่ประพฤติปริวาสใหม่แล้ว เวลาขึ้นมานัตจะไม่มีคำว่า **อนฺตรา** ในคำขอมานัต เพราะขอมานัตเพื่ออาบัติทุกตัวเลยไม่ใช่เฉพาะอาบัติที่ต้องในระหว่าง แต่ถ้าต้องอันตราบัติขณะประพฤติมานัติก็ดี เป็นผู้ควรแก่อัพภานก็ดี เมื่อล้มของเดิมและอยู่ประพฤติปริวาสใหม่แล้ว เวลาขึ้นมานัตต้องมีคำว่า **อนฺตรา** ในคำขอมานัตด้วย คือ ขอมานัตเฉพาะตัวที่ต้องในระหว่าง เพราะอาบัติก่อนหน้านี้ได้ขอมานัตมาเรียบร้อยแล้ว

(ประมวลคำอธิบายมาจาก วิ. จูฬ. ๖/๑๕๗-๑๖๓/๑๒๗-๑๓๓)

๖. วินิจฉัย เอกจฺจํ เอกจฺเจ

ถามว่า: การใส่คำว่า **เอกจฺจํ เอกจฺเจ** เข้าไปในคำขอคำสวดของสุทธันตปริวาสประเภทที่รวบรวมอาบัติทั้งที่รู้และไม่รู้ ระลึกได้

และระลึกไม่ได้ สงสัยและไม่สงสัยในที่สุดแห่งราตรีนั้น ถูกต้องหรือไม่

ตอบว่า: ในเรื่องนี้มีความเห็นอยู่ ๒ มติด้วยกัน คือ

มติแรก อาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่าไม่สมควรที่จะใส่เข้าไป เพราะทั้งในพระบาลีและอรรถกถาไม่ได้แสดงกรรมวาจาที่ใส่คำว่า **เอกจฺจํ เอกจฺเจ** เข้าไปเลย ฉะนั้น ด้วยกรรมวาจาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็ครอบคลุมอาบัติทั้งที่ภิกษุรู้และไม่รู้ ระลึกได้และไม่ได้ สงสัยและไม่สงสัยในที่สุดแห่งราตรีได้อยู่แล้ว สามารถออกจากอาบัติสังฆาทิเสสกรณีดังกล่าวได้

โดยการอ้างคำว่า **"เอวํ โข สุทฺธนฺตปริวาโส ทาตพฺโพ** สุทธันตปริวาสอันสงฆ์พึงให้อย่างนี้แล" ในสมุจจยขันธกะ ว่าพระดำรัสนี้แหละ เป็นตัวบ่งบอก หรือกำหนดแน่นอน หรือมีใจความว่าสุทธันตปริวาสอันสงฆ์พึงให้ด้วยกรรมวาจานี้เท่านั้น ส่วนคำว่า **อาปตฺติปริยนฺตํ เอกจฺจํ ชานาติ, เอกจฺจํ น ชานาติ, รตฺติปริยนฺตํ เอกจฺจํ ชานาติ, เอกจฺจํ น ชานาติ, อาปตฺติปริยนฺตํ เอกจฺจํ สรติ, เอกจฺจํ น สรติ,...**เป็นต้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงประเภทของภิกษุผู้จะต้องขอสุทธันตปริวาสเท่านั้น ไม่ใช่คำที่จะเอามาแต่งเป็นกรรมวาจา

เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว ก็จะต้องแต่งกรรมวาจาให้แก่ภิกษุ ๓ ประเภท คือ ๑) ภิกษุผู้รู้ ระลึกได้ และไม่สงสัยทั้งที่สุดอาบัติและที่สุดราตรี ๒) ภิกษุผู้ไม่รู้ ระลึกไม่ได้ และสงสัยในที่สุดอาบัติ แต่รู้ ระลึกได้ และไม่สงสัยในที่สุดราตรี ๓) ภิกษุผู้รู้ ระลึกได้ และไม่สงสัย

ในที่สุดอาบัติบางตัว บางตัวไม่รู้ ระลึกไม่ได้ และสงสัยในที่สุดอาบัติ แต่รู้ ระลึกได้ และไม่สงสัยในที่สุดราตรี ที่ท่านแสดงไว้ว่าต้องขอปริวาสอย่างอื่นว่า **อาปตฺติปริยนฺตํ ชานาติ, รตฺติปริยนฺตํ ชานาติ, อาปตฺติปริยนฺตํ สรติ, รตฺติปริยนฺตํ สรติ,...** ดังนี้เป็นต้น

มติที่สอง อาจารย์อีกพวกหนึ่งไม่เห็นด้วยกับมติแรกโดยกล่าวว่าการใส่คำว่า **เอกจฺจํ เอกจฺเจ** เข้าไปในคำขอคำสวดของสุทธันตปริวาสประเภทที่มีการรวมอาบัติดังกล่าวมาแล้ว เป็นการกระทำที่รอบคอบดีที่สุดแล้ว เพราะได้ออกชื่ออาบัติทุกกรณีที่ภิกษุต้องอย่างไม่มีเหลือ เหมือนกับปริวาสประเภทอื่นที่ผ่านมา (ในพระ-บาลีพระผู้มีพระภาคทรงแสดงปริวาสประเภทอื่นก่อน) คือภิกษุจะต้องขอปริวาสและพระวินัยธรก็ต้องสวดกรรมวาจาให้ตรงกับกรณีที่ภิกษุนั้นต้องอาบัติจริงๆ จึงจะเป็นอันออกจากอาบัติสังฆาทิเสสได้อย่างบริสุทธิ์ถูกต้อง

และเป็นที่น่าสงสัยมากว่าถ้าไม่ได้ใส่คำว่า **เอกจฺจํ เอกจฺเจ** นี้เข้าไปแล้วจะครอบคลุมอาบัติที่ภิกษุรู้ ระลึกได้และไม่สงสัยในราตรีได้อย่างไร เพราะไม่ได้กล่าวถึงอาบัติเหล่านั้นเลย ส่วนในพระบาลีนั้น (ท่านเข้าใจว่า) พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ตามกรณีของภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติ โดยไม่จำเป็นต้องจำแนกกรรมวาจาของภิกษุผู้ต้องอาบัติทุกกรณีเอาไว้ก่อนให้เยิ่นเย้อ เพราะเพียงเท่านี้พระวินัยธรก็สามารถแต่งกรรมวาจาให้ตรงกับกรณีของภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสนั้นได้

อนึ่ง คำว่า “ด้วยกรรมวาจานี้ หรือด้วยกรรมวาจานี้เท่านั้น”

ดังที่อาจารย์เหล่านั้นกล่าวไว้ ก็ไม่มีปรากฏทั้งในพระบาลี อรรถกถา และฎีกา หากจะกล่าวว่าการแต่งกรรมวาจาโดยใส่คำว่า **เอกจฺจํ เอกจฺเจ** เพื่อให้ตรงกับกรณีของภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสนั้น ไม่ชอบธรรม หรือไม่สามารถออกจากอาบัติสังฆาทิเสสได้ ย่อมไม่ถูกต้องอย่างแน่นอน เพราะไม่มีการอธิบายไว้อย่างนั้นในที่ไหนๆ เลย

เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส นอกแบบกรรมวาจาที่ท่านแสดงไว้ ก็จะไม่สามารถออกจากอาบัติสังฆาทิเสสได้ แต่ความจริงแล้วภิกษุจะต้องอาบัติสังฆาทิเสสแบบไหน ก็สามารถออกจากอาบัติได้ทั้งนั้น สมดังที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า

อยํ สมุจฺจยกฺขนฺธโก นาม พุทฺธานํ ฐิตกาลสทิโส, อาปตฺติ นาม ปฏิจฺฉนฺนา วา โหตุ อปฺปฏิจฺฉนฺนา วา สมกอูนตรอติเรก-ปฏิจฺฉนฺนา วา, วินยธรสฺส กมฺมวาจํ โยเชตุํ สมตฺถภาโวเยเวตฺถ ปมาณํ. (วิ. อฏ. ๓/๒๘๑-๒๘๒/๑๐๒)

ธรรมดาว่า สมุจจยขันธกะนี้เป็นเหมือนเวลาที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ขึ้นชื่อว่าอาบัติจะปกปิดไว้ก็ตาม ไม่ได้ปกปิดไว้ก็ตาม จะปกปิดไว้เท่ากัน น้อยกว่าหรือมากกว่าก็ตาม การที่พระ-วินัยธรเป็นผู้สามารถประกอบกรรมวาจาได้เท่านั้น เป็นประมาณในการออกจากอาบัติสังฆาทิเสสนี้

ส่วนการที่อาจารย์เหล่านั้นกล่าวว่าถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว ก็จะต้องแต่งกรรมวาจาให้แก่ภิกษุ ๓ ประเภทผู้รู้ ระลึกได้ และไม่สงสัยที่สุดแห่งราตรีว่า **อาปตฺติปริยนฺตํ ชานาติ, รตฺติปริยนฺตํ ชานาติ, อาปตฺติปริยนฺตํ สรติ, รตฺติปริยนฺตํ สรติ,...**ดังนี้เป็นต้น

ไม่ควรจะคิดให้ขัดแย้งกันอย่างนี้แล้วเอามาเป็นข้อโต้แย้งเลย เพราะปริวาสประเภทอื่นพระผู้มีพระภาคทรงแสดงวิธีออกจากอาบัติไว้เรียบร้อยแล้ว ตรงนี้เป็นเพียงคำสรุปให้เห็นความต่างกัน (เนื้อหาเต็มในพระบาลีดูได้จาก วิ. จูฬ. ๖/๑๘๒-๑๘๔/๑๕๖-๑๕๙)

ถึงแตกต่าง แต่ก็ไม่แตกแยก เพราะทุกรูป ก็มุ่งหวังความบริสุทธิ์จากอาบัติด้วยกันทั้งนั้น เพื่อความบริสุทธิ์แห่งศีล เพื่อกระทำไตรสิกขาให้บริบูรณ์ เพื่อความพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร การศึกษาปริยัติ ก็เพื่อเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ ลดละ มานะ ทิฏฐิ อัตตาตัวตน คลายความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวงให้บรรลุถึงความสิ้นทุกข์ และเพื่อรักษาไว้ซึ่งคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่เพื่อการโต้เถียงกันหรือเพื่อการยกตนข่มผู้อื่น เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

คำขอและคำสวดกรรมวาจาทั้งหมดดูได้จากหนังสือปริวาสกถาเล่มแรกและหนังสือกรรมวาจาปริวาส (กัณฑ์ที่ ๓ ปรับปรุง) ของเครือข่ายพุทธบริษัทรักษาธรรมวินัย

กัณฑ์ที่ ๓ ว่าด้วยการวิเคราะห์ศัพท์ บทบาลีและคำปลงอาบัติ

๑. **อาปตฺติ** มาจาก อา บทหน้า + ปท ธาตุ + ติ ปัจจัย

วิเคราะห์ว่า **อาปชฺชิตพฺพาติ อาปตฺติ.** (วินยาลงฺการ. ๒/๑๗๙)

แปลว่า โทษที่ภิกษุพึงต้อง (ถึงหรือได้รับ) ชื่อว่า อาปัตติ (อาบัติ)

สตฺต อาปตฺติขนฺธาติ อาปชฺชิตพฺพโต อาปตฺติโย, ราสตฺเถน ขนฺธา. (วิ. อฏฺ. ๓/๔๔๖)

คำว่า **"สตฺต อาปตฺติขนฺธา"** (กองอาบัติ ๗ กอง) มีความว่า ชื่อว่า อาบัติ เพราะเป็นการล่วงละเมิดหรือโทษที่ภิกษุพึงต้อง (ถึงหรือได้รับ), ชื่อว่า กอง เพราะมีความหมายว่า หมวด

หรือวิเคราะห์ว่า **ฉหิ การเณหิ สีลาจารวิปตฺติโย อาปชฺชนฺตีติ อาปตฺติโย.**

กิริยาที่ถึงสีลวิบัติและอาจารวิบัติด้วยเหตุ ๖ ประการ ชื่อว่า อาปัตติ (อาบัติ) หรือ

อปายิกาทิทุกฺขํ อตฺตานุวาทาทิภยํ อาปชฺเชนฺติ ปาเปนฺตีติ อาปตฺติโย.

กิริยาที่ทำให้สัตว์ต้องประสบทุกข์ในอบายเป็นต้นและทำให้ประสบภัยมีการติเตียนตนเป็นต้น ชื่อว่าอาปัตติ (อาบัติ)

(กงฺขาโยชนา)

๒. **สํฆาทิเสส** มาจาก สํฆ+อาทิ+เสส วิเคราะห์ว่า

สํโฆ อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตพฺโพ อสฺสาติ สํฆาทิเสโส.

(กงฺขา. อฏฺ. ๑๕๔)

กองอาบัติที่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดแล้ว จำต้องปรารถนาสงฆ์ทั้งในกรรมเบื้องต้น (ให้ปริวาส) และกรรมที่เหลือ (ให้มูลายปฏิกัสสนา มานัต และอัพภาน) ชื่อว่าสังฆาทิเสส

๓. **ครุกาปตฺติวุฏฺฐานวิธิ** มาจาก ครุกาปตฺติ + วุฏฺฐาน + วิธิ วิเคราะห์ว่า

วุฏฺฐหเย วุฏฺฐานํ, ครุกาปตฺติยา วุฏฺฐานํ ครุกาปตฺติวุฏฺฐานํ.

(วินยาลงการ. ๒/๑๘๐)

การออก ชื่อว่า วุฏฐานะ, การออกจากอาบัติหนัก ชื่อว่า ครุกาปัตติวุฏฐานะ

ครุกาปตฺติวุฏฺฐานสฺส วิธิ ครุกาปตฺติวุฏฺฐานวิธิ.

วิธีแห่งการออกจากอาบัติหนัก ชื่อว่า ครุกาปัตติวุฏฐานวิธี

๔. **ปริวาส** มาจาก ปริ อุปสัค ในอรรถว่า กำหนด + วส ธาตุ ในอรรถว่า อยู่ + ณ ปัจจัย

วิเคราะห์ว่า **ทิวสาทีหิ ปริจฺฉินฺทิตฺวา วสนํ ปริวาโส.**

(วินยาลงฺการ. ๒/๑๘๕)

การกำหนดจำนวนวันเป็นต้น (ที่ปกปิดอาบัติ) แล้วอยู่ ชื่อว่า ปริวาส หรือวิเคราะห์ว่า

ทิวสปกฺขมาสาทีหิ ปริจฺฉินฺทิตฺวา วสนํ ปริวาโส, วินยกมฺมกรณํ. วินยกมฺมนฺติปิ วทนฺติ. (กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๓/๑๓๕)

การกำหนดวัน ปักษ์ และเดือนเป็นต้นแล้วอยู่ ชื่อว่า ปริวาสฯ

นี้ เป็นชื่อของการทำวินัยกรรม อาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่าเป็นชื่อของวินัยกรรมด้วย

๕. **มานตฺต** มาจาก มาน ศัพท์ที่แปลว่า การนับถือ (มาน ธาตุ ในอรรถว่า นับถือ + อ ปัจจัย) แล้วลง ตฺต ปัจจัย ในภาวตัทธิต อีกครั้งหนึ่ง ได้รูปตามไวยากรณ์ว่า มานตฺตํ โดยวิเคราะห์ว่า

มานนํ มานํ, ภิกฺขูนํ มานํ. การนับถือ ชื่อว่า มานะ ได้แก่ การนับถือของภิกษุทั้งหลาย

ตสฺส (มานสฺส) ภาโว มานตฺตํ, ภิกฺขุมานตฺตํ. ความเป็นแห่งการนับถือ ชื่อว่า มานัตตะ ได้แก่ ภิกขุมานัตตะ วินัยกรรมเพื่อการนับถือของภิกษุทั้งหลาย (คือวินัยกรรมที่ยังภิกษุทั้งหลายให้ยินดี)

หรือวิเคราะห์ว่า **มานิตพฺโพติ มาโน, ภิกฺขูหิ มาโน.** อันภิกษุทั้งหลายควรนับถือ ชื่อว่า มานะ ได้แก่ ผู้ที่ภิกษุทั้งหลายควรนับถือ (ภิกษุผู้ประพฤติมานัต)

ตสฺส (มานสฺส) ภาโว มานตฺตํ, ภิกฺขุมานตฺตํ. ความเป็นแห่งบุคคลผู้ที่ภิกษุทั้งหลายควรนับถือ ชื่อว่ามานัตตะ ได้แก่ ภิกขุ-มานัตตะ **วินัยกรรมของภิกษุที่ยังภิกษุทั้งหลายให้นับถือ** (คือวินัยกรรมของภิกษุที่ยังสงฆ์ให้ยินดีนั่นเอง)

(ข้อนี้ คำวิเคราะห์ทั้งหมดมาจาก กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๗/๑๓)

๖. **อพฺภาน** มาจาก อภิ อุปสรรค + อิ ธาตุ ในอรรถว่า รับไว้ + ยุ ปัจจัย

แปลว่า การยอมรับ หมายถึง การเรียกกลับเข้าหมู่ หรือการรับกลับเข้าหมู่ด้วยอำนาจอัพภานกรรม

(กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๘–๑๗๙ , กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๘)

๗. **มูลายปฏิกสฺสนา** มาจาก มูลาย + ปฏิกสฺสนา คำว่า มูลาย มีความหมายเท่ากับ มูลํ เป็นจตุตถีวิภัตติ ลงในอรรถกรรม (รูปสิทธิสูตร ๓๐๔ คตฺยตฺถกมฺมนิ หน้า ๑๘๙ ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๓)

ปฏิกสฺสนา มาจาก ปฏิ อุปสรรค + กสฺส ธาตุ ในอรรถว่าชักมาหรือฉุดมา + ยุปัจจัย (ภู), มูลายปฏิกสฺสนา เป็นสมาสที่ไม่ลบวิภัตติโดยวิเคราะห์ว่า **มูลาย ปฏิกสฺสนา มูลายปฏิกสฺสนา.**

(วินยาลงฺการ. ๒/๑๘๗)

การชักเข้าสู่อาบัติเดิม ชื่อว่า มูลายปฏิกัสสนา นิยมแปลกันว่า การชักเข้าหาอาบัติเดิม

๘. **ปาริวาสิก** มาจาก ปริวาส + ณิก ปัจจัย ในตัทธิต โดยวิเคราะห์ว่า

ปริวาโส อสฺส อตฺถีติ ปาริวาสิโก (ภิกฺขุ). ปริวาสมีแก่ภิกษุใด เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ปาริวาสิกะ (ภิกษุผู้อยู่ปริวาส)

๙. **มานตฺตจาริก** มาจาก มานตฺต ศัพท์ + จร ธาตุ ในอรรถว่า ประพฤติ + ณิก ปัจจัย โดยวิเคราะห์ว่า

มานตฺตํ จรตีติ มานตฺตจาริโก (ภิกฺขุ). แปลว่า ภิกษุผู้ประพฤติมานัต ชื่อว่า มานัตตจาริกะ

๑๐. **ปกตตฺต** มาจาก ปกต ศัพท์แปลว่า เริ่มแรก + อตฺต ศัพท์แปลว่า ตน โดยวิเคราะห์ว่า **ปกโต สภาวภูโต อตฺตา อสฺสาติ ปกตตฺโต (ภิกฺขุ), น กมฺเมหิ วิกตตฺโตติ อตฺโถติ.**

[กงฺขาฎี. (อภินว) ๒๗๔]

ตนเป็นสภาพมีมาแต่เดิม ของภิกษุนั้นมีอยู่ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ปกตัตตะ ภิกษุผู้มีตนเป็นสภาพมีมาแต่เดิม อธิบายว่า ไม่ได้ถูกทำให้ผิดแปลกไปด้วยกรรมทั้งหลาย

๑๑. **อญฺญติตฺถิย** มาจาก อญฺญ + ติตฺถ + อิย ปัจจัย วิเคราะห์ว่า

อญฺญติตฺถิยาติ เอตฺถ ติตฺถํ วุจฺจติ ลทฺธิ, อญฺญํ ติตฺถํ อญฺญติตฺถํ, อญฺญติตฺถํ เอเตสํ อตฺถีติ อญฺญติตฺถิยา, อิโต อญฺญลทฺธิกาติ วุตฺตํ โหติ. (วิ. อฏฺ. ๓/๑๐๕)

ลัทธิ (ทิฏฐิหรือความเห็น) ท่านเรียกว่า ติตถะ ในบทนี้ว่า อัญญูติตถิยะ, ลัทธิอย่างอื่น ชื่อว่า อัญญูติตถะ, ลัทธิอย่างอื่นของชนทั้งหลายเหล่าใด มีอยู่ เหตุนั้น ชนทั้งหลายเหล่านั้น ชื่อว่า อัญญูติตถิยะ (อัญญูเดียรถีย์ ชนผู้มีลัทธิอย่างอื่น) คำว่า อัญญูติตถิยะ นี้ เป็นคำที่ท่านใช้เรียกผู้มีลัทธิ (ทิฏฐิหรือความเห็น) อย่างอื่นจากพระศาสนานี้

๑๒. **รตฺติจฺเฉท** มาจาก รตฺติ + เฉท วิเคราะห์ว่า

รตฺติยา เฉโท รตฺติจฺเฉโท. ความขาดแห่งราตรี ชื่อว่า รัตติจเฉท

๑๓. **วตฺตเภท** มาจาก วตฺต + เภท วิเคราะห์ว่า

วตฺตสฺส เภโท วตฺตเภโท. ความแตกแห่งวัตร ชื่อว่า วัตตเภท

๑๔. **อรุณ**

อรุโณ กิญฺจิ รตฺโตถ, สูรสฺโสทยโต ปุพฺพุต- ชิตรํสิ สิยารุโณ

(อภิธานฯ คาถาที่ ๖๕ และ ๙๗)

แสงสีแดงอ่อนระเรื่อ ชื่อว่า อรุณ, รัศมีที่ส่องขึ้นก่อนดวงอาทิตย์อุทัย ชื่อว่า อรุณ

และอีกมติหนึ่งว่า **อรุโณติ เจตฺถ สูริยุคฺคมนสฺส ปุเรจโร วฑฺฒนฆนรตฺโต ปภาวิเสโสติ ทฏฺฐพฺโพ.**

(วิมติ. ๑/๔๖๓/๔๐๒)

ก็ในคำว่า อรุณ นี้พึงทราบว่า ได้แก่ แสงสว่างพิเศษซึ่งมีสีแดงทึบ (เข้ม) อันปรากฏก่อนดวงอาทิตย์จะขึ้น

๑๕. **ปฏิจฺฉนฺนปริวาส** วิเคราะห์ว่า

ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา สติ ทาตพฺโพ ปริวาโส ปฏิจฺฉนฺน-ปริวาโส. (กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๓/๑๓๕)

ปริวาสที่สงฆ์พึงให้เมื่อภิกษุปกปิดอาบัติไว้ ชื่อว่า ปฏิจฉันน-ปริวาส หรือ วิเคราะห์ว่า

ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาโส ปฏิจฺฉนฺนปริวาโส.

(วินยาลงฺการ. ๒/๑๘๕)

ปริวาสเพื่ออาบัติ (สังฆาทิเสส) ที่ภิกษุปกปิดไว้ ชื่อว่า ปฏิจ-ฉันนปริวาส

๑๖. **สโมธานปริวาส** วิเคราะห์ว่า

สโมธียเต สโมธานํ, นานากาลิกา นานาวตฺถุกา อาปตฺติโย อคฺฆาทิวเสน สโมธานํ, เอกีกรณนฺติ อตฺโถ. สโมธาเนตฺวา กโต ทาตพฺโพ วา ปริวาโส สโมธานปริวาโส.

(วินยาลงฺการ. ๒/๑๘๖/๒๔๓, กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๓/๑๓๕)

สโมธาน แปลว่า การประมวลหรือการรวบรวม อธิบายว่า การรวบรวม คือ การทำให้เป็นอันเดียวกันซึ่งอาบัติทั้งหลายที่มีกาล (วันปกปิด) ต่างกัน มีวัตถุต่างกันด้วยอำนาจแห่งค่า (การกำหนดของอาบัติที่มีราตรีปกปิดไว้นานที่สุด) เป็นต้น, ปริวาสที่สงฆ์รวบรวมแล้วกระทำหรือประมวลแล้วพึงให้ ชื่อว่า สโมธานปริวาส

๑๗. **โอธานสโมธานปริวาส** วิเคราะห์ว่า

โอธุนิตฺวา อวธุย ปหาย สโมธาโน โอธานสโมธาโน.

(กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๖)

การยกเลิกแล้ว ประมวล (ลง) ชื่อว่า โอธานสโมธาน

โอธานสโมธาโน นาม อนฺตราปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปฏิจฺฉาเทนฺตสฺส ปริวุตฺถทิวเส โอธุนิตฺวา มกฺเขตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา มูลทิวสปริจฺเฉเท ปจฺฉา อาปนฺนํ อาปตฺตึ สโมทหิตฺวา ทาตพฺพปริวาโส วุจฺจติ.

(กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๗-๑๗๘)

ปริวาสที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสในระหว่าง (อันตราบัติ) แล้วปกปิดไว้ โดยการยกเลิกวันที่อยู่ปริวาส (เป็นต้นมา

ทั้งหมด) แล้วประมวลอาบัติที่ต้องในภายหลัง ลงในกำหนดวันเดิมของอาบัติที่ต้องทีแรก ชื่อว่าโอธานสโมธานปริวาส

๑๘. **อคฺฆสโมธานปริวาส** วิเคราะห์ว่า

จิรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ อคฺเฆน สโมธาโน อคฺฆสโมธาโน.

(กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๖/๑๓๘)

การประมวลตามค่า คือ ตามการกำหนดของอาบัติที่ภิกษุปกปิดไว้นาน (ที่สุด) ชื่อว่า อัคฆสโมธาน

อคฺฆสโมธาโน นาม สมฺพหุลาสุ อาปตฺตีสุ ยา เอกา วา เทฺว วา ติสฺโส วา สมฺพหุลา วา อาปตฺติโย สพฺพจิรปฺปฏิจฺฉนฺนาโย, ตาสํ อคฺเฆน สโมธาย ตาสํ รตฺติปริจฺเฉทวเสน อวเสสานํ อูนตรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ อาปตฺตีนํ ทาตพฺพปริวาโส วุจฺจติ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๘๒/๑๐๒, กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๘)

บรรดาอาบัติหลายตัว อาบัติเหล่าใดจะเป็น ๑ ตัวก็ตาม ๒ ตัวก็ตาม ๓ ตัวก็ตาม หลายตัวก็ตามที่ภิกษุปกปิดไว้นานกว่าอาบัติทั้งหมด ปริวาสที่สงฆ์รวบรวมอาบัติทั้งหลายที่ภิกษุปกปิดไว้หย่อนกว่าที่เหลือ ตามค่า คือ ตามการกำหนดของอาบัติที่ภิกษุปกปิดไว้นานกว่าอาบัติทั้งหมดเหล่านั้น แล้วพึงให้ด้วยอำนาจแห่งการกำหนดราตรีของอาบัติที่ภิกษุปกปิดไว้นานกว่าอาบัติทั้งหมดเหล่านั้น ชื่อว่าอัคฆสโมธานปริวาส

อคฺฆสโมธานปริวาโส อจิรปฺปฏิจฺฉนฺนา อาปตฺติโย จิรปฺปฏิจฺฉนฺนายํ อาปตฺติยํ สโมธาเนตฺวา ตสฺสา จิรปฺปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา อคฺฆวเสน ทียติ. (วินยาลงฺการ. ๒/๒๑๗)

ปริวาสที่สงฆ์ให้ โดยรวบรวมอาบัติทั้งหลายที่ภิกษุปกปิดไว้ไม่นานลงในอาบัติที่ภิกษุปกปิดไว้นาน (ที่สุด) ด้วยอำนาจแห่งค่า (คือการกำหนด) ของอาบัติที่ภิกษุปกปิดไว้นาน (ที่สุด) นั้น ชื่อว่า อัคฆสโมธานปริวาส

๑๙. **มิสฺสกสโมธานปริวาส** วิเคราะห์ว่า

มิสฺสกานํ สโมธาโน มิสฺสกสโมธาโน.

(กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๖/๑๓๘)

การประมวลอาบัติทั้งหลายที่มีวัตถุระคนกัน คือ ต่างกัน ชื่อว่า มิสสกสโมธาน

มิสฺสกสโมธาโน นาม นานาวตฺถุกาโย อาปตฺติโย เอกโต กตฺวา ทาตพฺพปริวาโส วุจฺจติ.

(วิ. อฏฺ. ๓/๒๘๒/๑๐๒, กงฺขา. อฏฺ. ๑๗๘)

ปริวาสที่สงฆ์พึงให้โดยทำ (การรวบรวม) อาบัติทั้งหลายที่มีวัตถุต่างกันให้เป็นอันเดียวกัน ชื่อว่า มิสสกสโมธานปริวาส

๒๐. **สุทธนฺตปริวาส** วิเคราะห์ว่า

สุชฺฌนํ สุทฺโธ, อาปตฺติวิคโม. อมติ โอสานภาวํ คจฺฉตีติ อนฺโต. สุทฺโธ อนฺโต ยสฺส ปริวาสสฺสาติ สุทฺธนฺโต, สุทฺธนฺโต จ โส ปริวาโส จาติ สุทฺธนฺตปริวาโส.

(วินยาลงฺการ. ๒/๑๘๖, กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๓/๑๓๕)

ความบริสุทธิ์ ชื่อว่า สุทธะ ได้แก่ การปราศจากอาบัติ, ย่อมถึงความสิ้นสุดลง ชื่อว่าอันตะ (ที่สุด), ความบริสุทธิ์เป็นที่สุดของ

ปริวาสใด เหตุนั้น ปริวาสนั้น ชื่อว่า สุทธันตะ มีความบริสุทธิ์เป็นที่สุด, มีความบริสุทธิ์เป็นที่สุดด้วย มีความบริสุทธิ์เป็นที่สุดนั้นเป็นปริวาสด้วย เหตุนั้น จึงชื่อว่า สุทธันตปริวาส ปริวาสที่มีความบริสุทธิ์เป็นที่สุด

สุทฺธกาลํ ปริยนฺตํ กตฺวา อสุทฺธกาลปฺปมาเณน ปริจฺฉินฺทิตฺวา กตปริวาโส.

(วินยาลงฺการ. ๒/๑๘๖)

ได้แก่ ปริวาสที่สงฆ์กระทำกาลเวลาที่บริสุทธิ์ให้เป็นที่สุด คือ กำหนดเอากาลเวลาที่ไม่บริสุทธิ์เป็นประมาณแล้วกระทำ (ให้ปริวาสตามจำนวนกาลเวลาที่ไม่บริสุทธิ์ โดยแบ่งเอากาลเวลาที่บริสุทธิ์ออก)

สุทฺธกาลํ ปริยนฺตํ กตฺวา สุทฺธกาลปฺปมาเณน ปริจฺฉินฺทิตฺวา กตปริวาโส. (กงฺขาโยชนา ๑/๑๗๓/๑๓๕)

ได้แก่ ปริวาสที่สงฆ์กระทำกาลเวลาที่บริสุทธิ์ให้เป็นที่สุด คือ กำหนดเอากาลเวลาที่บริสุทธิ์เป็นประมาณแล้วกระทำ (ให้อยู่ปริวาสจนกว่าจะรู้สึกว่าตนบริสุทธิ์จากอาบัติ)

๒๑. อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺต

อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ นาม, ยํ อปฺปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสํ อทตฺวา เกวลํ อาปตฺตึ อาปนฺนภาเวเนว มานตฺตารหสฺส มานตฺตํ ทิยฺยติ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๘)

ชื่อว่า อัปปฏิจฉันนมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุผู้ควรแก่มานัต โดยความเป็นผู้ต้องอาบัติล้วนเท่านั้น (ไม่ได้ปกปิดอาบัติไว้

และไม่ใช่การต้องอาบัติซ้อน) ไม่ต้องให้ปริวาส เพื่ออาบัติที่ไม่ได้ปกปิดไว้

๒๒. ปฏิจฺฉนฺนมานตฺต

ปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ นาม, ยํ ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวุตฺถปริวาสสฺส ทิยฺยติ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๘)

ชื่อว่า ปฏิจฉันนมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุผู้อยู่ปริวาสเพื่ออาบัติที่ปกปิดไว้เสร็จแล้ว (คือ มานัตที่สงฆ์ให้ในที่สุดแห่งปฏิจ-ฉันนปริวาสและสุทธันตปริวาส)

๒๓. ปกฺขมานตฺต

ปกฺขมานตฺตํ นาม, ยํ ปฏิจฺฉนฺนาย วา อปฺปฏิจฺฉนฺนาย วา อาปตฺติยา อฑฺฒมาสํ ภิกฺขุนีนํ ทิยฺยติ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๘)

ชื่อว่า ปักขมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์ให้แก่ภิกษุณีทั้งหลายตลอดกึ่งเดือน เพื่ออาบัติที่ปกปิดไว้ก็ตาม ไม่ได้ปกปิดไว้ก็ตาม

๒๔. สโมธานมานตฺต

สโมธานมานตฺตํ นาม, ยํ โอธาย เอกโต กตฺวา ทิยฺยติ. สโมธานมานตฺตํ โอธานสโมธานํ, อคฺฆสโมธานํ, มิสฺสกสโมธานนฺติ. (วิ. อฏฺ. ๓/๒๖๘)

ชื่อว่า สโมธานมานัต ได้แก่ มานัตที่สงฆ์รวบรวม คือประมวลเข้าด้วยกันแล้วให้ สโมธานมานัตนั้นมี ๓ อย่าง (ตามชื่อของปริวาส) คือ โอธานสโมธานมานัต อัคฆสโมธานมานัต และมิสสก-สโมธานมานัต

๒๕. คำปลงอาบัติพร้อมคำแปล
แบบวัดท่ามะโอ
(พรรษาอ่อนปลง)

นวกะ. **อหํ ภนฺเต สพฺพา อาปตฺติโย อาวิกโรมิ.**
(ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอเปิดเผยอาบัติทั้งปวง)

เถระ. **สาธุ สาธุ.**
(ดีแล้ว ดีแล้ว)

นวกะ. **อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาวตฺถุกา สพฺพา อาปตฺติโย อาปชฺชึ ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมิ.**
(ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าต้องอาบัติมากมายหลายตัว ที่มีวัตถุต่างๆ กัน ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเหล่านั้น ในที่ใกล้ของท่าน)

เถระ. **ปสฺสสิ อาวุโส ตา อาปตฺติโย.**
(ผู้มีอายุ ท่านเห็นอาบัติเหล่านั้นหรือ)

นวกะ. **อาม ภนฺเต ปสฺสามิ.**
(ขอรับ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเห็น)

เถระ. **อายตึ อาวุโส สํวเรยฺยาสิ.**
(ผู้มีอายุ ท่านพึงสำรวมระวังในกาลต่อไป)

นวกะ. **สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ.**
(ดีละ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าจักสำรวมระวังด้วยดี)

เถระ. **สาธุ สาธุ.**
(ดีแล้ว ดีแล้ว)

(พรรษาแก่ปลง)

เถระ. **อหํ อาวุโส สพฺพา อาปตฺติโย อาวิกโรมิ.**

(ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าขอเปิดเผยอาบัติทั้งปวง)

นวกะ. **สาธุ ภนฺเต สาธุ.**

(ดีแล้ว ดีแล้ว ท่านผู้เจริญ)

เถระ. **อหํ อาวุโส สมฺพหุลา นานาวตฺถุกา สพฺพา อาปตฺติโย อาปชฺชึ ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมิ.**

(ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าต้องอาบัติมากมายหลายตัวที่มีวัตถุต่างๆ กัน ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเหล่านั้นในที่ใกล้ของท่าน)

นวกะ. **ปสฺสถ ภนฺเต ตา อาปตฺติโย.**

(ท่านผู้เจริญ ท่านเห็นอาบัติเหล่านั้นหรือ)

เถระ. **อาม อาวุโส ปสฺสามิ.**

(ขอรับ ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าเห็น)

นวกะ. **อายตึ ภนฺเต สํวเรยฺยาสิ.**

(ท่านผู้เจริญ ท่านพึงสำรวมระวังในกาลต่อไป)

เถระ. **สาธุ สุฏฺฐุ อาวุโส สํวริสฺสามิ.**

(ดีละ ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าจักสำรวมระวังด้วยดี)

นวกะ. **สาธุ ภนฺเต สาธุ.**

(ดีแล้ว ดีแล้ว ท่านผู้เจริญ)

แบบนิยมใช้ตามหนังสือมนต์พิธี ของพระครูอรุณธรรมรังษี

(พรรษาอ่อนปลง)

พรรษาอ่อนว่า **สพฺพา ตา อาปตฺติโย อาโรเจมิ.**

(ข้าพเจ้า ขอแจ้งอาบัติทั้งปวง) (ว่า ๓ หน)

สพฺพา ครุลหุกา อาปตฺติโย อาโรเจมิ.

(ข้าพเจ้า ขอแจ้งอาบัติทั้งหนักและเบาทั้งปวง) (ว่า ๓ หน)

อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาวตฺถุกาโย อาปตฺติโย อาปชฺชึ ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมิ.

(ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าต้องอาบัติมากมายหลายตัว ที่มีวัตถุต่างๆ กัน ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเหล่านั้น ในที่ใกล้ของท่าน)

พรรษาแก่รับว่า **ปสฺสสิ อาวุโส ตา อาปตฺติโย.**

(ผู้มีอายุ ท่านเห็นอาบัติเหล่านั้นหรือ)

พรรษาอ่อนว่า **อุกาส อาม ภนฺเต ปสฺสามิ.**

(ขอรับ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเห็น)

พรรษาแก่รับว่า **อายตึ อาวุโส สํวเรยฺยาสิ.**

(ผู้มีอายุ ท่านพึงสำรวมระวังในกาลต่อไป)

พรรษาอ่อนว่า **สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ.**

(ดีละ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าจักสำรวมระวังด้วยดี)

ทุติยมฺปิ สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ.

(แม้ครั้งที่ ๒ ดีละ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าจักสำรวมระวังด้วยดี)

ตติยมฺปิ สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ.

(แม้ครั้งที่ ๓ ดีละ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าจักสำรวมระวังด้วยดี)

น ปุเนวํ กริสฺสามิ.

(ข้าพเจ้า จักไม่กระทำอย่างนี้อีก)

น ปุเนวํ ภาสิสฺสามิ.

(ข้าพเจ้า จักไม่พูดอย่างนี้อีก)

น ปุเนวํ จินฺตยิสฺสามิ.

(ข้าพเจ้า จักไม่คิดอย่างนี้อีก)

(พรรษาแก่ปลง)

พรรษาแก่ว่า **สพฺพา ตา อาปตฺติโย อาโรเจมิ.**

(ข้าพเจ้า ขอแจ้งอาบัติทั้งปวง) (ว่า ๓ หน)

สพฺพา ครุลหุกา อาปตฺติโย อาโรเจมิ.

(ข้าพเจ้า ขอแจ้งอาบัติทั้งหนักและเบาทั้งปวง) (ว่า ๓ หน)

อหํ อาวุโส สมฺพหุลา นานาวตฺถุกาโย อาปตฺติโย อาปชฺชึ ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมิ.

(ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าต้องอาบัติมากมายหลายตัว ที่มีวัตถุต่างๆ กัน ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเหล่านั้นในที่ใกล้ของท่าน)

พรรษาอ่อนรับว่า **อุกาส ปสฺสถ ภนฺเต ตา อาปตฺติโย.**

(ท่านผู้เจริญ ท่านเห็นอาบัติเหล่านั้นหรือ)

พรรษาแก่ว่า **อาม อาวุโส ปสฺสามิ.**

(ขอรับ ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าเห็น)

พรรษาอ่อนรับว่า **อายตึ ภนฺเต สํวเรยฺยาถ.**

(ท่านผู้เจริญ ท่านพึงสำรวมระวังในกาลต่อไป)

พรรษาแก่ว่า **สาธุ สุฏฺฐุ อาวุโส สํวริสฺสามิ.**

(ดีละ ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าจักสำรวมระวังด้วยดี)

ทุติยมฺปิ สาธุ สุฏฺฐุ อาวุโส สํวริสฺสามิ.

(แม้ครั้งที่ ๒ ดีละ ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าจักสำรวมระวังด้วยดี)

ตติยมฺปิ สาธุ สุฏฺฐุ อาวุโส สํวริสฺสามิ.

(แม้ครั้งที่ ๓ ดีละ ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าจักสำรวมระวังด้วยดี)

น ปุเนวํ กริสฺสามิ.

(ข้าพเจ้า จักไม่กระทำอย่างนี้อีก)

น ปุเนวํ ภาสิสฺสามิ.

(ข้าพเจ้า จักไม่พูดอย่างนี้อีก)

น ปุเนวํ จินฺตยิสฺสามิ.

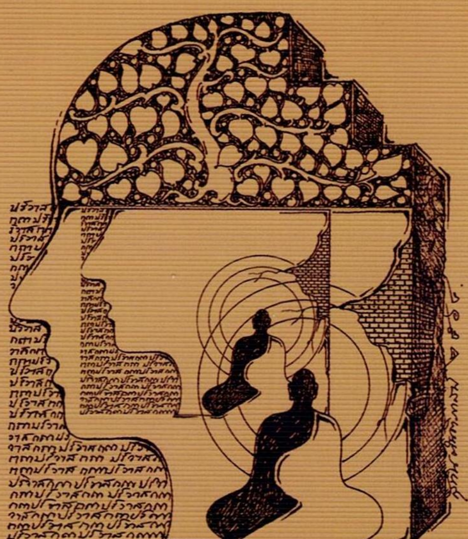
(ข้าพเจ้า จักไม่คิดอย่างนี้อีก)

ขออนุโมทนาท่านผู้ร่วมพิมพ์หนังสือ ปริวาสกถา มีรายนามดังนี้

รายละ ๑๖,๐๐๐ บาท	คุณสโนว์ สุขสุสินธ์	
รายละ ๔,๐๐๐ บาท	พระมหาเพลินชัย ธมฺมธโร	
รายละ ๓,๐๐๐ บาท	คุณศรีรัตน์ คงรอด	
รายละ ๒,๕๐๐ บาท	คุณชญานนท์ สิริพุทธิชัย	คุณณาตยา แช่มจุ้ย
รายละ ๒,๐๐๐ บาท	คุณสุพิชญ์รดา สุนทร	คุณธนกัต โลหะวัฒน์
รายละ ๑,๔๒๕ บาท	คุณศรีชนกม์ ศรีอ่อน	
รายละ ๑,๒๕๐ บาท	คุณนวพร ชุ่มเกสร	
รายละ ๑,๐๐๐ บาท	คุณอุไร ตั้งอุดมมงคล	คุณวรรณา ลิมป์พัฒนสิน
	คุณปิยิพร ปริญานุภาพ	ครอบครัวลิมป์ชวลิต
	ด.ช.อัครัส สุนทร	น้องสายบุญจาก สปป ลาว
	คุณชญานิศา ฐานิชณาณัน	คุณวาสนา สุขฤทธิ์
	คุณวรอนงค์ เทพชาตรี - ด.ญ. อธินา ศรีอรุณ	
	คุณพนมพร ตรีสุโกศล	คุณไพรัญ มีบรรจง
	คุณขันทอง คัยนันทน์	คุณคมขำ นิ่มเมือง
	คุณแก้วบุษรา อนันต์ศิริโรจน์ และครอบครัว	
	คุณแม่วิภา ฤทธิ์มีชัย คุณกรสิริ สายะบุตร-	
	คุณกุลนาถ สายะบุตร	ผู้โอนมาไม่ระบุชื่อ
รายละ ๖๒๐ บาท	ครอบครัวศิริบุญละม่อม	
รายละ ๖๐๐ บาท	คุณวัลลภ พรเรืองวงศ์	
รายละ ๕๐๐ บาท	คุณสุรางค์ ดำรงธนสมบัติ	คุณนันทิกร สาขากร
	คุณญาภรณ์ เฟื่องอารมณ์	คุณอภิญญา ณรงค์กูล
	คุณกุมุทนาถ เศรษฐการพิศิษฐ์	คุณเรณู เผือกวิลัย
	ญาติธรรมจาก สปป ลาว	คุณสมชาย วิจิตรไพบูลย์
	คุณชนม์สิตา เมฆมะตูม	
รายละ ๔๒๕ บาท	คุณกาญเจริญ ศรีอ่อน	คุณนิสาชล ศรีอ่อน
รายละ ๔๐๐ บาท	คุณปิยฉัตร มุสิกทอง	คุณวัชรียา ทองทวี
รายละ ๓๐๐ บาท	คุณกรพิศิษฐ์ จตุรคณาวานิช	รศ. ลัดดา กิติวิภาต
	คุณสุนทรี เต็มวิสุทธิ์กุล	คุณณัฏฐรัตน์ ศรีสุคนธ์

		คุณวันทนา เชื่อมวงศ์	คุณปนัดดา พ่วงรับ
		คุณเพ็ญศรี	คุณณัชชารีย์ พิสิษฐ์กูล
		คุณภานุวัฒน์ ห้องเพ็ชร	คุณนิยม สนธิธรรม
		คุณดวงฤดี	คุณสุภชัย แหยมญาติ
		คุณชญาดา ธาราธิคุณเดช	
		คุณนรเสฏฐ์ ประกอบไวทยกิจ	
		คุณทิพ สายบุญจาก เวียงจันทร์	
		คุณประไพพรรณ พิสัยนนทฤทธิ์	
		คุณสกุลรัตน์ เลาหเพียงศักดิ์	คุณกุลธิดา เจริญสวัสดิ์
รายละ	๒๕๐ บาท	คุณชยุต ศรีอ่อน	
รายละ	๒๐๐ บาท	คุณสุพาณี สุพงษ์พัฒนกิจ	คุณเดือน ซันดาวิน
		คุณสุธีกานต์ จริตงาม	คุณปิยมงคล
		คุณพิมลสิริ	คุณพงศ์เลิศ ธีรารัตน์กูล
		คุณแม่วิไลภรณ์ นิรุติธรรมธรา	คุณปรานี สุขศรี
		คุณสารภี จิตต์ประวัติ	คุณอมรศิริ จิตต์ประวัติ
		คุณศิริยาพร กิจเจริญ - คุณสืบพงษ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา	ผู้โอนมาไม่ระบุชื่อ ๒ ท่าน
รายละ	๑๓๐ บาท	ครูกัลยากร โตไทย - ครูสุมาลี มูลสาร	
		คุณมลฤดี สายสุด	
รายละ	๑๐๐ บาท	พระเศรษฐา ฐานธมฺโม	คุณสาว
		คุณณัชชา เกษหอม	คุณศักราช หนูทอง
		คุณลัดดาวัลย์ นาชัย	แม่ชีจันทร์ พรมไทยสงค์
		แม่ชีทุเรียน หิรัญสถิตย์	คุณลุงน้อย
		คุณเบญจพรรณ สตะเวทิน	คุณแก้ว
		ผู้โอนมาไม่ระบุชื่อ	
รายละ	๕๐ บาท	คุณสมบูรณ์ สิงห์เทียน	

หากมีรายนามท่านใดตกหล่นหรือพิมพ์ผิด ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย และมูลค่าที่เหลือจากการจัดพิมพ์จะนำไปสมทบทุนในการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องอื่นๆ ต่อไป

ปริวาสกถา ฉบับปรับปรุง